

Hans Rasmussen
Små Minder

Indledning.

Hans Rasmussen er født d. 19. november 1851 i Bårse sogn som søn af husmand Rasmus Hansen og hustru Bodil Bendtsdatter , og han døde d. 18. januar 1939 i Åbyhøj.

Hans Rasmussen var overlærer ved Borgerskolen i Sakskøbing, hvilket dengang var det samme som skoleinspektør i dag. I anledning af Hans Rasmussens død bragte Aarhus Amtstidende følgende omtale:

„Fhv. overlærer Hans Rasmussen, Åbyhøj, er død 87 år gammel. Lige efter nytår fik den gamle mand noget „slim på lungerne“, men rettede sig igen og kom op. De sidste dage blev han imidlertid påny syg. Det var alderen, der meldte sig med en åreforkalkning. Mandag var han dog endnu helt klar og talte med sine børn, men så faldt han hen og sov onsdag formiddag ind i døden.

Hans Rasmussen var fra 1898 til 1906 medlem af Lærerforeningens hovedbestyrelse, og i en snes år sad han i redaktionen af bladet „Folkeskolen“

I 29 år til 1914 var han overlærer i Sakskøbing. Hans øjne blev dårlige, så han måtte opereres for stær og kun 62 år gammel tage sin afsked.

For kun et par måneder siden sad vi over for den gamle livsglade overlærer, der fortalte fornøjeligt om sit lange liv. Han døjede med at se dengang. Hørelsen var det også sløjd med, og endelig led han af sukkersyge. Men humøret havde han ikke mistet. Vi modtog et uføglemmeligt indtryk af en virkelig livskunnen. En intelligent og klarhjernet mand med hjerteligt lune. Fra sin ungdom havde han en usædvanlig evne til at vinde venner og bevare dem op gennem årene.

I sin ungdom havde Hans Rasmussen skrevet en bog om Reventlowerne, og stadig bevarede han kærligheden til denne slægt. Det var ham, der tog initiativet til at rejse mindeobelisken for bondefrigøreren Christian Ditlev Reventlow ved Frederiksborg og netop 50 år efter afsløringen, den 15. august 1938, deltog han som den eneste, der havde været med ved afsløringshøjtideligheden, i stavnsbåndsfesten ved monumentet. Ved denne lejlighed holdt den 86-årige lærer en munter tale om familien Reventlows fortjenester.

Nu i julen havde overlæreren den glæde fra tre Reventlower, lensgreven, hans broder gesandten i London og deres fætter, amtmanden på Lolland-Falster, at modtage et guldur med kæde og med en inskription med tak for gammelt og trofast venskab. Det glædede den gamle lærer at mærke, at man ikke havde glemt ham.

Hans Rasmussen var dannebrogsmænd og desuden dekoreret med fortjenstmedaljen. Han berettede gerne selv historien om, hvorfor han aldrig blev ridder. Da han i 1892 blev dekoreret, var biskop S tyhr, der kom med dannebrogskorset, helt ked af, at det ikke var et ridderkors, men Rasmussen måtte endelig ikke afvise det. Dels gjorde man dengang nødt til en lærer til ridder, og dels var Rasmussen meget ung.

Senere var der igen nogle, der indstillede overlæreren til ridderkorset, men da de kom og fortalte ham derom, kunne han meddele dem, at han for to dage siden havde fået fortjenstmedaljen. Ridderkorset nåede han ikke, men det måtte være ham en trøst, at han havde fortjent det.

En af den gamle overlærers kæreste beskæftigelser var hans arbejde som huspoet ved „Lollandsposten“, hvortil han lige til sin død leverede „Dagens vers“. I alt havde han skrevet over 3.000. En af hans døtre, fru førstelærer Helbo, Framlev, fortæller, at da han mærkede, at det var på det sidste, viste han hende nogle papirer: - „Her ligger en bunke vers, jeg har skrevet. Når jeg er død, kan du sende dem til „Lollandsposten“, så har de til den første tid.“

I samme anledning bragte Lollandsposten følgende „Fra Århus kom i dag et dødsbudskab, der i nogen grad vil berøre alle vort blads læsere. Det er forfatteren af vort lille Dagens vers, fhv . overlærer i Sækkjøbing, Hans Rasmussen, der er afgået ved døden, 87 år gammel. Ovennævnte små daglige vers gav jo læserne et spejlbillede af den gamle overlærers store hæderlighed og en helt igennem fin karakter, der altid var nøje i pagt med det skønne og rene på jorden og med Himmelens Gud. Aldrig blev han træt af at formane sine medmennesker til stedse at gøre det gode og altid være i pagt med Gud i kampen mod det onde.

Hver dag talte han til vore læsers gode følelser , og vi kan glæde Dem med, at han også efter sin død vil blive ved dermed i lang tid, idet vi fra hans hånd har mange vers endnu - små guldkorn, der virker som lægedom på lidende sjæle og glædesvækkende og opmuntrende på de sunde, hvis

travle dag ellers er optaget af kampen for tilværelsen i en forceret og rastløs tid.

Hans Rasmussen var født d. 19. november 1851 i Bårse ved Præstø som søn af husmand, Rasmus Hansen. Han dimitteredes fra Jonstrup seminarium 1871. Derefter var han en tid huslærer på Lolland, hvorefter han i 1874-75 aftjente sin værnepligt. Fra 1875-78 var han lærer i Lemvig og fra 1878-85 i Helsingør og endelig overlærer i Saxkjøbing fra 1885 til 1914, da han tog sin afsked på grund af svækket syn.

Fra Saxkjøbing rejste han til Frederiksberg, hvor han og hans hustru boede i 11 år. Derefter rejste han til Åbyhøj ved Århus, hvor han har boet siden, og hvor han i 1929 fejrede guldbryllup med sin gode hustru Malvine, der var datter af afdøde gårdejer Funck Petersen i Brandstrup på Lolland. For nogle år siden døde hun, og siden nød den gamle overlærer sit otium hos sin søn i Åbyhøj.

Det var et lykkeligt ægteskab, disse to mennesker levede, ikke alene for dem selv, men for mange andre. Alt, hvad der udgik fra deres hjem, var som en frisk og sprudlende kilde, der skyllede alle smudsige og lave tanker bort. Et lystigt og frejdigt sind fik disse to mennesker i vuggegave, og de havde tillige evnen til at delagtiggøre andre mennesker i deres frodige åndsliv.

I sin tid var overlærer Hans Rasmussen en meget skattet skribent i et stort antal dagblade. Det skete dog anonymt, således at æren for den friske og saglige djærvhed, der altid prægede hans artikler, aldrig i fuld udstrækning nåede til den rette. Kun bladernes redaktører vidste, hvorfra artiklerne stammede; men redaktørerne var så til gengæld hans beundrende og trofaste venner.

Som forfatter var han meget betydelig. Han har bl. a. skrevet og udgivet: „Abraham Lincolns Liv og Gjærning“, „Grev Reventlow og Bondens Frigørelse“ samt oversat I. L. Runebergs „Færnik Ståls sægner“ og Morten Luthers salmer og åndelige sange, og endelig har han skrevet en mængde børnefortællinger. “

I 1927 nedskrev Hans Rasmussen nogle erindringer. Disse duplikeredes i 1963 i få eksemplarer til den nærmeste efterlevende familie, men er nu genoptrykt i et meget lille oplag.

Små minder fra en lang levetid.

I dag er det 111 år siden, at min kære, flittige og gudfrygtige mor blev født. Jeg vil idag begynde at skrive noget i denne bog, da jeg med mit svage syn snart ikke mere kan skrive. Måske en og anden af mine efterkommere vil læse, hvad jeg skriver og tænke med velvilje på mig, når jeg forlængst er gået bort.

Hans Rasmussen

Min far, Rasmus Hansen, blev født i Sjolte by Snesere sogn den 7. februar 1813 som søn af husmand Hans Boesen og hustru Marie Larsdatter. Han var blandt de ældste deltagere i krigen 1848-50 og tog del i kampene ved Gudsø 17. 5. 49, ved Fredericia 6. 7. 49 og Isted 24. -25. juli 1850. I slaget ved Isted udmærkede han sig særligt, han frelste sin sårede kommander-sergent fra at blive fangen af tyskerne, og han skød ild på den første gård i Isted by, hvorved Kieler-jægerne blev drevet ud af gården.

Da hvert kompagni efter slaget fik tildelt et dannebrogskors, som soldaterne skulle tildele en kammerat ved afstemning, enedes man om Rasmus Hansen, som dog frabad sig korset til fordel for en såret kammerat. Skønt R. H. havde været soldat i 3 år i Frederik 6. s tid og over 2 år deltaget i krigen, havde han dog af sin sparsomme løn som tjenestekarl opsparret 200 Rdl., som han i 1851 brugte til at bygge det lille hus i Faksinge for , hvor jeg i min barndom voksede op.

Rasmus Hansens far hed Hans Boesen og hans farfar hed Bo Gønge. Han stammede ned fra de Gjønge herreds bønder , som efter freden med Sverige 1660 blev ført over til Sjælland, fordi de på ingen måde ville være svenske.

Min mor, Bodil Bendtsdatter var født i Ammendrup ved Præstø den 3. marts 1816 (i kirkebogen angives hendes fødselsdag til 28. februar, hvad der ikke er rigtigt.) Hendes far, Bendt Hansen, havde haft en bondegård, men måtte i pengekrisisens tid 1813 gå fra gården og var siden havemand på Nysø ved Præstø. Min far og mor tjente i mange år hos gdr. Peder Bendtsen i Faksinge, og da krigen var endt, giftede de sig.

Da huset i Faksinge ikke kunne blive færdigt til rette tid, boede de hos min morbroder, tømrer Jens Hansen i Bårse, hvor jeg så lyset den 19. november 1851. Min fæster Marie var gift med en musiker , der var meget musi-

kalsk, men også meget fordrunken; da hun døde, tog mine forældre den yngste søn, Niels Christian til sig og opdrog ham. Han var i mange år snedkermester på Østerbro i København. Hans ældste bror, Christoffer Petersen, var stabshornist ved dragonerne i Næstved, men endte som musikdirektør i Nakskov.

Min far arbejdede i 40 år på Peder Bendtsens gård i Faksinge og hos P. B. s efterfølger, Jens Rasmussen, som blev gift med P.B. s plejedatter, Karen Marie Bruhn, en udmærket kvinde, som opdrog sine mange børn godt. Når jeg nu ser tilbage på mit barndomshjem, så vil jeg sige, at jeg ikke har kendt et mere lykkeligt hjem; mine forældre var begge flittige, nøjsomme og gudfrygtige. Skønt min fars dagløn kun var 1 mark (33 øre) og senere 1 rigsort (50 øre), slog pengene dog godt til, så han var i besiddelse af 1.000 kr, da han i 1881 flyttede til os i Helsingør.

Det første, jeg kan huske, var, at mor og jeg stod i vor have. Jeg var ca. 3 år og stod og holdt hende i hendes nederdel. På jorden lå en død muldvarp. Jeg spurgte: „Er det en lus?“

Jeg husker tydeligt den dag, da jeg fyldte 4 år. Min far tog mig om aftenen op på sit knæ og viste mig en ny bog, han havde købt. En ABC med kulørte billeder og med en stor hane foran, som havde den mærkelige egenskab, at den kunne lægge æg i form af skillinger til flittige drenge. Jeg ville gerne være flittig, og hanen belønnede mig hver søndag morgen med en toskilling til sparebøssen.

Vi så godt om aftenen ved det matte skin af den lille tranlampe, endnu kendte vi ikke petroleum; men vi fik dog i min senere barndom en petroleumslampe, hvad der jo betegnede et betydeligt fremskridt.

Jeg var noget over 7 år, da jeg begyndte min skolegang i Dyrlev hos den gamle lærer Kruusberg. Han havde været købmand, før han blev lærer og var gift med en søster til maleren P. C. Skovgaard. Han blev forbavset over min læsning og den medbragte skrivebog. Men jeg havde allerede kunnet læse og skrive i tre år. Han var flink imod mig og lod mig læse i de bøger, som skolebørnene ellers ikke fik lejlighed til at se.

Skolevejen var lang, og det kneb ofte i de strenge vintre for børnene fra Faksinge at komme til skole og hjem igen. Jeg havde tørre reservestrømper med, som jeg trak på inde hos snedker Hartvig, som boede ved siden af

skolen. Ved skolen var der endnu ikke opført noget i retning af wc., skønt sådant var påbudt i loven af 1856. Vort w. c. var grøften langs skolehaven.

Ved eksamen 1856 forandrede mine forhold sig. Der var til stede ved denne eksamen godsforvalteren på Beldringe, justitsråd Ringbjerg og vistnok også provst Nielsen fra Langebæk. Vi skulle regne et stykke på tavlen, og det var jeg snart færdig med. Så vendte jeg tavlen om og tegnede på den anden side et portræt af lærer Kruusberg, og da jeg skulle aflevere tavlen, glemte jeg at slette portrættet ud. Ringbjerg må imidlertid have iagttaget mig. Han tog tavlen og viste portrættet til de andre mænd, dog ikke til Kruusberg. De smilede, mens jeg sad som på nåle, og da eksamen var forbi, drog jeg hjem med lettet sind, men hvor forfærdet blev jeg ikke, da jeg søndagen efter fra vore vinduer så Ringbjerg komme ned imod vor by.

At hans ærinde gjaldt mig, var jeg øjeblikkelig klar over, og jeg skyndte mig at løbe ud på tørvemosen „Vøsterop“, hvorigennem den å gik, som løb forbi vor have. Jeg turde næppe komme hjem, men jeg måtte jo til det. Jo, meget rigtigt. Justitsråden havde været hos mine forældre. De var helt bevægede ved besøget, men hvor forbavset blev jeg ikke, da jeg fik at vide, hvad det drejede sig om. Han havde tilbudt dem, at han ville betale undervisningen og bøger for mig i Præstø realskole.

„Præstø betalende Realskole“ havde kateket Gudme som førstelærer. Han var en velvillig mand, men som andre kateketer ikke nogen stor pædagog. Skolens pædagogiske kraft var Carl Michelsen, der senere blev skoleinspektør i Skanderborg.

Jeg glemmer ikke pastor Gudmes undervisning i tysk grammatik. Med bogen i højre hånd og spanskrøret i venstre begyndte han ufravigelig med den nederste, som hed Peter Holmberg. Peter kunne ikke noget og fik så sine uundgåelige klø. Således fortsattes, men timen var altid til ende, før turen kom til mig, der sad øverst, hvorfor jeg aldrig nåede at blive hørt i tysk grammatik i Præstø.

Det var ikke nemt for den bondeklædte og bondetalende husmandssøn at komme ind blandt denne købstadungdom. Jeg var imidlertid stærk og efter nogle blodige slagsmål fik jeg fred, især efter at jeg havde gennempryglet slagter Jensens søn, Andreas. Det hjalp også på respekten, at jeg i løbet af et halvt år arbejdede mig op fra neden i klassen til nr. 1, en plads jeg beholdt, til jeg efter eksamen i 1867 gik ud af skolen.

Grev Raben Lewetzau betalte derefter for mig på seminariet i de tre år . Min far hjalp mig også lidt. Jeg gik så et år til forberedelse hos Carl Michelsen og kom godt forberedt til Jonstrup, hvor jeg blev optaget som nr . 3 i yngste klasse i 1868. Nr 1 var Svend Rasmussen (senere overlærer i Brønderslev), nr. 2 var Søren Abrahamsen (død som førstelærer i Rødovre).

Blandt mine andre klassekammerater kan nævnes: Lauritz Manniche, i 43 år lærer i Svallerup ved Kalundbor g, Frits Jakobsen, mangeårig lærer i Købelev og F. V. Olsen, lærer på Skårup seminarium. Af de 21, som blev optaget i klassen i 1868, nåede kun 12 at få eksamen. Dog, lad mig ikke blandt de gode kammerater glemme Chr Georg Willemoes Pfaff, der først var lærer i Kostræde, Lundby sogn, men siden i mange år konsulent for Dansk Husflidsselskab.

Livet på Jonstrup var den gang ganske kassernemæssigt, hvad der var godt både af hensyn til det gode kammeratskab og med hensyn til „afslibning“ ved den daglige omgang. Vår klasse førte et godt samliv som gode kammerater, og alle var sikkert glade for de tre år på seminariet. Det var også seminariets blomstringstid.

Den gamle forstander , etatsråd og professor J. Jensen tog afsked, da vi havde været på seminariet i 4 måneder og blev erstattet af den dygtige V. A. Driebein, som først havde været forstander på Ranum. Han var en udmærket lærer i religion og kunne forøvrigt tage et hvilket som helst fag. Særlig var han meget litteraturkyndig.

Andenlæreren, den senere provst C. F. Dahlerup, var en udmærket lærer i historie og dansk, selvom hans litteraturhistorie var for tør og detaljeret. Han var en munter og venlig mand, som i høj grad var afholdt af eleverne.

Hans Mortensen var en meget kyndig botaniker. Han havde naturhistorie og fysik, men var lovlige tør og ikke venlig imod dem, han fik noget imod. Jeg selv kan dog ikke klage på ham, da jeg var en af hans yndlinge. Han overlod Svend Rasmussen og mig et af hans værelser et helt år . Han var tør i sin undervisning, men som menneske et dybt poetisk gemyt, afholdt af dem, som forstod ham.

Ved prøveeksamen i 1870 mødte en yndling fra Søvn og ville op i anden klasse. Han skulle derfor have læst, hvad vi andre havde haft i yngste klasse. Hans Mortensen tog skelettet af et harehoved, satte det foran ham

og spurgte med dyb stemme: „Hvad er det?“ - Den unge mand kiggede på skelettet, lugtede til det, vendte og drejede det og sagde så endelig; „Jeg kan da se, at det ikke er af en elefant! „Højst forbausset sagde H. M.: „Nej, det har De ret i, men hvad er det så ?“ - „Så må det være en fugl!“ - Uden at sige et ord satte H. M. så et fugle hoved foran ham. Øjeblikkelig sagde den unge mand: „Spidsmus!“ - Så var han færdig. Men en stor skare ledsagede ham, da han skulle prøves i verdenshistorie af Dahlerup. - „Kan De fortælle noget om Sokrates?“ spurgte Dahlerup. Efter nogen betænkning svarede manden: „Han åd gift!“ Den lattermilde Dahlerup var færdig. Lidt efter lød det: „Han gik omkring på gaden og disputerede med folk!“ Så var hans viden om Sokrates udtømt. - Han blev ikke antaget på seminariet!

Når vi var ude at botanisere i Nordsjælland, førte vi mad med. Når Hans Mortensen ingen havde med, når vi nåede en kro, lagde han 1 mark (33 øre) på bordet, og så kom værten med 4 stk. smørrebrød, en snaps (eller to) samt en Gammel Carlsberg. Det var tider.

Den fine musiker Carl V. Mortensen var vor lærer i sang og musik, skrivning og tegning. Blandt hans mange smukke melodier er „Rosen blusse alt i Danas have“ og „Fredericia-slaget“ (Carl Ploug) berømte. Som inspektør skulle han engang imellem spise sammen med eleverne. Så kom der en dag under måltidet en lirekassemand og vi fik ham hemmeligt opmuntret til at spille „Nattens dæmrende tåger“. Det lød ikke godt, også fordi der manglede en tone i kassen. C. M. flygtede rædselsslagen.

En dag var C. M. forhindret i at have en musiktime. Hans svigerfar etatsråd Jensen, skulle så gå rundt i klasserne og se efter, om vi bestilte noget. Vi var så enige om, så snart han viste sig i klassens dør at spille af Carl Mortensens violinskole: „Til våben! Fjenderne kommer!“ „Gamle fatter“, som vi kaldte ham, bemærkede: „Det er fornøjeligt at bemærke, at min svigersøn formår at få alle eleverne til at følges ad“, hvorefter han trak sig tilbage til sine pauluner.

Lærer i regning og matematik, sønderjyden Beyerholm var også lærer på den til seminariet knyttede børneskole og skulle altså lære os, hvorledes man skulle tale med børnene. Han var fuld af drastiske historier og kunne ikke modstå lysten til at fortælle dem. Vi holdt af ham, da han var en dygtig lærer og velvillig imod os, og vi morede os over hans historier.

Han hadede af hjertet Bismarck og fik ofte lejlighed til at give dette had udtryk. "Ser I, børn," sagde han engang, „Bismarck, den skurk, han dør aldrig. Vorherre vil naturligvis ikke have ham, og i Helvede kommer han ikke, Fanden frygter ham, han er Fandens overmand.“ I et brev , som Beyerholm skrev til lærer Vilh. Kofoed 14 dage efter at den fransk-tyske krig var udbrudt i 1870, kalder Beyerholm Bismarck for „Fandens amanuensis“.

Beyerholm var en høj, pæn mand og holdt af at fremstille sig i helte-positur. „Når der går en grim mand forbi vinduet“, sagde han engang, „så kan det være Hans Mortensen eller dr Busch (sem. s læge), men når der går en smuk og anselig mand her forbi, så ved enhver, at det er mig.“ Indtil han blev sognerådsformand i Kirkeværløse sogn, som seminariet ligger i, holdt han ikke af bønderne. „De lever i, af og ved tørvemøg“, sagde han. Ved fortællingen om den rige bonde, sagde han til børnene: „I Jødeland var der også rige bønder med stort hartkorn, store tørvemoser og halvhundreddaler-sedler i vestelommen.“

„Når en af de rige Kirkeværløse-bønder kommer gående efter mig og råber: „Å, Beyerholm, jeg vil gerne tale med Dem“, så går jeg roligt videre. Kommer der en småmand, som har en hest og et par køer , og råber efter mig, så bliver jeg stående, til han kommer Men hvis der kommer en fattig arbejder og råber: „Ak, kære gode hr Beyerholm, jeg ville gerne tale med Dem!“ så vender jeg mig om og går ham i møde.

Efter Dahlerup fik vi Otto Kalkær som lærer. Han var ganske umulig. Da han blev præst kom der en Lunddahl efter ham. Beyerholm yndede vist ikke ham, men endnu mindre Carl Mortensen. Nedenstående episode fra skolen har professor N. A. Larsen, som blev dimiteret 1879 fortalt mig:

Man har på skolen det andet bud og Beyerholm indskærpede børnene, hvilken hellig og alvorlig ting det var at aflægge ed, og hvor frygtelig et misbrug af Guds navn det var at aflægge falsk ed. Så fortsatte han: „For I nu, kære børn, at det kunne falde mig ind at gøre falsk ed?“ Børnene: „Nej!“ Beyerholm: „Nej, det kan I jo nok begribe, at det kunne aldrig falde en mand som mig ind at gøre falsk ed. Mon hrLunddahl kunne gøre falsk ed?“ - Børnene: „Nej!“ -B.: „Hm,,,!“ - „Kunne det mon falde Carl Mortensen ind at gøre falsk ed?“ - Børnene: „Nej!“ - Beyerholm: „Jo, han kunne nok!“

Beyerholm holdt af at prale med sit mod, men var vistnok en ret fejg mand, i alt fald kom han på den elendigste måde under tøffelen, da han efter sin hustrus død blev nødsaget til at gifte sig med en vis enke-madam Madsen. Jeg traf disse to en dag i en sporvogn og kunne tydeligt se, hvorledes den robuste madam havde al krammet på ham. Hun viste sig dog noget forsonlig stemt, da jeg indbød dem til en kop kaffe på „National“.

I denne uheldige periode af sit liv fik Beyerholm engang besøg af en gammel elev, senere skoleinspektør i København, Olsen. B. blev glad og sagde: „Vi skal have en kop kaffe Olsen“, og så begav han sig ud i køkkenet, hvor madammen rumsterede. Han kom ind og så lidt betænkelig ud, og da han efter en fornyet ekspedition til køkkenet kom ind sagde han med betænkelig mine: „Mon vi får nogen kaffe, Olsen?“ Ja, det kunne Olsen jo ikke vide noget om, men resultatet blev at der ikke vankede nogen kaffe. Da B. fulgte Olsen ud og sagde farvel, tilføjede han sukkende: „Det var ondskab!“

Før Beyerholm kom til seminariet, havde han været lærer i Fjolde i det sydligste danske Sønderjylland. Der havde været store klasser, hvorfor han sagde: „En lærer skal regne 87 gange hurtigere end børnene!“ Så mange børn havde han nemlig haft i een klasse dernede. „Engang skulle jeg have min løn“, fortalte han, „og det var der så en gavtyv som havde fået at vide, og han ville udplyndre mig, men det havde jeg fået at vide, og så belavede jeg mig på at tage imod kæltringen. Jeg satte mig om aftenen på en stol, lagde en pistol på en stol ved siden af mig og en „lemmedasker“ på den anden stol. Nå, gavtyven kom ikke, men var han kommet, havde jeg først skudt ham med pistolen og derefter tærsket ham med „lemmedaskeren!“

„Vi holdt af Beyerholm, som i virkeligheden var en velvillig mand. Jeg fik et personligt bevis derfor, da jeg en dag kom meget uheldigt af sted overfor ham. Det var i begyndelsen af krigen 1870, og B. lå ind over et bord på spisesalen og studerede de lige ankomne aviser. Han havde et par lyse, ternede bukser på, og netop et sådant par havde H. B. L. Christensen af yngste klasse også. Jeg troede nu, det var denne, som stod derlistede mig bagfra hen, lagde forsigtigt hans frakkeskøder til side, hvorefter jeg drev ham et forsvarligt klask med den flade hånd på bagen. B. sprang op, og jeg så til min forfærdelse, det var ham. „Jeg beder undskylde, hr. B.“, sagde jeg. „Jeg troede, det var H. B. L., Christensen.“ - „Ja, men så skulle De

alligevel ikke have slået så hårdt!“ sagde han og tog sig til det ømme sted. Vi var lige gode venner efter den historie.

Som gymnastiklærere ansattes dengang på statsseminarierne en underofficer fra hæren for et tidsrum af tre år. Nogle af disse benyttede tiden til at tage lærereksamen. Det tænkte vor gymnastiklærer og sergent Thomsen, populært kaldet „Gymni“ ikke på. Han var allerede dengang noget fugtig. Jeg traf ham senere i Helsingør, hvor han var avanceret til oversergent, medens fugtigheden samtidig var tiltaget. Som lærer i gymnastikteori var han umulig, og hans „timer“ var rene festforestillinger.

Særlig Søren Abrahamsen var opfindsom. Han forklarede engang, at „fælde gevær“ var et udtryk, som stammede fra hønsenes „fælde fjer“, fordi man med bajonetten rev fjendens klæder i pjalter, der så faldt til jorden ligesom hønsefjerene. En anden gang foreslog Søren at tage „frontforandring“ på den måde, at man havde en bjælke, som kunne drejes på en tap. På den bjælke stillede man en række soldater op, og når man så drejede bjælken en halv omgang, var frontforandringen sket! „Gymni“ holdt også danseøvelser med os, hvorfor vi forærede ham et par pistoler, som han var meget stolt af.

Den kost, som økonomen Gehl gav os, var ret tarvelig, men vi fik så meget, vi ville spise. Klager var der nok af; i vor klasse var Fischer, der forlod sem. efter et års forløb, utrættelig til at gå omkring og lugte, om smørret var fordærvet. Han var af naturen bestemt til at blive spækhøker, hvad han også blev i stor stil. Han døde som en meget rig mand, der kunne køre i sin egen landauer. Jeg mindes ham med glæde, da han forærede mig en spegepølse, da jeg var soldat.

Søren Abrahamsen spurgte ham engang, om han ville lugte til hans smørbrød, hvad Fischer selvfølgelig var villig til. Søren havde imidlertid snedigt knækket sin rundtenom og da Fischer stak næsen ned til det, klemte Søren brødet sammen om hans næse, hvad Fischer selvfølgelig blev meget fornærmet over. Fischer gav forøvrigt „Fatter“ anledning til at sige en af de få vittigheder, som nogensinde var kommet over hans læber. Ved juleeksamen 1868 skulle Fischer fortælle om Josvas indtrængen i det hellige land. „Josva gik over floden -floden“ stammede han. - „Ja“, sagde „Fatter“, „det var sandelig ikke Limfjorden.“

En af de mærkeligste fremtoninger i vores klasse var jordemoderens søn fra Kirkeværløse, Sophus Løwgren. Han var oprindeligt typograf, men nu skulle han prøve at blive lærer, da hans mor var blevet ansat nær ved sem. Han holdt ud i to år, men da han ved 1. del fik 0 points, gik han tilbage til sit oprindelige håndværk. Matematik var ham en gåde. Han forfærdede Beyerholm ved ihærdigt at påstå, at et punkt kunne være både rundt og firkantet, (Hvad han jo vidste fra typografien).

Da han ved eksamen gik op i matematik, havde han 9 points, men der fik han minus 9. „Det var uretfærdigt“, sagde han til mig, „du ved, jeg ikke er stærk i matematik, men det sidste spørsmål, Seidelin gav mig, svarede jeg da rigtigt på!“ - „Hvad var det?“ - „Han sagde: Hvad er kvadratroden af minus 4?“ - „Plus eller minus 2, sagde jeg“. - Løwgren var digter. Han skrev noget rædsomt sludder, men jeg så hans dødsannonce, hvor hans kone og børn angiver ham som typograf.

Jeg mindes også sognepræsten i Farum og Kirke-Værløse, E. Mou, bekendt fra sine „400 fortællinger“. Han var ofte ret pudsigt på prædikestolen. Seehausen var lærer i Kirke-Værløse. Pastor Mou prædikede: „Der er et salmevers, jeg tænkte på, da jeg forberedte mig til min prædiken i dag, og som jeg altid har holdt meget af. Det er dette: Befal du dine veje og al din hjertesorg til hans trofaste pleje, som bor i Himlens borg — Nu kan jeg ikke komme på det næste, og jeg kunne det dog hjemme. Seehausen, kan De ikke huske det?“ Seehausen tav „Ja, så vil jeg begynde forfra“ og det gjorde han, og så gik det.

En dag var det en stærk storm og midt under prædikenen sprang kirkedøren op. Pastor Mou sagde da: „Åh, Jens Hansen, De sidder nærmest! Vil De lukke døren!“ - Jens Hansen, en tyk gårdmand, holdt ikke af denne opfordring, hvorfor han med et mægtigt brag huggede døren i. - „Fik De bugt med døren, Jens Hansen?“ sagde Mou, „kære elskede medkristne, lad os da gå videre.“

Ved prædikestolen var et lille vindue, hvorfra indgangen til kirkegården kunne ses. En dag tøvede Mou med at begynde prædikenen. Han sagde: „Der ser jeg Niels Petersen og hans kone komme, kære elskede medkristne, lad os vente, til de kommer ind.“ Og så ventede han, til ægteparret var kommet til sæde.

I klassen foran mig var der en slagtersøn fra København, Peter Axel Fredolin Kønig. Han blev almindeligvis kaldt Peter komma Kønig, forkortet til P., fordi han skrev sit navn P, Kønig. Han blev fuld ved et gilde og konstaterede denne beklagelige kendsgerning ved et vers: „Her ser I det fulde svin, Peter Axel Fredolin“. Jeg tror, det er det eneste vers „P,“ har skrevet eller rettere fremsagt, for skrevet er det vist ikke før nu.

Samme Kønig var meget nærsynet, hvorfor han tit kom lidt trekantet af sted. Engang i Kjørig skole, hvor vi havde spist til aften, var Pfaff og jeg gået ud i haven, da vi hørte et stort rabalder inde fra spisestuen. „Det er Kønig, som river tallerkenerne på gulvet“, sagde jeg, og det viste sig at være rigtigt. Kønig havde fået en appetitost for at forbedre det bare smørrøbrød, vi fik til vor te om aftenen. Han skulle lige til at skære osten, da Søren Abrahamsen kom bagfra og holdt sit stykke brød under . Da han havde fået nok af osten, løb han hen i en krog og spiste maden i fred. Kønig havde samtidig en følelse af, at det måtte være nok, og så kiggede han på smørrøbrødet. Hans forbavsede ansigt var uimodståelig komisk, og Pfaff, som stod nærmest og lo, fik en flad øretæve.

Kønig fik til almindelig forbavselse en ret jævn andenkarakter . Da han kom hjem fra København med dette resultat, sad jeg oppe i et træ i anlæget og læste, medens Carl Mortensen stod nedenunder og talte med mig. Så kom Kønig og for løs på ham og stak en næve ind i hans mave for at sige goddag. - „Nå, hvorledes gik det, Kønig?“ spurte C. M. - „Bare legeværk altsammen!“ svarede Kønig med selvfølelse. Han syntes ikke at ane, at han havde mulighed for at dumpe i hvert eneste fag.

Da seminarielærerne Hans og Carl Mortensen fik afsked, blev de riddere af Dannebrog. Beyerholm fik - på grund af den søgelige affære med madam Madsen - intet ridderkors. Han trøstede sig da på følgende måde: Hans og Carl Mortensen er blevet riddere, - nå ja, det kan passe for dem - jeg har mine medmenneskers agtelse!

Lad mig mindes min kammerat fra sem.: Adolf Charles Aakerberg, en sadelmagersøn fra Næstved. Han blev året efter at jeg var kommet til Lolland huslærer hos proprietær Ibsen på Gabrielsminde, og om sine rejsebesværligheder, da han skulle overtage pladsen, fortalte han mig, da han med Ibsens besøgte Wredes. For at forstå historien, må man vide, at der dengang ingen bane var på Lolland undtagen den lille bane fra Bandholm til Maribo. Den vej, som Aakerberg nærmest skulle rejse var , som

jeg havde gjort, at sejle fra Masnedssund til Bandholm. Man kunne også sejle fra Masnedssund til Orehoved, hvorfra banen til Nykøbing F var anlagt. Men „man kan så let blive forvirret, når man skal rejse“, sagde Aakerberg. Damperen „Zampa“ gik kl. 9 formiddag fra Masnedssund til Bandholm og for at være sikker, tog Aakerberg allerede aftenen forud til Masnedssund og lå i Færggården. Kl 6 næste morgen var han på pletten på skibsbroen, men der var tre timer til damperen kom. Han satte da sine kufferter på broen og spadserede op til slotsruinen, hvor han fordybede sig således i de historiske minder, at tiden løb fra ham. Han begav sig i hurtig march ad Masnedssund til, men der er slet ikke så kort et stykke. Damperen kom, den kuffert, som stod på broen, blev hevet om bord og båden sejlede. Der stod Aakerberg. Han måtte telegrafere, at hans kuffert var med, men at han ville komme over Falster og med post fra Nykøbing F. Kl. 12 ville toget komme fra København. Aakerberg var i meget god tid ved billethullet, fik billet til Nyk. F, gik ud på skibet og forhørte sig gentagne gange, om det nu også var det skib, som gik til Orehoved, hvad der blev bekræftet. Han lagde sin overfrakke fra sig, spadserede op og ned ad dækket. Mens han var i land havde han flere gange set efter, om billetten var i hans pengepung, hvad den stadig var. Damperen fløjtede første gang og Aakerberg ville for en sikkerheds skyld endnu engang se efter billetten, men, oh, rædsel, der var ingen pengepung. „Syrmanden var en flink mand,“ sagde Aakerberg, „han hjalp mig at lede.“ Den fandtes ikke, men så fik Aakerberg den tanke, at han muligt havde lagt pungen i venteværelset. Han styrtede derop og, o, held, pungen lå endnu i vinduet. Men i det samme pøb damperen sidste gang og sejlede bort med hans overfrakke. Han måtte nu telegrafere efter frakken og til Ibsen, at han først kom næste dag. - Hvad familien tænkte om deres nye huslærer er ikke godt at vide! Men det var letsindigt af ham at betroe sine fataliteter til mig, for jeg lavede flere år derefter en almanakhistorie af dem.

Lauritz Manniche, Søren Abrahamsen, Frits Jacobsen og Chr. Pfaff var dem af mine klassekammerater jeg sluttede mig nærmest til og med hvem venskabet blev bevaret gennem hele livet. Kun L. M. og FrJ. lever endnu. Lauritz Manniche og Søren Abrahamsen var „vægtere“, d. v. s. opsynsmænd på sovesalene og de boede om dagen i „Vægterknejsen“, et lille værelse mellem et af klasseværelserne og „Fysikal-Kabinettet“ for at bruge Beyerholms betegnelse. Det skete engang, at Søren havde fundet en „naturstok“ ude i skoven, en ret pæn stok med et naturligt, pænt håndtag. Den var bare lovlig tung, så det endte altid med, at han bar den på nakken hjem,

hvor den altid stod i en krog i „Vægterknejpen“, til han igen fik lyst til at bruge den som spadserestok. En dag gik jeg bagefter Søren og Manniche i skoven, uden at de så mig. Pludselig hørte jeg noget brage oppe i trætoppen og derefter falde på jorden. „Det er Søren, som er blevet ked af sin stok og har kastet den bort“, tænkte jeg og gik ind i skoven for at finde den, hvad der også lykkedes. Så skyndte jeg mig hjem, og satte stokken i sin sædvanlige krog i vægterknejpen. Så gik jeg min vej. Da Søren kom hjem, gjorde han store øjne, Manniche med. „Havde jeg ikke stokken med ud iskoven?“ sagde Søren. „Jo,“ svarede Manniche. Kastede jeg den ikke op over trætoppen?“ - „Jo!“ - „Og der står den alligevel!“ „Ja,“ - „Ak, ja, der er flere ting mellem Himmel og jord, end filosofjerne drømmer om.“

A. C. Akerberg, som var en glimrende orator, men ellers ikke havde opfundet krudtet, skulle engang på skolen fortælle noget om flodhesten: „Tror I, børn, at flodhesten er et stort dyr?“ sagde han, „ja, det kan I være vis på, den kan æde 6 skæpper; tror I at noget dyr kan æde så meget? Nej, det kan I være vis på. Det er der intet dyr der kan“.

Beyerholm fortalte om Esau og Jacob: „Ser I, Jacob var en smuk mand sådan som jeg. Esau var en sort, skummel karl, ligesom Hans Mortensen“ - K. J. Bertelsen belærte børnene om, at Valdemar Atterdag anlagde kanaler og jernveje her i landet. Vi dyrkede med mere eller mindre held digterkunsten. Jeg husker endnu nogle af mine egne vers. Om Frits Jacobsen hed det: „At Jacobsen er en pedant, det ved enhver, at det er sandt, hans levned er ulasteligt; men skægget er forkasteligt!“ - Om L. Manniche: „Manniche er til liv og sjæl en spidsboger, thi tænk, han siger: „Roskildes mindste kildevæld er det største i alle riger.““ - Om Akerberg: „O, Akerberg, du med den tynde læg, du rynker panden tit, når andre spiller husk på, at sveden tit ned ad os triller; når i historie du stryger på dit skæg.“ (Han strøg altid sit spirende overskæg, når han intet kunne svare.) Lars Chr. Larsen havde en stor fremstående mund. Om ham nuttet man ud-bryde: „Det er Larsens kæmpetud.“

Min læser må undskylde mig, hvis jeg gentager mig, jeg kan ikke ret godt se, hvad jeg skriver, hvad du, min læser, venligst må undskylde.

Her et vers om min klassekammerat Lars Peter Rasmussen. Han havde hørt, at en høj pande tydede på begavelse, hvorfor han engang barberede sig i panden, hvad der blev opdaget, da hårene igen groede ud. En vinteraften var han gået tidligt i seng og sov, da vi andre kom op. Jeg vækkede

ham da og sagde, at det var morgen, hvorpå han skyndte sig at klæde sig på. Da han kom ned i gården, slog klokken elleve, og han måtte da, som den sidste, der kom i seng, under stor jubel slukke lamperne i sovesalen. Verset er sådan: „L. P. R., ja, du er lige god, ja, du er lige god, enten du barberer dig i panden, eller dengang du ud af sengen stod kl. 11 - havde du forstanden?“ Lad mig også skænke vor portner , Olsen, populært kaldet „Pitus“, et par ord. Han havde været tjener hos arveprins Ferdinand og var vel af denne grund blevet tildelt denne portnerplads. For at forøge de små indtægter solgte hans kone for en billig penge (4 skilling) kaffe + bolle til velhavere. Da forstander Driebein havde givet Svend Rasmussen og mig et loftværelse, tjente jeg mange kopper kaffe + boller ved et væddemål. Lige under vort vindue var der et par brosten borte og erstattet med sand. Jeg råbte så til de forbigående, om de ville give kaffe + bolle, når jeg lod min pibe falde ned. Det gik de gladeligt ind på. Jeg lod så piben dumpe, men da den faldt i sandet, gik svampedåsen og hovedet ikke itu, hvad de væddende havde håbet.

„Pitus“ var lærevillig overfor fremmedord, som vi lærte ham, og som han var stolt af at anvende. Han talte om negative lamper; d. v. s. lamper, som manglede enten beholder eller skærm. Han sagde, at de nye elever endnu ikke var lokomiserede (lokaliserede); dogmeukrudt var et udtryk fra Dahlerups Litteraturhistorie; jeg lærte ham udtrykket i forhold til ukrudtet i den have, vi havde i ældste klasse, og „Pitus“ sagde så til Dahlerup: „Eleverne klager over, at der er så meget dogmeukrudt i haven“, hvad der morede Dahlerup meget.

Ferieerne var lyspunkter i tilværelsen. Den aften vi fik ferie, gik vi rundt og sang: „Om glæder end betegned o. s. v. “ Og så forlod vi „Borgen“, hvis livssang også lød: „Når vejen falder os besværlig og trang, så synger vi på denne gamle sang, tralala o. s. v. “ på melodien: „O, hør du gamle bøgger, vil du aldrig vågne mer?“

For mig var det besværligt nok at komme hjem, da der først var bane gennem Sydsjælland i 1870. At køre fra København til Præstø (for 1 Rdl.) var en besværlig tur og kold om vinteren. Opholdet i de mange kroer lavede dog op!

Jeg var tit i ferierne i Køng skole hos min kære ven Pfaff. Hans gamle forældre var nogle af de prægtigste mennesker, jeg har kendt. Den gamle Pfaff havde været lærer på Snedsted seminarium, til dette blev nedlagt.

Hans hustru var en broderdatter af søhelten Villemoes, og Pfaff havde dennes sabel, som vi så på med ærbødighed. Døtrene Magdalene og Adamine var elskværdige piger; den sidste blev senere gift med lærer Axel Petersen, Kastelev; Magdalene blev gammel jomfru. Den ældste datter, Marie, var på det tidspunkt gift med en grosserer i Stockholm, men blev tidlig enke og boede på Kastanievej 8 på Frederiksberg. Så var der en prægtig 12 års dreng, Georg, som siden blev en rig grosserer i frøhandelen; han bor nu på Magrethevej 1 på Frederiksberg med sin flinke hustru; men de er barnløse.

I Præstø kom jeg i ferierne hos urmager og fotograf Ridiger, hvis ene søn havde været min skolekammerat. En anden søn var Soraner, der senere blev kontorchef i marineministeriet samt møntsamlere, i hvilken egenskab han blev kendt med min søn Christian. En lille datter, Fanny, blev lærerinde, men er nu død.

Jeg kom også hos guldsmed Jordan, hvis sønner også var mine skolekammerater. Af disse blev Aage senere redaktør af „Lolland-Falsters Folketidende“ og min politiske modstander i de bevægede år 1880-1890. Efter en debat med ham, skrev jeg til sidst i „Lolland-Falsters Stiftstidende“: „Aage, forhen riffelhelt, vidt berømt ved sund og bælt, du min blide barnsdomsven, læg din ondskabsfulde pen hen!“ Så tav Aage Jordan stille.

Jeg var uheldig i religion ved afgangseksamen, idet jeg kun fik mg, men burde have ug. Grunden var, at jeg blev eksamineret i Ap. G. 19, hvorom der intet stod i L. C. Møllers bibelhistorie. Jeg fik Cantus verdenshistorie som frieksemplar, fordi jeg havde samlet abonnenter på Jonstrup. Aftenen før jeg skulle op i historie, fik jeg det hefte af Cantus, hvilket omfattede Alexander d. Stores efterfølgere. Jeg læste det og kom nogenlunde derefter op i det til etatsråd Brix's store forbavselse.

I Danmarkshistorie var jeg oppe i Svend Estridsen, så jeg var vis på mit ug, da jeg gik derfra. Hos professor Berggren fik jeg „Kan ikke forestå kirkesang,“ hvad der jo var en slem plet på attesten. Jeg skal senere fortælle, hvordan jeg fik: „Kan forestå“.

Et par dage før eksamen fik jeg plads for en måned på Ridsløselille Cellefængsel. Funktionærerne her havde en lille privatskole. Dennes lærer, Møller skulle i lejren ved Hald, og jeg blev altså hans vikar for den måned

for en løn af bolig, kost (hos fængslets bogholder) og 15 Rdl. Men denne måned blev en af de lykkeligste i mit liv.

Her lærte jeg H. V. Kaalund at kende. Han var overlærer for fangerne og sikkert en udmærket lærer for dem. Andenlæreren var Stuckenberg, fader til forfatteren S tukkenberg, og 3. læreren var Hans Nielsen, som siden blev Kaalunds eftermand og derefter i mange år forstander for Københavns Internat for vanskelige drenge. Hans Nielsen blev min ven for livet, og hans elskværdige hustru kom min kone og jeg også til at holde meget af. Zakarias Nielsen, som var lærer i Herstedvester, kom næsten daglig på fængslet, og han blev også min ven for livet. Han havde på dette tidspunkt (1871) fået en digtsamling udgivet hos Karl Schønberg. Jeg læste disse digte, da de stod i lærer Møllers bogreol. - Senere blev samlingen en af vore sjældneste bøger, da den nemlig gik til grunde ved en brand hos Karl Schønberg.

På fængslet var der i bogholderiet en elskværdig gammel mand, Gomard, som jeg også kom til at holde meget af. Han havde været bogbinder i Nyborg og folketingsmand. Det hedder i en af de berømte rigsdagsaviser fra halvtredserne i forrige århundrede (rigsdagstafflet hos kongen): „Kors for al den mad, der gik ned; der blev vist ædt et par stude, ingen åd dog som den satans smed Søren Jensen fra Rude, og så min trofaste ven, Gomard, jøsses kors sikke bidder han ta'r Ja, jeg har været til middagsmad hos kongen i dag. “ Gomard var Carl Baggers ven, da denne var redaktør af „Fyens Stiftstidende“. Da han erfarede, at jeg holdt af Carl Bagger, blev han så glad, at han forærede mig et eksemplar af digterens „Øjeblikkets Børn“, som han i sin tid havde været forlægger af.

For at vende tilbage til Sofus Løvgren, så var han i mange måder ubetalelig. Vi havde engang en stil om „symbolske planter!“ Der skrev han følgende: „Violen er symbol på den violette farve, d. vs., den har ikke denne farve, men den er symbol på den farve, fordi den farve er simpel og dog skøn!“.

På øvelsesskolen forefaldt der selvfølgelig mange pudsige scener. Carl Mortensens ældste datter, Amalie, skulle engang udvikle forskellen på det gamle testamentes og det nye testamentes præster Hun gjorde det kort og godt således: „Det gamle testamentes præster ofrede, det nye testamentes tager mod ofre!“

Beyerholms lille Julie, som lige havde begyndt at gå i skole, sagde til mig: „Kan du hjælpe mig med dette regnestykke, skal du få et kys.“ Jeg hjalp hende og fortalte ved timens slutning hendes far, hvad hun havde sagt. „Det er dog satans til tøs!“ var hans ord.

I Rødby var der på den tid en prokurator Møller. Han skulle skaffe en huslærer til proprietær H. C. Wrede i Vejleby ved Christianssæde på Lolland. Af de 10 ansøgere, som meldte sig efter hans bekendtgørelse, blev jeg den heldige og skulle tiltræde pladsen den 1. september 1871. Min gudfader, gårdmand Peder Bendtsen, kørte mig til Masnedssund og forærede mig en blank specie til rejsepenge.

Jeg skulle forøvrigt have kost, bolig og 10 Rdl. om måneden i løn. Fra Masnedssund skulle jeg sejle med s/s „Zampa“ til Bandholm. Her skulle Wrede hente mig, hvorefter vi skulle køre med Lollands eneste bane til Maribo, hvor hans heste og vogn stod. Da damperen var ved at sejle ind i havnen ved Bandholm, hørte jeg en mand råbe: „Goddag, hr. Wrede!“ - „Hvad!“ svarede han, og jeg lagde derved mærke til, hvem Wrede var, og da damperen lagde til bolværket, råbte jeg: „Goddag, hr. Wrede!“ „Hvad!“ svarede han, „er det Rasmussen? Kom De i land, De er en af mine folk!“ Det havde slået ham, at jeg således kunne kende ham.

Nå, vi kom så til Vejleby, hvor prokurator Møller og gamle Wrede fra Wredeslund bl. a. var. Jeg skulle undervise H. C. Wredes søn af første ægteskab, Christian, samt Wredes halvbroder Henrik. Christian var 8-9 år, Henrik 11 år. De havde haft en lærerinde, en frk. Rehkopf fra Nakskov. H. C. Wredes anden hustru, Hansine, var en mild og venlig kone, men hun havde en bidsk far, Hans Olesen fra Bukkehøvedgård, der i en årrække havde været folketingsmand for Saxkjøbing-kredsen. Jeg vandt ham dog ved at være en tålmodig tilhører, når han fortalte om sine rigsdagsbedrifter.

H. C. Wredes far var gift 2. gang med Birgitte Bøgvad fra Christiansfeld. Gamle justitsrådinde Lovise Rom forsikrer, at Birgitte højst nødtvungen gik ind i dette ægteskab, og de to børn, hun fødte, fik en søgelig skæbne. Henrik arvede som ung Wredeslund, men satte hurtigt gården over styr ved et vildt levned; senere gav han sig af med forskelligt, men døde som opvarter. Søsteren Marie blev gift med en meget uheldig apoteker Andersen i Nysted, som efter at være bleven nødt til at opgive apoteket, antog navnet Vide og levede med sin hustru i stor elendighed på Frederiksberg. Jeg fulgte Marie til graven på Fasanvejens kirkegård, og hun var den sid-

ste af slægten Wrede fra Wredeslund, som forøvrigt stammede fra den berømte svenske adelsslægt, Wrede. H. C. Wredes helsøster, Hansine, var en flink pige, men pukkelrygget. Hun døde ret ung og testamenterede sine penge til et legat for unge mennesker i Fuglse herred til videre uddannelse, dog ikke på grundtvigske højskoler. Min anden elev Christian, døde barnløs som ejer af Blæsbjerggård på Falster. Han stiftede et legat af sin ikke ringe formue til hjælp for unge landmænd. Marie Wrede var 19 år, da jeg dukkede op i hendes synskreds, hun var ret køn, men meget vigtig. Det lykkedes dog engang for mig at få hende til at rødme. Under et selskab på Wredeslund spillede hun og jeg skak. Partiet trak ud, og vi havde en interesseret kreds om os. Så bemærkede en: „Nu får vi snart enden at se!“ - hvortil jeg svarede: „Ja, så må vi se, om det bliver min eller frk. Wredes!“

I ferierne var jeg som regel i Rolykke hos min kære ven, Frits Jakobsens prægtige mor og søstre samt den lille Sigurd, som siden blev dyrlæge med udmærkelse. Sommerferien 1872 var jeg først et par dage på den store udstilling i København og senere på Bornholm, hvor jeg besøgte mine kære kammerater fra seminariet, M. A. K. Petersen, søn af kordegn Niels P. i Svaneke, senere kommunelærer på Frederiksberg og Martin Engel, søn af proprietær E. på „Stubbegården“ ved Rønne. Dette besøg på Bornholm blev uforglemmeligt for mig. Vi strejfede øen rundt og var på alle de kendte steder, og da det var før øen rigtigt var opdaget af turister, var alting billigt. På „Helligdommen“ (hvor vi en aften var sammen med Holger Drachmann, som lå der og malede) spiste vi et udmærket måltid en aften, drak en toddy, sov der om natten, spiste en solid frokost næste morgen, og da vi skulle betale, var det i alt 4 mark (1,33 kr.) pro persona. På Bornholm lærte vi, at en horra er en dreng, en pibel (flertal pible) en pige og en jylkat et pindsvin. Da jeg 32 år senere kom til Rønne til et stort skolemøde, hvor jeg holdt foredrag, indbød overlærer Bro i Åkirkeby Engel og mig til et besøg på hotellet i Åkirkeby, hvor han spiste. Under frokosten kom værtinden ind for at hilse på mig, fordi hun i 1872 som 8-årig pige havde siddet på mit skød i Svaneke og hørt historier. Da jeg efter ferien kom tilbage til Lolland, viste det sig, at hele sommerrejsen havde kostet 20 Rdl. (40 kr.) Det var dengang.

Tirsted - Skørtinge - Vejleby var dengang et pastorat. Hovedpræsten var Anders Ammentorp i Rubbeløkke, som præstegården hed. Han er et af de elskeligste mennesker, jeg har kendt, og jeg var glad, at det senere var ham, der viede min kone og mig. Han var gift anden gang med en kone,

der var så tyk, at hun ikke kunne komme ind ad døren til en jernbanekupe. En datter af hans første kone var den kendte skolebestyrerinde frk. Marie Ammentorp i København. Der var tre lærere i sognet. I Tirsted var der L. C. Nielsen, en udmærket mand og en dygtig lærer. Hans kone, født Heidam var datter af en kordegn i Rødby, en søster til hende var gift med prokurator Møller. Da Møller engang fik en søn, ville han have, at han til fornavn skulle hedde Tordenskjold, men præsten ville ikke gå med hertil. Så forlangte Møller, at drengen skulle hedde Thor Dan Skjold, det var tre gode danske navne, som præsten måtte gå med til.

Lærer Nielsen havde en datter og syv sønner; den yngste af disse, Otto, kom til Lolland samme år som jeg pr damper, han pr. jordemoder. Jeg har derfor altid sagt, at vi skulle holde sammen; jeg så ham som spæd i vuggen, og nu er han 50-60 år. Da L. C. Nielsen i 1903 pludselig døde i skolen, blev Otto hans efterfølger; han havde været førstelærer på Femø, hvor han fik sin kone.

I Skørringe var Vesterborgeren Vilh. Larsen lærer i en overfyldt skole. Han var dygtig som lærer, men endnu dygtigere som kortspiller; man sagde om ham, at han tjente mere derved end ved sit embede! Hans far havde været lærer i Vesterborg, og da Larsen selv var elev fra dette seminarium, nåede han aldrig at komme uden for Lolland-Falster. Skønt han var en velhavende mand, ønskede han ikke at rejse nogen steder; han brød sig f. eks. ikke om at se København. Larsen var ikke god at bides med; han var en sarkastisk natur, hvis bidende tunge var frygtet. Biskop Monrad kom engang til visitats hos ham og var i dårligt humør. Ved indtrædelsen i skolen sagde biskoppen; „De skal tale med børnene om forsoningen!“ Larsen begyndte, og biskoppen satte sig ved katederet og gennemgik skrivebøgerne. Engang imellem sagde han; „Det er noget skidt!“ -Uden at vende sig om sagde Larsen til den øverste dreng: „Tag de skrivebøger og kast dem ud på møddingen!“ „Hvorfor skal han det?“ spurgte Monrad. „Det gør vi altid ved skidt her i skolen“ „Nå, det er nu kun skriften, jeg mener, der er skidt!“ „Åh, den er i hvertfald bedre end Deres højærværdigheds!“ svarede den uforknytte Larsen. „Nu må De ikke blive vred“, sagde Monrad spagfærdigt og var siden i godt humør.

Den tredje lærer i sognet var Andreas Petersen i Brandstrup. Han var søn af lærer H. C. Petersen i Købelev, men lignede ikke faderen, idet han var alt for fugtig. Det skete, at børnene kom hjem fra skole og sagde, at de

havde fået fri, „fordi degnen var fuld“. Han måtte være glad, fordi han havde den milde og overbærende præst, Ammentorp, over sig. Ellers var Petersen dygtig og kunne i løbet af få uger dressere børnene til at kunne præstere noget til en eksamen. Kort før jeg kom til Vejleby, havde Petersen haft et lille uheld. Han havde ved et besøg hos Wrede fået for mange toddyer, og Wrede spurgte, om han ikke skulle følge ham hjem. „Nej!“ sagde Petersen, „du tror måske, jeg er fuld?“ Han gik altså alene, men Wrede sagde til karlen, at han skulle gå bagefter ham for at se, hvorledes det gik. Det gik helt godt, indtil Petersen kom til skolen. Døren var låset, og han ville så banke på ruden til sovekammeret, men faldt og slog et hul i panden på en af skolens grundstene. Han gav et stort brøl, karlen sprang til, madammen kom ud, og de fik Petersen i seng med et forsvarligt bind om panden. Så kom børnene hjem fra skole med beretning om, at degnen var syg. Præsten kom så for at se til ham. Da præsten så det indbundne hoved, sagde han medfølende: „Hvorledes er De dog kommen afsted?“ - „Ak jo“, var svaret, „jeg blev vækket i morges ved at de kom og råbte, at Chr. Carstensens køer var ved at bryde over gærdet ind i vor have. Jeg for op og tog fat i et par gærdestaver for at komme over gærdet, men de knækkede, og jeg faldt og slog hovedet på en sten.“ Præsten gik med mange forsikringer om deltagelse og Petersen kom sig; men der blev et hul i panden, lige hvor håret begyndte.

Et par år efter spurgte jeg Petersen, hvorledes han havde fået det hul i panden- „Det har jeg haft siden jeg var dreng“, var svaret, „De ved jo, at der i Købelev er en dyb grøft mellem skolen og præstehaven med en bro over. Så stod jeg som dreng og lændede mig til rækværket; det var gammelt og knækkede, og jeg faldt ned i den dybe grøft og slog panden på en sten. Jeg kunne jo have brækket halsen.“ Så gik der et par år. Petersens gamle far døde, og Petersen arvede et gammelt chartol. Jeg spurgte ham så, hvordan han havde fået det hul i panden, og han svarede: „Kan De kende det chartol?“ „Ja, det er Deres gamle fars“ - „Ja, jeg var kun et par år, da jeg engang faldt på gulvet og slog panden mod det chartolben; jeg blødte voldsomt og kunne jo let have slået mig ihjel!“ Siden kunne jeg spørge til hullet, så tit jeg ville; jeg fik altid historien om chartollet, da han nu daglig havde chartollet til at minde sig om den.

I de to et halvt år, jeg var i Vejleby, forberedte jeg to unge skrivere, de havde på godskontoret på Christianssæde til den såkaldte „lille præliminæreksamen“, som udkrævedes af de, der skulle være „danske jurister“.

Den første af disse var H. C. Ruder , som blev kæmner i Rødby og en meget formående mand der. Det skyldes især ham, at Rødby fik sit smertensbarn, den store havn, hvorfra der skulle være forbindelse med Femern. Den anden elev var Sophus Blume, en lærersøn fra Maltrup ved Haderslev og en brodersøn af provst Blume i Errindled, hos hvem Sophus havde opholdt sig fra sit 14. år, da faderen ikke ønskede, at han skulle være tysk. Blume blev godsforvalter på Pederstrup, men døde fra hustru (født Lützen) og tre små børn i en alder af kun 33 år. Hans søn, Niels Blume, har i en del år været godsforvalter samme sted.

Da jeg ved sessionen i Maribo blev udskrevet som soldat søgte jeg om at komme til forplejningskorpset (hærens regnskabsvæsen) hvortil man kun som lærer kunne komme, når man havde 1, karakter . Jeg skrev på min ansøgning, at hvis jeg kunne komme ind med aprilsholdet, så ville jeg gøre tjeneste som korporal i 1 år, hvis jeg fik min korporalseksamen. Ansøgningen blev bevilget, og jeg mødte sammen med 39 andre på Fredericiagades kaserne, der efter Kristiansborgs brand i 1884 blev brugt som rigsdagsbygning. Disse 40 mennesker talte flere, som siden blev berømte mænd: Professor Schat Pedersen, kammeradvokat Winther, birkedommer og landstingsmand Sylow og flere. Vi var 7 lærere, hver fra sit seminarium. Dem, jeg syntes bedst om, var jyden Carstens og fynboen Søren Pedersen. Den første blev lærer i Frederikshavn, til han blev gift med fabrikant Levinsens datter i Ålborg, så blev han direktør for De forenede Bryggerier i byen. Søren Pedersen blev førstelærer i Skaarup ved seminariets øvelsesskole. På skolen havde vi flinke lærere i kaptajn Gyntelberg, som var overintendant og reserveintendant Thræn, en flink jøde, der senere afgik som stabsintendant. Vor brave stabssergent holdt vi alle af. I de 10 uger, vi skulle være ude i garnisionerne til praktisk øvelse hos en intendant, blev jeg sammen med den lille lærer Fog og købmands sønnen Phøler fra Rødby ansat ved 3. batallion i Helsingør med garnision på Kronborg. Jeg husker herfra mest levende en ondskabsfuld korporal, Hingst, som mente at kunne hundse med os, hvad dog ikke lykkedes, da vi klagede over ham, - og så vort vaskefad, der bestod af et trug ved posten i slotsgården. Det måtte ikke tømmes, før hele kompagniet havde vasket sig, hvorfor vi snart lærte, at det var heldigst at være de første ved truet.

På Kronborg stiftede vi først bekendtskab med de holstenske underofficerer, som var blevet i vor hær efter krigen 1864. Vor oversergent Jørgensen ved kompagni 3 var en af dem. Hans kone vaskede for kompagniet, og vi

fik straks det gode råd også at bruge hende som vaskekone. Renlighedsparaden i Kronborg slotsgård søndagmor gen bestod i, at overser genten kommanderede: „De karle, som ikke lar' vaske hos min kone, træd frem!“ Fire syndere trådte frem (de havde formodentlig hjemme i Helsingør). „Træk højre støvle af!“ Det skete. „Smøg det højre ærme op!“ Også dette skete. „Jeg skal sige de karle noget“, fortsatte han, „de karle, der lader vasche hos min kone, dem ved jeg, får rent på hver søndag morgen, - de andre kan jeg ikke vide, om de er nogle store schwinebæster - træd af!“ Og så var den renlighedsparade forbi.

Da vi kom tilbage til København, fik vi kvarter på Wildersgade kaserne på Kristianshavn. Her traf jeg min seminarielægekammerat Valdemar Fraas (udtales Fras) som korporal i korpset; men vi 7 lærere fik et værelse med 7 senge; det værelse blev selvfølgelig straks kaldt „seminariet“. Nu arbejdede vi med større eller mindre iver på at få eksamen, hvad der ikke var så helt let; vi var 13 af de 40, som bestod. Nr. 1 blev - hvad der aldrig var hændt før - en teolog, nemlig den senere så udmærkede theol. professor Schat Petersen; jeg selv var nr. 8.

Her havde vi i fægtning den tykke holstenske stabssergent ved 1. batallion, Garmann. Han havde medallien for druknedes redning foruden sølvkorset og korset for 16 års tro tjeneste. Fægtningen bestod i, at vi sled i det i en halv time, hvorefter en af velhaverne sagde: „Det er meget varmt, hr stabssergent!“ „Ja, det har De skam ret i“, sagde Garmann og tørrede sveden af panden. „Kunne man ikke få en kasse øl herop?“ „Ja, det var dennem ikke så galt“, og så blev der drukket øl i resten af timen. Under en af disse parader sagde jeg til Garmann: „Hvorledes er det gået til, at hr stabssergenten har fået den medaille?“ „Det skal jeg sige Dem“, var svaret, „De ved jo, at den bataillon fra krigen lå i Rendsbog - nå, så er det en aften jai går op und ned ad Ejderbroen og schludrer med en af disse verdante schleswig-holstenere, og han begyndte med sit schleswig-holstenske schludder. - Så blev jai gal i mit ho`de und siger: „Nu skal du ut og schwim, min ven!“ und jai ham smed ud i Ejderen; aber bæstet kunne ikke schwim - und so jai måtte springe ut og få ham retten, ja, und so jai fik medaille.“ - Historien passer.

Stabssergent Erichsen ved forplejningskorpsets stab, hvor jeg gjorde tjeneste et år hos generalintendant Købke, var også holstener. Man fortalte, at han var i oprørshæren, men efter slaget ved Isted var flygtet over til vor

hær med en del vigtige papirer og af den grund havde fået amnesti, var blevet skriver i krigsministeriet og i 1867, da forplejningskorpset oprettedes, stabssergent i korpset. Han kunne kun føre journal over ind- og udgående breve; hans dansk var meget mangelfuldt. Da sergent Hansen, der var hans daglige plageånd, engang lå på hospitalet, forestillede jeg stabssergenten, at han kunne ikke være andet bekendt end at skrive et brev til Hansen på samtlige underofficerers vegne på kontoret. Slutningen på dette brev lød således: „Og må jeg bede Dem undskylde, at jeg også allerede igen hører op med at skrive og kun bestiller en flittig hilsen fra alle her på kontoret.“ Da sergent Hansen kom fra hospitalet, læste han brevet op og hånedes ubarmhertigt Erichsen for brevet. Stabssergent Erichsen fortalte mig engang om en mand på Frederiksberg: „Han og hans to brødre de begge tre, de spiste en aften to gås, hvad siger De dertil?“

Jeg havde den bestilling at melde de folk, som ville tale med generalintendanten, oberst Købke. Han ringede to gange, når han ville tale med mig, og han kunne godt lide mig, fordi jeg altid var villig til at gøre lidt ekstra arbejde. Tit kom han med koncepter til en skrivelse, når kontortiden var ved at slutte og sagde: „Ja, her er endnu en skrivelse; men den må vi lade ligge til i morgen.“ Så sagde jeg: „Jeg kan godt skrive den ren, hvis hr. obersten vil vente så længe.“ „Ja, mange tak!“ svarede han så. Jeg skrev så brevet, han satte navn under og gik, og jeg kopierede så brevet og lagde det i en postkasse. Det var tusind breve, jeg skrev i det år, jeg var korporal, skulle skrives med gotisk skrift, så jeg fik lige så god øvelse i denne skrift som i latin. Denne oberstens velvilje kom mig til gode, da jeg sammen med Fraas var stillet for en krigsret.

Denne historie gik således for sig: På Wildersgades kaserne boede to gymnastiklærere og sergenter af artillertiet, Wolff og Greve. De anskaffede sig en vældig gasbrænder 12-fods i stedet for 2-fods. Askenet kendtes ikke; men den store brænder lyste godt, og der kunne steges frikadeller på den og varmes vand til toddy. Da de to gymnastiklærere forlod kasernen, forærede de Fraas og mig den store brænder, da vi skulle arve deres værelse. Men da vi senere skulle have et andet værelse, der tidligere havde været belagt med menige, tog vi brænderen med os.

Nogen tid efter så vi, hvordan gasrørene rundt om kasernen blev gravet op og eftersat, og vi gik hver dag og så på arbejdet. Det hang nemlig således sammen, at kasernens gasforbrug var blevet for stort, og man troede så, at

der var noget i vejen med rørene; men de fejlede ikke noget. Så undersøgte man stuerne, og kæmpebrænderen blev opdaget. Den var gal; der blev krigsforhør, og dommerne var en kaptajn og to løjtnanter. Anklager og forhørsdommer var en auditor. Foran skranken var opmarcheret Wolff, Greve, Fraas og jeg i stiveste militærpuds. På bordet lå den kriminelle brænder, og aldrig var den forekommet mig større end i dette øjeblik. Kaptajnen tog den i hånden og fingererede med den, til den faldt på gulvet. Han ville bukke sig og tage den op, hvad de to løjtnanter jo ikke ville tillade, så de foer ned under bordet. Men vi underofficerer kunne naturligvis ikke roligt se oficererne bukke sig, så vi foer så alle fire ned under bordet. Sableerne raslede, og der var stor ståhej, men endelig kom brænderen op på bordet igen.

Det var givet, at Wolff og Greve havde anskaffet brænderen. Wolff forklarede, at de en dag havde stået og fægtet og Greves fleuret var blevet slået mod den brænder, som der var så den knækkede over „Der gik brænderen s'gu“, sagde jeg, men jeg har en brænder i min pudsekasse. “ - „Hvor havde De fået den brænder?“ spurgte auditøren. „Den havde jeg fundet en dag ude på gymnastikskolen“. Jeg tvivler ikke på, at auditøren og hele krigsrådet vidste, at den forklaring var løgn fra ende til anden. Så kom turen til os to korporaler. Jeg forklarede, at vi havde forefundet brænderen, da vi overtog værelset. „Lagde De ikke mærke til, at den brændte bedre end kasernens øvrige brændere?“ spurgte auditøren. „Jo, men jeg troede, det skyldtes en bedre konstruktion“. Herrerne smilede sarkastisk. „Men“, vedblev auditøren, „så fik De en anden stue og flyttede brænderen med Dem. Hvorfor gjorde De det?“ - „Jo, den stue, vi kom til, havde været belagt med menige; vi troede, at brænderen hørte til et underofficerskvarter“. „Men De burde have talt med kassernekommandanten derom.“ „Ja, men vi troede ikke, det var noget at gøre ham ulejlighed med!“ Auditøren og officererne vidste sikkert, at hele denne forklaring også var løgn!

For Fraas og mig betød sagen, at hvis vi blev straf fede, så fik vi ikke de 200 kr., vi ellers skulle have i orlovspenge, så vi var ikke særlig stolte af historien. Så faldt dommen: Wolff og Greve fik hver en dags kassernearrest; Fraas og jeg slap med en advarsel. Da jeg var kommet tilbage til kontoret, ringede obersten og spurgte, hvordan det var gået. „Ø hr., oberst, jeg fik en advarsel!“ „Nå ja, nu må De passe bedre på. Forøvrigt havde jeg i går talt om Dem til auditøren!“ „Vel hr., oberst“ og så trådte jeg af.

Den morsomste episode i mit soldaterliv var følgende: I holdet for april 1875 var nr. 1 blandt korporalerne Franck, dim. fra Jonstrup 1868 sammen med mange dygtige folk. Jeg havde 6 måneder tilbage, da han blev korporal, men han ville blive i korpset og altså på officersskolen. Generalintendanten opfordrede mig flere gange til også at gå den vej; men da en reserveintendant dengang kun havde 1 Rdl. om dagen i løn, kunne jeg ikke gå ind til så elendige kår. Franck ville altså blive i korpset, og han kom til at bo sammen med mig. Da vi den første aften var kommet i seng, sagde jeg: „Det glæder mig, Franck, at vi skal bo sammen, da De ligesom jeg er jonstrupper; De blev jo dimmitteret i 1868, da jeg kom på seminariet!“ - De tager fejl „, sagde han, „Jeg er ikke seminarist, jeg har den store præliminæreksamen.“ - „Hvad for noget,“ sagde jeg forbavset, „jeg mindes Dem jo fra de dage, jeg var til prøveeksamen.“ - „De må alligevel tage fejl,“ var svaret, „De må forveksle mig med en fætter af mig, som skal ligne mig meget!“ Den forklaring måtte jeg lade mig nøje med, men jeg tvivlede ikke på, at han ville benægte den eksamen, om hvilken Erik Bøgh har sagt, at „den ikke kan tilgives hverken i denne verden eller i den tilkommende!“ Da jeg imidlertid var ansat hos generalintendanten, kunne jeg få lejlighed til at se ansøgningerne om at komme i korpset. Jeg gik tidligt næste morgen ned på kontoret (Frederiksholms Kanal 30) og tog den store bunke ansøgninger ud for holdet oktober 1874, og det varede ikke længe, før jeg havde hr. Francks ansøgning bilagt hans bekræftede dimmissionsattest. Jeg gik hele dagen og spekulerede på, hvad jeg nu skulle gøre ved ham, og om aftenen havde jeg det. Da vi var kommet i seng, sagde jeg: „Det var da mærkeligt, at jeg kunne forveksle Dem med Deres fætter. De må ligne ham meget!“ - „Ja, det siger folk også, at jeg gør.“ - „Jeg er ked af, at De ikke er jonstrupper,“ vedblev jeg, „V i kunne have snakket lidt sammen om seminariet!“ - og så fortalte jeg ham et par historier om „fatter“, Beryerholm og Hans Mortensen, historier, som jeg vidste, han kendte lige så godt som jeg, men som han nu måtte le ad og lade, som om han aldrig havde hørt dem før. Jeg underholdt ham nu jævnlige på samme måde, men da vi nåede den 27. oktober, og jeg blev permitteret og havde mine 200 kr. i guld i lommen, sagde jeg: „De skal nu alligevel have tak for godt kammeratskab, og det glæder mig, at vi begge er seminarister fra Jonstrup. - De tog Dem ikke i agt forat jeg var hos generalintendanten og kunne se Deres ansøgning om at komme i korpset. Farvel og tak, Franck!“ Jeg har aldrig set nogen sætte et mere forlegent ansigt op.

Tiden gik. Jeg blev redaktør ved „Folkeskolen“, og Franck steg gennem graderne, indtil han blev generalintendant. På samme tid døde den udmærkede infanterigeneral, Ejler Rasmussen, som var skårupper og aldrig havde fornægtet denne kendsgerning eller sine gamle kammerater . Jeg skrev da i „Folkeskolen“: „Atter en seminarist stegen op til en af hærens højeste poster. Nylig døde den udmærkede general. Ejler Rasmussen, som var skårupper. Den nys udnævnte generalintendant, Franck, er jonstrupper dim. 1868 med første karakter .“ Jeg satte en tyk, blå streg ved denne notits og sendte den til „højvelbårne hr generalintendant Franck, K. af D. D. M. p. p.“ men fik narurligvis ingen tak herfor.

Tiden gik, og jeg var endnu redaktør ved „Folkeskolen“, da generalintendant Franck blev pensioneret. Han fik så igen en notits i „Folkeskolen“, som fastslog den kendsgerning, at han var dimmiteret fra Jonstrup i 1868; han fik den med en blå streg. Senere døde han og blev begravet med store æresbevisninger. Jeg var endnu redaktør ved „Folkeskolen“ og gav ham en bemærkning om hans dim. 1868 med i graven.

Det skete, at den vestindiske hærstyrke havde brug for fire møgbøre til hestestaldene derovre. Det simpleste ville være at lade dem lave på stedet, men man skrev fra Vestindien til krigsministeriet og bad om at få børene sendt derover. Nu var det så uheldigt, at den skriver i krigsministeriet, som skulle afskrive brevet og sende det til forplejningskorpset, var en gammel holstensk underofficer. Han standsede ved ordet „møgbøre“; det ord kendte han ikke, men derimod et, der hed „møjgreb“. Han tænkte da, at der lå en skrivfejl og handlede „pr. conduite“ og skrev fire møggrebe. Vi lod ordren gå til materialeintendanturen - jeg skrev selv brevet - og denne sendte grebene med første skib til Vestindien. Der gik et par måneder, så kom der en vældig skråle derovre fra om, at de ville have børe, og dem havde de forlangt, grebe havde de nok af! Så kom der jo en større undersøgelse. Vi kunne bevise, at krigsministeriet havde forlangt grebe, og man fandt så til sidst synderen, den gamle holstener, som havde villet optræde som sprogreenser.

Wilh. Seidenfaden, senere lærer i S t. Thorhøje ved Fakse, var i ældste klasse, da jeg var i yngste. Han blev i 1875 indkaldt til 30 dages øvelse og var indkvarteret på Wildersgades kasserne. Han kom en dag i kassernegården og sagde til mig: „Jeg kom galt af sted med en af jeres korporaler; jeg troede, det var Franck, som var i klassen før mig, og så var det hans

fætter. “ - „Trøst dig!“ sagde jeg, „Det er Franck“ - og så fortalte jeg ham hele historien og hvorledes jeg nu morede mig med at underholde ham med forslidte jonstrup-historier Seidenfaden blev rasende. „Og vi har endda drukket dus!“ udbød han. Det harmede ham, at en dusbroder ville for - nægte ham.

En af mine soldaterkammerater var Carstens, der senere blev lærer i Frederikshavn på yngste løn, hvad der betød ca. 1.000 kr . årlig, idet lønnen gik op og ned med „kapiteltaksten“. I 1880 kom han med til skolemødet i Stockholm. Her traf han en purung pige fra Aalborg, frk. Levinsen, hvis far havde et stort glasværk og et ølbryggeri og var en meget velhavende mand. Da Carstens og hun havde set lidt på hinanden, blev de enige om at vandre livets vej sammen, og han meldte sig straks efter hjemkomsten som frier hos den rige fabrikant Levinsen. „De vil have min datter“, sagde denne, „og hun vil have Dem: De er vist et bravt, ungt menneske, så jeg har i og for sig ikke noget derimod. De er jo lærer , hvad har De i løn?“ „Godt 1.000 kr årligt“, sagde Carstens. „Ja, det er jo ikke meget“, svarede Levinsen smilende, „nu skal jeg give Dem et godt råd: opgiv det embede og kom til mig, så skal jeg lære Dem at være brygger , De kan tro, det betaler sig bedre. “ Det råd fulgte Carstens, han blev gift og få år efter hed han direktør Carstens, De forenede Bryggerier , Aalborg. Han blev medlem af skoledirektionen og indtog en anelig stilling i Aalborg. Han blev ved med at være medlem af Danmarks Lærerforening og gav et anker øl ved kredsnumøderne. I 1895 var der igen skolemøde i Stockholm, og Carstens og hans frue var med. Jeg traf dem og blev præsenteret for hende. „De er altså oppe her for at opfriske ungdomserindringerne!“ sagde jeg. „Nå, så De ved, at vi fandt hinanden her“, sagde hun med et lykkeligt smil. Da hun var død, besøgte Carstens mig på Frederiksbøg året før han døde.

Som soldat begyndte jeg at interessere mig for politik. I midten af 70erne begyndte Venstre at få fart, og modstanden mod deres krav var stærk hos alle, som holdt på en stærk kongemagt. Man forstod, at kravet om parlamentarisme, der jo var grundlovsstridigt, ville reducere kongen til at være folketingets forvalter og skriver, som C. Bøg udtrykte sig. De officerer og underofficerer, som jeg havde lejlighed til at have med at gøre, var imidlertid så voldsomme i deres had til IA. Hansen, Berg, Balthasar Christensen og de øvrige førere, at jeg ikke syntes derom og derfor sympatiserede med Venstre.

Der kom en del af rigsdagens medlemmer i en cafe i „Kirkestræde 4“ ved Nikolaj Tårn; værten var en falstring ved navn Krag, hvorfor beværtningen populært kaldtes „Kragereden“. Her stiftede jeg bekendtskab med C. Berg, der dengang var ved at oprette en del aviser i provinsen. Han tilbød mig en redaktørplads, men da han ikke turde tilbyde mig mere end 5-600 Rdl. i løn, turde jeg ikke tage mod tilbudet. Her kom også den unge, kønne Claus Bernt sen. Jeg hørte ham en aften meget smukt synge visen om Hans Fjellesen Smidt. Jeg mindes ham i dag den 28. marts 1927, netop som jeg erfarer hans død. Kort før sin sygdom, der lagde ham i graven, havde jeg en lille debat med ham i „Folkeskolen“. Jeg blev sikkert den sidste, han skrev imod.

Bergs håndgagne mand, redaktøren af „Kolding Folkeblad“, Enevold Sørensen, var menig, da jeg var korporal og blev naturligvis snart min bekendte. Jeg havde et par lange støvler, men en dag var de forsvundet. Jeg tænkte, at jeg aldrig så dem mere, men et par dage efter fandt jeg dem på Enevolds ben. „Det er jo mine støvler, du går med!“ sagde jeg. „Ja, jeg lånte dem i forgårs, da mine egne støvler er til skomager.“ - „Det ved jeg ikke noget af“, sagde jeg. - „Nej, du var ikke hjemme!“ - „Men så skulle du siden have sagt mig det“, indvendte jeg, „jeg har gået og ledt efter dem.“ - „Ja, det må du undskylde!“ Næste gang jeg mødtes med Enevold, var han minister og jeg hans undergivne som overlærer i Saxkøbing. Når jeg gik fra kasernen til kontoret, måtte jeg igennem Christiansborg, og tit, når rigsdagen var samlet, gik jeg op og hørte en times tid på forhandlingerne. Det var en fornøjelse at høre Bille, I.A. Hansen, Berg, Frede Boisen, grev Holstein-Ledreborg o. fl. Imidlertid gik mit venstre-anstrøg snart af mig. Da jeg havde bestemt mig til at blive i folkeskolen, forstod jeg, at min plads ikke var i Venstre, som med al magt ville folkeskolen til livs til fordel for de grundtvigske friskoler. Jeg harmedes over den usle løn, bønderne gav deres friskolelærere, og jeg morede mig over den ukyndighed, som disse lærere dengang ofte sad inde med. Og da jeg efter soldatertiden kom til Lemvig, kom jeg til en by hvor alle mennesker var højremænd og sluttede sig trofast om den vestjyske storbonde, Aaberg.

Om ham hedder det i „Rigsdagstidende“ (1871): Aaberg fra Ringkjøbing amt har ej stort at sige, ter sig så undselig stramt som en bondepige og er hestekyndig samt lidt kalkunsk tillige. Nå, Aaberg var en brav mand og kunne godt lide mig; han sagde engang, at jeg skulle være hans afløser i folketinget, en ære, som jeg dog ikke tragede efter.

Jeg kom som soldat engang imellem på hotel „V aldemar“. Her traf jeg i 1874 Emil Souter, R. A. Holm og Thyregod sammen med Mads Abrahamsen, Kildebrønde og Zak. Nielsen. De sad om et fad smørrebrød med øl og snaps, og da jeg kendte Mads Abrahamsen og Zak. Nielsen, blev jeg indbudt til at være med i selskabet. De drøftede den nyoprettede „Danmarks Lærerforening“’s anliggender, og jeg indmeldte mig som medlem. Det kostede kun 50 øre, eller rettere 24 skilling (en rigsort) om året. Jeg har altså været medlem siden stiftelsen. Mads Abrahamsen er en af de dygtigste lærere og elskeligste mennesker, jeg har kendt.

Hans far var husmand i Greve og hed Abraham Madsen; han var en dygtig og fornøjelig mand, og hans hustru var også meget flink. Hendes mor den 92-årige Karen havde 8 sønner og 1 datter, og Mads var den ældste. Lars var marskandiser i København, Jens var grosserer samme sted. Peter købmand i Hillerød, Niels urmager og guldsmed samme sted, senere bankdirektør. Hans læge, dr. med. i København, Carl lærer i Roskilde, Søren lærer i Jersie og senere førstelærer i Rødovre. Datteren Ane var gift med den velstående skomager Henriksen i Fredensborg. Nu er de alle døde så nær som den yngste, Carl.

Jens Abrahamsen havde først en lille gård i Greve, men flyttede efter at have solgt gården. Hans rare kone hed Ane, og de havde dengang en datter, Sofie, på 7-8 år. Jeg var dengang soldat. Han begyndte med at være cafevært på „Gardercafeen“ på hjørnet af Gothersgade lige overfor garderkasernen, så en del af gæsterne i cafeen var underofficerer ved garden. Volden stod endnu, og ved foden af den for enden af Gothersgade var en vandpost med vand, som jeg tit har drukket af. I kælderen under cafeen var „vandmanden“’s beværtning. Han hed vandmanden, fordi hans fælgere havde solgt vand fra posten. Når vandmanden havde lukket sin beværtning, kom han henad kl. 11 op hos Jens med sin pengekasse under armen, og så gentog følgende scene sig ufravigeligt: Jens sang: „Hvorfor er du så rørt?“ og vandmanden svarede: „Fordi jeg har for længe siden hørt og spurgt, at du skulle våren død“.

Hos Jens Abrahamsen kom bl. a. folketingsmanden fra Fakse-kredsen, Ole Christensen, en af de dumme, men mest selvfølede folketingsmænd, jeg har kendt. Hans mor sagde: „Jeg har haft tre børn; Lars fik jo gården, Trine blev gift med Per Jensen; så var der jo Ole, han var jo en kvæg, der aldrig kunne blive til noget; men nu var han da så heldig at blive rigsdags-

mand, så nu er han jo også forsørget. “ Vi stod engang i cafeen og så på nogle, der spillede billard. En af spillerne sagde ær geligt: „Den fandens bold, at den ikke kunne gå. “ Så forklarede Ole os: „Se, der bruger han det udtryk fanden, og han ved naturligvis ikke, hvor gammelt det er, - måske d’herrer heller ikke ved det?“ Nej, det gjorde vi ikke. „Det er over 900 år siden, at der var en kirkeforsamling, og der blev da talt om, hvorledes der var to kræfter, hvoraf den ene havde gode lidenskaber og den anden onde, og det blev da vedtaget, at den kraft med de onde lidenskaber skulle hedde „fanden“.

Ole Christensen var medlem af hærudvalget, da Søren Abrahamsen fik ham bildt ind, at man i Paris havde opfundet en bøsse, der kunne skyde om hjørner. „Det er løgn“, sagde Ole først. Men Søren, som så meget alvorlig ud, når han fortalte historier, sagde: „Jo, det er rigtig nok; det er en dublet. Det ene løb er ladet med en almindelig krudtpatron og det andet med en dynamitpatron. Så skyder man først krudtpatronen af og derefter dynamitpatronen, og på et vist, forud beregnet tidspunkt, slår dynamitpatronen krudtpatronen på siden og driver den om hjørnet. „Det var dog satans“, sagde Ole.

I 1883 rejste Zakarias Nielsen og jeg ud sammen og holdt foredrag. Zakarias Nielsen var venstremand, og jeg var højremand, men alligevel var vi gode venner. Jeg talte i de år særlig om grev Reventlow og bondens frigørelse. Zakarias Nielsen læste et eller andet kapitel af en ny bog, han havde skrevet. Han var begyndt at blive tunghør. En dag skulle vi til S tevn for at holde foredrag ved et folkemøde. Da vi i Køge skulle ind i toget til Svns, kom vi ind i en kupe, hvor Ole Christensen sad, og da han jo kendte mig, kom samtalen straks igang. Da vi kørte forbi nogle gamle kæmpehøje ved Vallø, var Ole straks belærende. „I de høje“, sagde han, „ligger nogle af de ældste indbyggere i Danmark begravet, nemlig lysalferne. Jeg var dreng, da de høje blev gravet ud, og vi drenge rendte jo og så på det, og der var en professor fra København, som sagde: „Dette er Danmarks ældste indbyggere, nemlig lysalferne“, og det er ingen løgn, for jeg så selv benene af dem. “ Zakarias Nielsen hørte efter, så godt han kunne, og da vi steg ud i Klippinge, sagde han: „Hvad var det han sagde om vore første indbyggere?“ „Lysalfer!“ sagde jeg. „Er det ikke forskrækkeligt“, sagde Zakarias Nielsen og så op mod himlen, „og han er folketingsmand!“ „Å skidt,“ svarede jeg, „han er jo din meningsfælle. “ „Å, dit bæst!“ sagde Zakarias Nielsen.

I slutningen af det attende århundrede boede der i Longelse en mand, gårdmand og smed, som hed Hans Rasmussen, og hustru Johanne Jørgensdatter. En af deres sønner, Peder Hansen var gift med Maren Goth. Disses ældste søn var Henrik Anton Funck Petersen, f. 29. okt. 1819. I foråret 1831 flyttede Peder Hansen med familie til Lolland og købte Abildtorpegården, Nakskov Landsogn. Her var de i 11 år, hvorefter de fik en gård i Holsted. Henrik blev i 1846 gift med Rasmine Skaft. Hun var ældst af 14 børn, af hvilke de 10 ældste var født af hendes mor, gårdejer i Aunede, Hans Skaftes første hustru, Dorthea Barkhusen. Børnene var: Jørgen, købmand i Rolykke, Christian, møller i Horslunde, Dines, købmand i Halsted, Ferdinand, smed i Halsted, og Frederik, i mange år maler mester i Trier og far til Frida (lærerinde ved det katolske seminarium i Trier) og Theodora, der døde ung, netop som hun skulle giftes med en godsforvalter.

Hans Skaft havde tre døtre i første ægteskab: Rasmine, Bertine, gift med skovfoged Dideriksen på Juellinge (en søn af Carl Dideriksen er kontorchef i landbrugsministeriet), og Hansine (gift med Klaus Black). Disse to ægtefæller rejste til Amerika med tolv børn og dyrkede land der. I sit andet ægteskab havde Hans Skaft 4 børn: Dorthea, gift med en gårdmand på Sydlolland, Marie, gift med lærer Hans Nielsen i Radsted. Deres søn er skolerinspektør Axel Nielsen, København. Rasmus Skaft og Hans Skaft. Den første i mange år brandinspektør og amtsrådsmedlem. Hans Skaft er landvæsenskommissær. Første gang jeg så Malvine, var den dag, hun var 16 år. Det var på skolepladsen, og hun havde fået en ny sommerkjole eller forårskjole, men den var tynd og hun frøs, hvad hun betroede mig. Det var den 28. april 1872. Den 29. oktober 1875, på hendes fars fødselsdag, blev vi forlovet. Uden et ord, kun ved et håndtryk, enedes vi om at vandre liverts vej sammen.

Jeg kom til Lemvig den 2. november 1875. Der var ingen jernbane til byen, så man måtte køre tre mil enten fra Fruer eller Vemb. Byen var lille, kun 1. 800 indbyggere, men den var hyggelig, gemt som den lå nede ved en bugt af Limfjorden bag ved høje bakker. Der var blevet oprettet en slags realskole, og jeg skulle være andenlærer. Bestyreren var foreløbig kateket Larsen ved Borgerskolen. Så var der en flink, men ueksamineret lærerinde, frk. Elise Hansen. Der var marked i byen den dag, jeg ankom. Torvet var fuld af vogne med studeforspand, så jeg så straks, at jeg var kommet til et fremmed land. Da jeg om aftenen var kommet i seng i den

lille lejlighed, som var lejet til mig hos guldsmed Erlandsen, hørte jeg en dump susen, hvis årsag ikke straks var mig klar, men det gik dog snart op for mig, at det var Vesterhavets torden ved Bovbjerg 2 mil herfra.

Den 1. april 1927: I går havde jeg et alvorligt anfald af hjerneanemi. Jeg må nok hellere skynde mig at få denne bog skrevet færdig, da jeg vistnok ikke har ret lang tid tilbage at leve i. Jeg burde have begyndt noget tidligere på bogen, da jeg ønsker meget, at Ænogle Æ af mine efterkommere skal mindes mig.

Det var altså Lemvig. Det var stillet mig i udsigt, at jeg skulle være bestyrer af realskolen, når kateket Larsen fik præsteembede, men da skolen voksede så hurtigt, og man i 1876 allerede begyndte en ny realskole til 24.000 kr., var der kloge folk, som mente, at en seminarist ikke ville få lov til at afholde præliminæreksamen, de måtte have en akademiker . Da så pastor Larsen fik embede i Vendsyssel, fik de den forulykkede teologiske student Thingberg Thomsen og senere fritænkere Joh. Magnussen, (den sidste dog efter min tid), og de var lige kedede af dem begge.

Jeg ville så ikke blive der og søgte embeder, hvorefter jeg den 1. december 1878 blev kaldet til 4. lærer ved Børgerskolen i Helsingør. Skolen i Lemvig begyndte i lejede lokaler hos enken efter distriktslæge Sølling. Hun var fattig, men havde nogle smukke og rare døtre. Den yngste af dem, Antonia, gik i skole hos mig. Den ældste, Sophie, blev gift med konsul Fynboe, Lemvig, en anden fik kateket Jür gens, som døde på Langeland som præst der, og Antonia fik ingeniør N. C. Monberg, som var med til at anlægge jernbanen fra Vemb til Lemvig. Da jeg forlod Lemvig, var hun kun 14 år. Da jeg så hende igen, var hun etatsrådinde og mor til 11 børn. Hun var rar, men en lidt snakkesalig pige, og hun fortalte mig en dag, da mor og jeg besøgte hende, at jeg havde sagt til hende en dag, da jeg gik et ærinde ind i et andet klasseværelse: „Kan du, Antonia, passe på, at de andre ikke snakker!“

Borgmesteren var Ole Worm Smith, en dygtig mand. I 1864 var han selsmand i Seydisfjord på østsiden af Island, og da det første skib fra Danmark kom derop i juni 1864, fik han på en gang at vide, at kongen (Frederik den 7) var død, at vi havde krig og at Dybbøl var faldet. Borgmester Smith og hans hustru kom jeg meget hos. Deres børn var dygtige og flinke. Troels blev senere skibsfører i Amerika, Andrea blev lærerinde i Lemvig, og Nicolaj fik en stor forretning i England. Som enke ville fru Smith og

Andrea i en ferie rejse til England for at besøge Nicolaj, men de blev begge dræbt ved jernbaneulykken ved Bramminge 1913.

Troels lærte på en sommer at svømme over den 2.000 alen brede Lemvig fjord; en juleferie brugte han til at læse Bibelen igennem. Postmester Møller (senere Nykøbing F.) og hans hustru kom jeg også meget hos. Sønnerne Axel og Viggo var flinke i skolen, men skejdede desværre ud som voksne. Datteren, Dagmar, blev gift med en sagfører Kyhl. Den lille søde Fanny døde som 78-årig. Som 9-årig døde den elskelige Christa Jensen, der holdt så meget af mig. Hun var datter af en manufakturhandler Jensen.

Postmester Møller havde engang fået en bjørneskinke fra Norge, som vi i god enighed fortærede. Smagen var mærkelig, og jeg foretrækker grise-skinke. Men så blev det nøgne ben smidt på møddingen og kørt ud med den øvrige gødning på en gårdmands mark oppe på bakken vest for byen. På den tid blev en dansk pige myrdet i Hambur, men politiet savnede den ene fod af liget. Pludselig bredte det rygte sig i Lemvig, at den savnede fod lå oppe på marken. Hele byen drog derop, og det var et kosteligt syn, at se den uhyre tykke distriktslæge Gottschalck vralte op ad bakken. Lægerne Detlefsen og Krarup fulgte i hans spor, og hele forsamlingen stod i ærbødig tavshed ved den mistænkelige fod. En af lægerne holdt på, at det var en menneskefod, mens de andre forholdt sig tvivlende. Pludselig brød postmesteren sig igennem mængden og sagde de forløsende ord: „Det er jo ikke andet end benet fra vor bjørneskinke!“ Bjørnen er jo ligesom mennesket sålegænger. Så faldt der atter ro over Lemvig.

Provst Berggreen, en søn af professor A. P. Berggreen, var også min vel-ynder. Hans flinke børn, særlig sønnen Holger og datteren Tea mindes jeg. Hun var en prægtig pige, men lidt svagelig. Hun blev senere gift med postmester Hjørdemaal i Snertinge. Så var der skomager Jakobsens prægtige piger Elise og Emilie. Bedre pige end Elise har jeg aldrig haft at undervise.

Den jødiske købmand Jakobsen og hans elskværdige hustru var også blandt dem, jeg kom hos. Deres døtre Adolphine og Nancy og sønnen Harry var flinke elever. Den sidste er købmand i Hobro. Jeg mindes også manufakturhandler Gjerulffs flinke børn, en søn er modehandler på S. tore Torv i Århus. Maleren Niels Bjerre og hans broder Jakob, som blev lærer var to af de flinkeste børn fra omegnen; de var fra Engbjerg og havde en meget flink stedfar.

Jeg var om vinteren lærer på Lemvig tekniske skole. Da jeg var 75 år, fik jeg en hilsen og lykønskning fra en af mine daværende elever, den 70-årige maler Eriksen fra Dronninglund. Sådant et lille træk minder en om, at man bliver gammel. Jeg oprettede også en husflidsskole, som eleverne var glade for.

I sommerferien 1876 skulle jeg selvfølgelig til Lolland. Malvine og jeg havde ikke fået ringe, og det skulle der jo til. Jeg rejste sammen med kateket Larsen til Himmelbjerget, hvor det lykkedes os at blive populære blandt de besøgende, af hvilke der var mange den dag. Kort tid i forvejen havde der i Terndrup været et politisk møde, hvor Søren Kjær var gået over til håndgribeligheder mod højremanden, højskoleforstander Hammer fra Skelund. Søren Kjær rev bl. a. kravetøjet itu på Hammer. Da der blev skrevet i bladene om sagen, undskyldte Søren Kjær sig med, at det kun var „en pjalt lintøj.“ Selv gik han ligesom Jens Busk ikke med krave, men kun med en sort brystduk. Forøvrigt tjente han sig ved sine rigsdagsdiæter op fra husmand til gårdmand. Jeg skrev da i fremmedbogen på Himmelbjerget:

Rosen blusser alt i Danas have;
lifligt skælder ud hr. Søren Kjær;
Skelunds-Hammer, han er rent af lave;
han vil Søren's pund i jorden grave,
derfor får han af „de røde bær“!

Hist imellem Terndrups dybe kløfter
blev serveret ordets blomsterpragt;
højremænd med våde øjne snøfter;
thi hr. Søren's brede hånd sig løfter,
og af prygl leverer dem en dragt.

Der er flere vers, men jeg husker kun disse.

Jeg tog så hjem til Faksinge og fortalte mine forældre, at jeg skulle til Lolland og fæste mig en brud. Min mor glædede sig meget til at se hendes billede, men ordet Malvine faldt hende svært. Hun ville helst sige „Volmine“. Det var forøvrigt sidste gang, jeg så min kære moder. Hun døde året efter, 61 år gammel. Nogen mere opofrende, flittig, god og kærlig moder har ikke mange haft; hun var poetisk begavet og kunne synge en mængde salmer og sange, som hun kunne udenad. Både hun og fader var

fromme, gudhengivne mennesker , som hver søndag fandt deres plads i Beldringe kirke, hvor pastorThaysen prædikede, lærer Cruusbøg fra Dyrlev sang med sin svage røst og andenlæreren, Severin Kjær (forfatteren) spillede orgel.

Jeg kom da til Lolland, Malvine og jeg fik ringe og blev fotograferet, og alt gik, som det skulle. Men der var jo langt mellem Lemvig og Lolland. Jernbanetaksterne var dog billige, så det kunne næsten betale sig for mig at være hos mine svigerforældre i ferierne. I klubben i Lemvig, hvor jeg fik fuld kost for 30 kr. om måneden, var jeg fri for at betale, når jeg var bortrejst. I juleferien 1877 drog jeg også til Brandstrup.

Det var tæt snevejr, halvvejs tøsne, da vi kørte med diligencen fra Lemvig til Vemb, hvorfra jeg skulle med toget. Kusken forsikrede, at han nok skulle nå toget rettidigt, jeg mente det modsatte og fik ret; toget gik sydpå just som vi kørte op foran stationen. „Der manglede ligegodt ikke ret meget“, trøstede kusken sig med; men for mig betød det, at jeg i 24 timer skulle blive i Vemb kro. Det var ikke morsomt, men jeg vandt stor anseelse hos en flok bønder for min politiske viden. Jeg påstod nemlig, at IA. Hasnsen havde stemt for den reviderede grundlov af 1866, hvad en af bønderne nægtede. Vi vædede da om 12 kafepuncher, og han sagde hovevende: „De ved nok ikke, at han faldt ved valget på Langeland!“ „Jo“, svarede jeg, „men De ved nok ikke, at han en måned efter blev valgt i Svendborg!“ „Av“, sagde han, „det er rigtigt, A har taft!“

Siden jeg taler om politik, lad mig da minde om, hvordan jeg i november 1877 narrede Venstres hovedorgan i København „Morgenbladet“. Jeg lavede et referat af et politisk ungdomsmøde, der skulle være blevet afholdt i Brandstrup skole. Hovedtalerne var Hans Rundsten, der kaldtes gårdbestyrer (den gård, han bestyrede varVejleby kirkegård), pastor Chørring, som i længere tid havde opholdt sig i sognet (han havde nemlig i et par hundrede år ligget begravet i kirken), handelsmand Gjertsen, en fortrukken fiskehandler og ungkarl Jørgen Carstensen, en halvidiotisk gårdmands-søn. Hans Rundsten havde oplæst følgende digt:

Er der ikke fred at fange?
råber mange sjæle bange.
„tør vi vente bedre tid?“
Skal vi stadig ivrigt kæmpe?
nå ej målet bedst ved lempe ?

er nødvendig al den strid ?“
 Vi vil svare disse sjæle:
 elsker I jert eftermæle,
 da jer fylke om friheds flag.
 Enten sejre eller falde,
 ned med vore fjender alle!
 er vort råb på kampens dag.
 Rædde flokker sig tyranner,
 og vort trældoms gamle banner
 flagrer op i friheds navn.
 Tro ej deres tomme eder;
 ej jer falske ord forleder;
 de har aldrig tjent jert gavn.
 Drager uforsagt og kække
 efter foilkets fylkingsrække
 med kong Frederiks djærve ord:
 „Det skal ej ske“ -vor frihedsgave
 ej vi fejgt i jorden grave;
 nej, den leve højt i nord.

Dette referat vakte en storm i pressen, særlig i Lolland-Falster Stiftstidende, da det blev oplyst, at et sligt møde aldrig var blevet afholdt, og endnu værre blev det, da det blev oplyst, at digtet var en „achrostikon“, idet forbogstaverne læst fra neden og opefter , sagde: ned med det forenede venstre! To år efter præsenterede overlærer L. Wiggers fra Saxkjøbing mig for „Morgenbladets“ redaktør N. J. Larsen og fortalte, at jeg var forfatteren af den historie. Han var så venlig nu at le ad den.

Ved Borgerskolen var der lærer Aggersborg, som tillige var kordegn. Han var ca. 70år dengang, og da jeg sagde, at jeg ville søge embede, sagde såvel borgmesteren som provsten, at hvis jeg ville blive, skulle jeg få Aggerborgs embede, når han snart gik af; men Aggersborg sad i embede endnu, da jeg var overlærer i Saxkjøbing, medens begge mine velyndere var borte. Borgmesteren var død, og Ber ggreen var forflyttet til Vesterskerninge og var blevet provst der . Aggersborg døde som pensionist, da han var 98 år. Så var der lærer E. C. Nielsen, en skikkelig fyr , hvis bror var kordegn i Ringkøbing. Nielsen var i stadig pengetrang, fordi han havde for megen lyst til at spille bazet, det dominerende hasardspil i klubben.

Jeg kom efter en feriers slutning til Ringkøbing, hvor jeg ville standse for at tage E. C. Nielsen med hjem. Men da jeg kom til broderens bolig, fik jeg at vide, at hele familien var ude at sejle. Dørene stod åbne, og jeg gik ind i lejligheden. E. C. Niensens trøje, som hang i gangen, kendte jeg, og så tog jeg et par småting, som stod på broderens skrivebord og lagde i E. C. s lomme. Så gik jeg og tog med toget til Vemb. E. C. Niensens forbavelse var ikke ringe, da han den næste morgen i Lemvig fandt sin broders ting i lommen. Jeg forskrækkede ham ved at påstå, at han uden at vide det, var blevet kleptomane. Nielsen blev forøvrigt Aggersborgs eftermand som kordegn. Han ægtede i sin fremrykkede alder en ung pige, som var i huset hos læge Dethlefsen, og de fik en søn; han døde som pensionist på Amager.

Så var der lærer N. Christensen, en brav mand og en dygtig lærer, men meget vanskabt. Han måtte køre i en sygevoan fra sin stift faders, drejer Johnsens hus hver morgen; men når han sad på katederet, havde ungerne respekt for ham.

Jeg havde jo i 1871 fået en god eksamen, men det var en slem plet på dimissionsattesten, at der stod: „Kan ikke forestå kirkesang.“ Jeg ville have denne karakter forbedret, og E. C. Nielsen spillede og sang med mig. Tysk og engelsk havde jeg jo fået lidt af i Præstø Realskole; jeg læste en del på egen hånd, og fru kateket Larsen lod mig skrive en del stile, særlig på tysk. Så ville jeg jo op ved eksamen i disse fag. Men da jeg vidste, at professor Berggreen var en gnaven herre, særlig overfor dem, som var privatister, sagde jeg til provsten: „Vil De ikke skrive et brev til Deres fader, at han skal tage venligt imod mig, for „Kan forestå“ vil jeg jo gerne have.“ - „Det skal jeg nok“, sagde han, og han skrev.

Men da jeg i Århus meldte mig til eksamenskommissionens formand, etatsråd og professor Holbeck, sagde denne: „Ja, nu skal De op i morgen formiddag kl. 10,00 hos Brasch i engelsk og kl. 5 om eftermiddagen i tysk hos mig selv, men det er jo galt, at De jo også skal op i sang kl. 5, og nu har jeg sagt til professor Berggreen, at han er blevet noget træt af eksamen; han skal tage en tur til sin søn, provsten i Lemvig.“ „Tak“, tænkte jeg, „der ligger du kønt i det.“ - „Men“, vedblev han, „domogant Jung her i byen skal så tage eksamen; vil De gå hen til ham og sige, at hvis De kommer for sent, er det fordi De er oppe i tysk hos mig.“

Jeg listede af, men da jeg kom til domorganisten, så jeg straks, at jeg havde en velvillig mand for mig. Jeg fortalte ham så, hvad jeg havde gjort overfor professor Berggreen og bad ham vise mig samme velvilje, som jeg ventede af denne. „Ja, det går nok“, trøstede han smilende. Da jeg om eftermiddagen var færdig med engelsk og tysk og kom ned på latinskolen, hvor sangen gik for sig, var der endnu adskillige, som skulle op før mig. Jeg sagde da til en, som gik der og skulle op, om han var god til at stemme en violin. Han mente, det var en smal sag og stemte velvilligt min Stradivarius. Så skulle jeg ind. Domorganisten kendte mig straks og smilede. „Så skulle vi have stemt violinen“, sagde han. „Den stemmer vist“, sagde jeg og gav den et strøg. „Ja, den er god nok, spil De kun.“ Nu var jegovre mit svage punkt, og da jeg forlod ham, var jeg vis på, at jeg skulle have „Kan forestå“, hvad jeg da også fik. Følgen af min forbedrede dimissionssattest var først, at man i Lemvig lagde 200 kr. på min løn, og derefter at Helsingør byråd i slutningen af 1878 indstillede mig som nr. 1 til fjerdelærerembedet ved Borgerskolen der i byen, og direktionen kaldede mig fra 1. december.

Skoledirektionen bestod af amtmand, grev Schulin, provst Djørup, Karlebog, landinspektør Bonnesen, Fredensborg. Jeg var den sidste, provst Djørup var med til at kalde, da han var død, før jeg kom til Helsingør. Der blev holdt et festmåltid i Lemvig, hvor borgmesteren, provsten og postmesteren holdt taler for mig. Det blev omtalt i avisen, og i Helsingør hvor man læste det i „Helsingør Avis“, var man forbavsede over, at der blev gjort en sådan stads af en sølle lærer. De følte sig endnu der i byen som sundtoldsherrer.

Gartner Ejlschou i Lemvig ville tale ved et festmåltid; han sagde da: „Må jeg bede om at få ordet i min magt!“ En dreng i skolen klagede over sin nabo, der var ved at tilsmudse hans skrivebog. Han sagde: „Christian sidder og beskider min bog!“ Jeg forstod straks, hvad han mente og sagde: „Hvad er det for noget Chr. ! Du må ikke sidde sådan og beskide hans bog!“

En søndag skulle Søren Abrahamsen og jeg til Kildebrønne og besøge Mads Abrahamsen. Jeg var da soldat. Jeg kunne komme tre kvarter før til Tåstrup end Søren, og jeg skulle så vente i „Ny kro“ til han kom. Da jeg trådte ind i skænkestuen, sad Hans Mortensen der med sin søn, Christian (senere overlærer ved Latinskolen i Viborg og en stor naturhistoriker). De

var gået fra Jonstrup og dertil og skulle med toget til Roskilde for at botanisere i Boserup skov. Jeg gik hen og hilste. „Men hvem er det?“ udrød han, „det er jo Hans Rasmussen. Hvorledes kommer De her?“ Jeg fortalte, at jeg ventede på Søren for at komme til Kildebrønde. „Hør, Hans Rasmussen, vil De ikke drikke en gammel-rommer?“ En snaps rom med et stykke sukker var i de tider et almindeligt nydelsesmiddel. Jeg takkede. „Jomfru!“ kaldte Hans Mortensen, „lad os få to gammelrommer“. De kom. „Skål, Hans R.“ „Mange tak, hr. Mortensen“. Vi talte lidt, så sagde jeg: „Jeg ved ikke, om jeg må byde på en gammel-rommer?“ „Ja tak, det kunne måske ikke være så galt.“ „Jomfru, to gammel-rommer!“ De kom. „Skål, hr. Mortensen!“ „Tak, Hans Rasmussen!“ Så sad vi lidt. „Nej, nu skal vi sandelig have en til“, udrød Hans Mortensen. „Jomfru, to gammel-rommer“ „Skål, H. R.!“ „Mange tak, hr. Mortensen!“ Så kom heldigvis toget, som de skulle med. Det tog bragte også Søren, og vi vandrede til Kildebrønde, men jeg havde hele dagen en smag i munden af gammel-rommere.

I en ferie lå Søren og jeg på loftet i Kildebrønde skole. Vi fandt en dag en kasse, hvorpå der stod „opad“ - „Opad, hvad kan det da være?“ Endelig gik det op for os, at det var OP-ad. Det var ved denne lejlighed, at vi tømte fru Thecla Abrahamsens krukke med honning ved hver aften at delikatere os med den, til der ikke var mere. Så bandt vi omhyggeligt et stykke papir over den tomme krukke og stillede den hen på et lidet fremtrædende sted. Fru Tecla talte aldrig om denne krukke, men hun ville i alt fald have tilgivet mig, fordi jeg var højremand og hun en særdeles ivrig højre-kvinde.

Mads Abrahamsen skulle lære en lille dreng bogstaverne. „Dette hedder A“, forklarede han, og de blev enige om, at det hed A. „Og dette hedder B“, fortsatte Mads. Så syntes drengen også, at han skulle sige noget, og så sagde han: „Er det en B, sikken en satan!“

Du, som engang læser, hvad jeg har skrevet i denne bog, må undskylde, om jeg hist og her gentager mig selv. Jeg kan ikke læse, hvad jeg skriver. Det går mig som en af Holbergs Henrikker med hans franske: „skrive det perfekt, kan jeg, men jeg kan ikke læse det!“

På skolemødet i Roskilde 1925 kom den tidligere landbrugsminister Kr. Pedersen og spurgte, hvordan det gik med mine øjne. „Det går dårligt“, svarede jeg, „jeg kan ikke læse mere, min kære kone må læse for mig.“ „Så går det måske hos Dem som hos os i Sandby“, sagde han, „vor smed kan ikke læse, men det kan hans kone. Så siger smeden: „Jeg kan ikke

læse, men det kan min kone; men hun forstår ikke, hvad hun læser, men det gør jeg. “ Jeg mente, at min kone jo nok i almindelighed forstod, hvad hun læste, men det kneb jo noget, når vi kom til den udenlandske politik. „Den indenlandske kan være indviklet nok også“, mente han, og deri gav jeg ham ret.

Allerede som huslærer var jeg begyndt at skrive i R. J. Holm og P. A. Holms „Skoletidende“. Jeg interesserede mig især for lærerstandens synkende økonomiske forhold, og jeg så det skæbnesvangre i, at der ved næsten ethvert opslag af et embede stod, at læreren skulle finde sig i en eller anden form for afkortning. „Embedsbeklippelser“ er et ord, som jeg i den tid fandt som et træf fende udtryk for disse bestræbelser. Da Danmarks Lærerforening blev stiftet, var jeg straks rede som medarbejder af det organ, denne forening snart fik; men jeg forstod også, at det ikke var nok, at lærerne selv vidste, hvor elendige deres kår efterhånden var blevet. Befolkningen skulle jo også vide det. Jeg skrev derfor i en årrække artikler i ca. 20 dagblade i provinsen og var samtidig medarbejder af „Dagbladet“, „Fædrelandet“ og „Nationaltidende“.

Jeg var også med i 1876 til det første store stævne, som D. L. F. holdt i Århus. Da mødet blev holdt i København i 1879, tog jeg del i diskussionen. Jeg var i den tid også formand for en komite, der fremførte en adresse om købstadslærernes boligforhold for ministeriet, en adresse, som bevirkede forbedrede forhold i en hel del købstæder.

Det kneb med at komme fra Lemvig; jeg havde fået lov til at blive til juleferien, men det blev snestorm, så jeg måtte blive der i byen otte dage længere, end jeg havde tænkt, fordi jeg ikke kunne komme til Struer. Jeg kørte gennem høje volde af sne til Århus; men da jeg nåede Sjælland, var der ingen sne der.

I 1876 var jeg i Århus for at se den af Lars Bjørnbaks venner nylig rejste „folkelige forsamlingsbygning“. Lars Bjørnbak sad der og drak øl med nogle bønder. Han kom hen og spurgte, hvem jeg var. Jeg sagde det. „Vil De drikke en bajer sammen med os?“ vedblev han. Jeg gjorde det. Nogle dage efter var jeg hos min gamle præst, Thaysen i Bårse. „Ved De, hvem jeg forleden var sammen med i Århus?“ spurgte jeg. „Nej, det kan jeg jo ikke vide.“ „Det var Lars Bjørnbak.“ - „Hvor ville du tage den mand i hånden!“ udbød han indigneret.

Helsingør skolevæsen var ikke særlig højtstående i 1878-85, da jeg var der, først som 4. -lærer, siden som 2. -lærer ved Borgerskolen. Sundtoldsherrerne havde forsømt skolen som andre af byens sager Friskolen havde til huse i kælderens på det gamle, forfaldne karmeliterkloster. I hver af de tre klasseværelser var der en kolosal midtersøjle, så læreren ikke kunne se, hvad der foregik bag pillen.

Her var den hårdhændede Schmidt overlærer, men han døde i en alder af kun 45 år; hans enke lever endnu. Så var der klokker Skjoldager ved S t. Olai kirke. Han havde et stort for ikke at sige det størsdte lærerembede med en reguleringssum af ca. 3. 400 krKantorA. Th. Jacobsen ved samme kirke havde også et bedre embede end de almindelige lærereVed St. Marie kirke var pebersvenden Kruse klokker, og der var en kantor, som hed Jørgensen. Så var der endvidere ved Friskolen lærer Rønne Olsen og et par lærerinder.

Ved Borgerskolen, som var „betalende“, og hvor man læste engelsk, tysk og naturhistorie, var kateket Wesenberg-Nielsen førstelærer; han var en elskværdig og brav mand, men blev snart kaldet som sognepræst til Åversi. Han efterfulgtes af den udmærkede og dygtige Nicolaj Nørregaard, hvis fornavn var brugt af Henrik Scharling i „Nøddebo Præstegård“. Han blev præst i Rye og Sonnerup, og vi fik J. L. Faartoft som kateket. Andenlærer var den gamle cand. theol. Carl Schützt, et af de bedst begavede mennesker, jeg har kendt. Han var en stor latiner og havde Horats i 56 udgaver, han var kyndig i botanik, arkitektur, tysk o. s. v, for ikke at tale om musik. Han skrev smukke vers både på dansk og tysk - han kunne kort sagt alt undtagen holde skole. Han kunne ikke holde disciplin og kløede derfor børnene, som kaldte ham „kødtærskeren“; men alligevel holdt de af ham. Foreningen „Helsingørs gamle Børgerdrenge“er stiftet til hans minde. Jeg kom engang ind i hans klasse, da han skulle til at klø en tykhovedet dreng, som hed Hans. Før eksekutionen holdt han tale, mens Hans skælvede og skævede til spanskrøret. „Når jeg er død“, sagde Schütz, „vil du gå hen til min grav og sige: „Her hviler en pedant, det hele verden fandt, så må det være sandt-“ Nej, min dreng, selv om hele verden siger det, så er det ikke sandt. “ - Min nærværelse friede Hans for klø denne gang.

Tredielæreren var sønderjyden N. L. Højbejg, i forbindelse med hvem jeg skrev og udgav en litteraturhistorie med 40 træsnit. Den udkom hos Thanning og Appel og blev omsider udsolgt. Højbejgs hustru, Hansine

Appel, en søster til boghandleren, var en udmærket kone, og deres eneste søn, der var min yndling, hed Laurids. Han kunne ikke tale rent, da jeg kom til Helsingør; først kaldte han mig „hathunden“, så „haptussen“, så „raptussen“ o. s. v. Der var to døtre, Anna og Ellen. Højbjerg var et stærkt stemningsmenneske, han blev fornærmet, fordi amtmanden baron Wedell-Wedelsborg engang under et besøg i skolen ikke tog tilstrækkeligt hensyn til Højbjerg, men derimod til mig, som han i forvejen kendte. Højbjerg tog så sin afsked og oprettede en privat realskole, som gik godt en del år. Dette gavnede mig, som så arvede Schütz's embede, da han i 1883 tog sin afsked. Da jeg blev andenlærer, fik vi en ny fjerdelærer, Mikkjel Jensen, en jyde fra Thorning, som kunne fortælle adskilligt om S t. St. Blicher. Min seminariekammerat Carl Friis blev lærer ved friskolen og var en god lærer for småbørn. Han blev gift med en søster til organist Olsen ved St. Marie kirke. Emil Olsen var en flink mand og trods sin blindhed en udmærket musiker.

Oganisten ved Sct. Olai kirke, Baagø, var en særting, men velhavende. Han havde været apoteker i København, en stilling, som han af en eller anden grund havde mistet. En af de første dage, jeg var i Helsingør, blev jeg af boghandler Jens Møller, som kom til byen samtidig med mig, indmeldt i læseforeningen. Her kom Baagø hen til mig og spurgte „Det er måske vor nye lærer?“ Jeg bekræftede det, og han sagde, hvem han var. „Jeg ser, De er forlovet“, vedblev han, „lyd mit råd: gift Dem aldrig. De vil komme til at fortryde det!“ „Det er da et mærkeligt råd at give en mand, som allerede er forlovet“, mente jeg. „Ja, men jeg taler af erfaring“, vedblev han. „Jeg har begravet to koner og er gift med den tredje.“ „Men det taler jo til gunst for ægteskabet“, svarede jeg. „Nej, jeg har fortrudt det hver gang!“ sagde Baagø og sukkede. Man ser heraf, hvor stor en særting han var. Han var naturligvis til almindelig grin i læseforeningen, i hvis bestyrelse jeg forøvrigt senere blev indvalgt.

Borgerskolens bygninger var gamle og brøstfældige. Da man i 1846 forbedrede byens skolevæsen, købte man en gammel gård på hjørnet af S t. Anna- og Kongensgade af en general Hansen. I stuen blev der indrettet klasseværelser, og det samme skete i de fløje, hvor der havde været hestegestald. Men på første sal, hvor der var kvist og nogle tagkamre, blev der indrettet lærerboliger. Da jeg kom, boede der dog ikke andre, så jeg fik to værelser anvist, men da jeg ville gifte mig, fik jeg nogle af tagkamrene.

Et af disse blev soveværelse, mens værelset ud mod Kongensgade blev køkken.

Jeg var så heldig straks, at få private timer i byens fineste pigeinstitutter, frk. Sørups og frk. Focks. Jeg havde religion og literaturhistorie med ældste klasse i de to skoler - piger på 15-16 år - og jeg fik 1 krpr. time i de to middagstimer, vi havde fri i Bor gerskolen. Da pastor Faartoft fik skoleplanen lavet om, således at Bogerskolen fik samlet skoletid, ville det være umuligt for mig, at have disse privattimer, således at jeg blev nødt til at rejse fra Helsingør. Jeg var så heldig, at komme til Saxkjøbing, just som denne ordning skulle træde i kraft.

De to flinkeste drenge, jeg havde i Bor gerskolen var Frithjof Frandsen, søn af stabsser gent Frandsen, som vandt sit dannebrogskors på Dybbøl 18. april 1864, Adolph Uggerløse, en sønnesøn af den lærer Uggerløse, som var model for Zak. Nielsen til lærer Lystrup i „Nye Tider“. Frithjof Frandsen blev en af Københavns mest kendte præster, medens Uggerløse blev direktør i skibsværftet „Københavns Flydedok og Skibsværft“. En udmærket elev var også Chr. Petersen, der blev købmand i Maribo

Den dygtigste elev i pigeinstituttet var Nina Ellinger, datter af en stabs-hornist Ellinger, en holstensk underofficer. Hun blev fru Nina Bang - undervisningsminister i 1924. Hun gik i frk. Sørups skole. Hendes bror var professor Ellinger, som jeg også senere kom sammen med. En udmærket elev i frk. Focks skole var overdommer Rosenstands datter Astrid, senere grevinde Moltke. Udmærket flink var også Gerda Kjærbo, som blev gift med adjunkt Pullich, men som tidlig blev enke. - Også i teknisk skole havde jeg timer.

I Helsingør-kredsen af D. L. F. var jeg naturligvis en ivrig deltager og mødte altid tilkredsmøderne. Disse holdtes i den udmærkede kro Asminderød. Jeg mindes mange af de udmærkede kaldsfæller, som nu er gået bort: Nielsen fra Hornbæk, Mariager fra Karlebo (Edouard Ejroun Adolph Thebasile Andreas Louis Mariager) og frem for alt „den glade Severin“, Severin Petersen fra Usserød med det lille embede og de 12 børn. Han var en stor regnemester. Jeg traf ham mange år efter hos hans svigersøn, direktør Anthon Petersen i Odense. Han var da enkemand og pensionist.

Den aftensmad, som Asminderød kromand (Hansen) leverede, var udfordrlignelig, nemlig: En varm ret (f. eks. andesteg eller kyllingesteg),

koldt bord med alt muligt, sardiner, hummer og m. m. gl. Casrlsbeg, snapse ad libitum og kaffe, og så kostede hele herligheden kun 75 øre pro persona. Kromanden mente dog, at han havde taget for hårdt på os, hvorfor han gik rundt med en kasse cigarer og trakterede med dem. Jo, Asminderød kro var dejlig.

Redaktør Carl Hall („Vort Forsvar“) bad mig engang tage ud til Asminderød kirkegård for at undersøge, om der endnu var gravstene over de to berømte herregårdsskytter Hammer, fader og søn (1807 og 1848). Jeg tog da derud med mor og bestilte en bøf m. m. til hver af os og en flaske rødvin; det skulle være færdigt, når vi kom tilbage fra kirkegården. Det lykkedes os at finde de to berskedne gravstene, og da jeg havde afskrevet indskrifterne, mødte vi sultne i kroen. Vor hunger og tørst blev rigeligt tilfredsstillt, og det hele kostede 3 kr. Jeg tænker, Carl Hall er blevet forbavset, da han fik min beskedne regning på mine udgifter. Blandt de mange gravstene på Asminderød kirkegård, er der en, som jeg altid har syntes godt om; den findes indmuret i kirkegårdsmuren, og den simple granitsten bærer følgende indskrift:

1815.

Herunder hviler en sjælden kvinde, en sand mor for sine 10 børn. De, som kendte hende, vide, hvem hun er. Før denne sten smuldrer, vil hun være ukendt af alle uden af Gud.

Et blad, som jeg i min Helsingør-tid blev knyttet til, var „Lolland-Falster Stiftstidende“. Jeg havde, mens jeg var på Lolland, stiftet bekendtskab med lærer H. J. Jacobsen i Løjtofte; han havde nemlig forberedt min gode ven, Frits Jacobsen fra Købelev til seminariet. Men i 1877 blev Jacobsen redaktør af „S tiftstidende“, som godsejerne havde købt, og jeg blev så æstetisk anmelder til bladet, og senere, da jeg var kommet til Saxkjøbing, dets repræsentant for denne by og dens omegn. En stor artikel, som jeg skrev om Holger Drachmann, opfriskede venskabet mellem Zak. Nielsen og mig. Denne anmeldervirksomhed bevirkede, at jeg blev kendt med Erik Bøgh (med hvem jeg blev dus), H. F. Ewald og flere.

Hos N. C. Rom, der udgav flere af mine bøger, kom Malvine og jeg sammen med Emanuel Henningsen, Bertel Elmgaard, Thyregod og flere af dem, som samledes i Roms gæstfrie hjem. Ingvor Bondesen kom vi også

en del sammen med. I Græshave på Lolland var der en lærer Munk, og han havde som hjælpelærer H. J. Jacobsen, som blev gift med en køn og rig, men dum gårdmandsdatter, og N. C. Rom fik Munks fattige, men begavede datter Lovise. Hun levede endnu, da vi i 1926 drog fra Frederiksberg. Hos hende kom moder og jeg ofte for at spise frokost med hende og hendes to sønner, Harald og Thorvald. Der serveredes ved en sådan lejlighed med snaps (også efter at de var blevet dyre), og selv mor måtte tage en snaps med. „Da Rom levede“, sagde hun, „tog jeg altid en snaps til vor frokost, det bliver jeg ved med!“ Justitsrådinde Rom var mageløs. Trods sine 91 år så og hørte hun som en ung pige, var livlig interesseret i alt, læste store bøger og flere aviser dagligt, syede, strikkede og spandt samt spillede kort med sine veninder om aftenen. Kl. 7 næste mor gen var hun igen på benene.

I somrene 1878-79 og 80 havde jeg kursus i engelsk hos den dygtige professor Jens Listov. Docent N. J. Fjord var stedse min velynder Jeg fulgtes med ham gennem det meste af København 14 dage før han døde. Oppe på hans kontor så jeg en morsom lille episode: Jeg var med flere andre der oppe for at se, om vi kunne få penge. Blandt dem var den radikale og højst folkelige højskoleforstander Poulsen Dal fra Mors. Fjords gulv var glimrende hvidskuret og pletfri. Pludselig spyttede Poulsen Dal den største og fedeste spytklat, jeg mindes at have set, på gulvet. Det skulle ganske sikkert være at opfatte som et udslag af folkelighed. Jeg så på Fjord, for at se, hvad virkning klatten gjorde på ham. Han skævede til den og rynkede brynene, men sagde intet. Han opfattede sikkert episoden fra den morsomme side.

Da jeg kom til Helsingør, spiste jeg på hotel „Cosmopolitan“. Der spiste adskillige af de ugifte lodser, toldassistenter, færgemænd o. fl., som jeg altså blev godt kendt med. Men det var meningen, at Malvine og jeg skulle have bryllup, og dette fandt sted den 5. september 1879. Vi blev viede af den udmærkede præst, Ammentorp. Det var en solklar dag, så vi kunne spise til middag i et telt ude i haven i skyggen af to store kastanietræer På Lundby station var min far dagen før stødt til mig, og vi lå den nat i Nykøbing F. hos redaktør Jacobsen, som næste dag fulgte med os til brylluppet. Vi var lige ved at komme for sent til toget, fordi Jacobsen først var færdig i sidste øjeblik. Hans kone, der for det meste så surt på livet, blev som sædvanlig hjemme. Den 7. sept. drog vi så, fulgt af svigermor, til Helsingør, hvortil vi kom kl. 11 om aftenen. Hele vejen, hvor vi drog frem, va-

jede flagene. Det så festligt ud, og jeg ville have Malvine til at tro, at det var for os, der var gjort så megen stads, men hun vidste, at det var dronning Louises fødselsdag. Da vi kom op i vor lejlighed, var den smykket med blomster, og en kop varm kaffe stod rede. Det var den rare, betænksomme madam Thygesen, skolens portnerske, som vi kunne takke derfor. Den første gratulant, der mødte næste morgen, var min ven, cand. theol. Schütz, men han kom rigtignok så tidligt, at jeg var ved at klæde mig på, og Malvine lå endnu i sengen. Carl Schütz har på sit billede, som han forærede mig, skrevet følgende vemodige linier:

På jorden ligger en omhugget stamme,
forsinkede knopper den skyder;
det er en erindring om vårens flamme,
som end den rodløse pryder,
og kan deres drift dig end ej vederkvæge,
så lad dog til vemod den mildt dig bevæge.

Hele september måned havde vi det dejligste vejr og hver dag, når skolen var endt, strejfede vi om i omegnen, til Fredensborg, Teglstrup, Hegn, Kronborg; der var nok at se, særlig for Malvine og hendes mor, der blev hos os en halv snes dage. Tilbage til Chr. Wrede, han læste i læsebogen: Rasmus Chr. Rask var en husmandssøn fra Brændekilde på Fyn. - Jeg: „Hvad var så hans far?“ - Chr. : „En brændevinskilde!“ Svaret er ikke så tosset, når man ved, at faderen virkelig holdt af snapse.

Ved St. Olai kirke var provst Heiberg sognepræst. I St. Marie var Ph. Friedenreich, forhen kateket i Næstved, udgiver af Luthers store ketekismus og forfatter af en geografi. Han var vor sognepræst og en rar og elskværdig mand, chef for frimurerlogen „Kosmos“ i Helsingør. Heiberg var anset for at være meget påholdende. En dag kom jeg op til Friedenreich og fandt ham i strålende humør. „Mødte De ikke en gammel kone på trappen?“ spurgte han. „Jo, det gjorde jeg.“ - „Ved De, hvad hun ville?“ - „Nej, det er jo ikke godt for mig at vide.“ - „Hun ville låne 65 øre. Hun havde været hos provsten og skulle have en attest. Den kostede 65 øre, sagde provsten. Ja, dem havde hun ikke. Så kunne hun gå ud og låne dem, for han skulle have dem. Så gik hun til mig og fik dem. Den er god, ikke sandt?“ og så lo han hjerteligt. Efter provst Djørup, som jo var død, før jeg kom til Helsingør, fik vi som provst den udmærkede Brasen i Bloustrød, som jeg kom til at holde meget af, og jeg ved, at følelserne var gensidige.

Vort første barn, Estrid Agnete Funck-Rasmussen, blev født den 10. august 1880 og døbt på vor bryllupsdag den 5. september. I august måned havde jeg kursus i engelsk hos professor Listoy som boede på Monradsvej 10 på Frederiksberg. Jeg tog med toget hver dag fra Helsingør for at være hjemme om natten, da vi jo ventede barnet. Hun blev født den 10. august, før jeg kom hjem.

Nogle dage efter gik jeg i København forbi en boghandlers vindue og så, at „Folkets Almanak“ var udkommet. Jeg fik den indskydelse at gå ind og købe bogen for at have noget at læse i i toget. Men så sagde jeg til mig selv, at det ville være dumt, da jeg ville få bogen foræret fra N. C. Rom om nogle dage. Jeg gik videre, men følte trangen til at købe bogen, så stærk, at jeg gik tilbage og købte den. Da jeg var kommet ind i toget og slog op i bogen, faldt mit øje straks på et stykke om nyfødte børns øjenbetændelse. Det slog mig, at det netop var denne betændelse, som i et par dage havde været i Estrids øjne. Da jeg kom til Helsingør, gik jeg straks til vor læge, stadsfysikus Müller, og bad ham gå op på skolen og se på barnets øjne. Det gjorde han og konstaterede, at hun netop havde den frygtede betændelse. Nu blev øjnene frelst. Jeg har altid anset det for at være Guds umiddelbare indgriben, som fik mig til at købe almanakken. Heri var biskop C. von Leunbach ganske enig med mig, da jeg fortalte ham om det.

Min far var på dette tidspunkt blevet angrebet af tiltagende lammelse og kunne ikke klare sig selv i Faksinge. Jeg blev da enig med mor om, at vi skulle tage ham i huset. Han kom hos os i begyndelsen af året 1881 og var hos os til sin død den 29. januar 1894. Han blev snart mere og mere hjælpeløs, og det var selvfølgelig ret besværligt. I nogle år havde vi en god hjælp i pigen Inga Matts fra Bleking (hun kom 1890), som passede ham om natten. Men trods det besvær, far forvoldte os ved sin hjælpeløse tilstand, sagde Malvine aldrig et utålmodigt ord derom, men var i enhver henseende rede med sin hjælp.

I de år jeg var i Helsingør, skrev jeg „Abraham Lincolns Liv og Gerninger“. Denne bog blev først trykt som feuilleton i „Lolland-Falsters Stiftstidende“ og udkom senere hos Thanning og Appel. Bogen er skrevet efter amerikanske kilder og var først bestemt til udgivelse af udvalget for folkelæsning, der redigeredes af M. Sørensen, men især dirigeredes af N. J. Termansen. Denne ville imidlertid selv skrive om Lincoln, hvad der dog

aldrig blev til noget, og så kunne jeg ikke få min bog udgivet hos selskabet.

Jeg skrev også på den tid „Grev Reventlow og bondens frigørelse“, som i mindeåret 1884 udkom hos Andreas Schou. Denne bog interesserede i høj grad to ædle kvinder, lensgrevinde Benedicte Reventlow og komtesse Malvine Reventlow. Denne sidste, som var en sønneatter af statsministeren og var 19 år ved hans død, afskrev en del af hans breve, som jeg brugte til bogen. Mine to børn Christian Ditlev Frederik og Benedicte Malvine Genoveva minder om den tids forbindelse med slægten Reventlow. De to damer stod faddere til de to børn. Jeg fik da den tanke, at der i 1888 burde rejses et mindesmærke i Frederiksborg amt for statsministeren og fik dannet en komite til indsamling af de nødvendige midler. For denne komite var jeg formand, mens købmand R. Wibolt i Naskskov var den omhyggelig kasserer. Der var i disse år særdeles vanskelige politiske forhold, men det lykkedes mig ved tilbørlig hensyntagen til Venstre at få politikken holdt ude fra denne sag. Der indkom fra landets forskellige egne over 10.000 kr, og i billedhugger Pacht fandt vi den mand, der kunne forme det mindesmærke, som står i slotshaven ved Frederiksborg. I 1883 havde jeg fået Schütz's embede „på ældste lønning“, hvad der dengang betød ca. 1.500 kr. Jeg var dog nødt til at tjene en del ekstra på grund af min hurtigt voksende familie. Mistede jeg mine private timer, ville jeg ikke kunne eksistere. Den tid kom.

Da Nikolaj Nørregård (højskoleforstander Jens Nørregårds broder) blev kaldet som præst til Rye og Sonnerup ved Roskilde, fik vi et interregnum på 8 måneder ved skolen. Jeg var konstitueret overlærer i denne tid med et tillæg til min løn af 10 kr pr. måned. Resultatet blev dog, at kateketembedet blev bevaret; men den nye kateket skulle være inspektør ved byens samlede skolevæsen, den højere realskole undtaget. Som kateket fik vi en inspektør ved Efterslægtens skole (hvor N. Nørregård også havde været). Han hed Johannes Leonhard Faartoft og var en ret vigtig Per Nittengryn, som snart gjorde sig upopulær såvel i Helsingør som senere som forstander på Ranum seminarium. Da han havde været ved skolen i nogle dage, indbød han os til et glas vin i hans bolig på klosteret. Her holdt han en højtidelig tale om, at han håbede, vi ville gøre vor pligt. „Ålk i lige måde!“ sagde jeg og hilste på ham med mit glas. I samme øjeblik følte jeg, at jeg havde en fjende i ham, og jeg fik snart beviser på det. Han fik nemlig skolekommissionen til at gå med til samlet skoletid, hvorved jeg ville mi-

ste mine to private timer om dagen i det to pigeinstitutter Disse to kroner kunne jeg ikke undvære, og jeg forestillede ham det, men hertil svarede han, at „skolen ikke kunne tage hensyn til lærernes private interesser .“ Jeg måtte da søge bort, skønt både Malvine og jeg var meget glade for at bo i Helsingør, hvor vi havde fået mange venner.

Til embedet i Buddinge, Gladsakse sogn, var jeg indstillet i 1878, medens jeg var i Lemvig, rigtignok kun som nr. 3. Den lærer, som fik det, Jacobsen, blev gift med den rige frk. Silling fra Helsingør. Han læste nu videre og blev cand. phil. Så nedlagde han embedet for at oprette den senere kendte realskole på Nørrebro i København (Jacobsen og Pfeeferes Realskole), og han interesserede sig for, at jeg skulle være hans eftermand. Det samme gjorde den daværende førstelærer i Brønshøj, Emil Larsen. Jeg selv præsenterede mig for sognerådet; den mest fomående spurgte, om jeg var højremand og om jeg kunne spille l'hombre. Jeg svarede ja til begge spørgsmålene, l'hombren blev prøvet med det samme, og jeg vandt 3 kr. Jeg blev indstillet som nr. 1; men nr. 3 blev kaldet. Det var Jens Carl Busch fra Ballerup, som i dette år havde taget sin eksamen om, således at hans „Ej uduelig“ blev til „Meget duelig“.

Provst Schouboe i HøjteÅstrup havde så lovet at kalde ham, blot han blev indstillet et sted. Dette hindrede dog ikke provsten i til MadsAbrahamsen at sige, at det var stiftamtmanden Bille Brahe og dr. theol. Kalkar i Gladsakse, som havde afgjort sagen. Denne forklaring tvivlede jeg stærkt på. Dr. Kalkar, som var svigerfar til klokker Skjoldager i Helsingør, havde nemlig sagt til mig, at han stemte på mig, og ham troede jeg mere på end på provsten.

At jeg ikke fik Buddinge, var en stor skuffelse for mig, men ni måneder senere fik jeg embedet som overlærer i Saxekjøbing. Her havde etatsråd J. Jensens svigersøn L. Wiggers været ansat i 16 år, men han blev i november 1884 kaldet som overlærer til Drengbøgerskolen i Århus, et embede, han to år efter forlod, da han blev skoleinspektør i Hindegades skole i København: Han interesserede sig for mig, og det samme gjorde redaktør Jacobsen, Nykøbing F.; men min største protektor var amtmanden i Frederiksborg, baron Wedell-Wedellsborg. Han kendte mig fra min bog om grev Reventlow og mit arbejde for at få rejst et mindesmærke der i amtet for ham. Derfor skrev jeg til ham og bad om en skriftlig anbefaling til kulturminister Scavenius. I en halv snes dage hørte jeg intet fra ham og

tænkte, at han så ville lade mig nøje med provst Brasens gode anbefaling. Men samme dag fik jeg brev fra amtmanden, hvori han skrev: „De må undskylde, at jeg ikke har givet Dem den ønskede anbefaling, men jeg var i går i København, og så gik jeg op og talte med ministeren om Dem.“ Jeg forstod straks, at dette var bedre end en skriftlig anbefaling, og heri fik jeg ret, thi to dage efter stod min kaldelse i „Berlingske Tidende“. Den 18. marts 1885 havde kong Christian IX sat sit navn under mit kaldsbrev. I dag, da jeg skriver dette (8. april 1927), er det denne brave konges fødselsdag. Jeg mindes ham med den største hengivenhed og ærefrygt, thi på ham passer det lille vers, jeg forleden skrev:

En rytter stolt i hestens sadel,
en ridder uden frygt og dadel,
en drot med troskab mod sit land,
og mod sin Gud var Christian.

Når jeg nu tænker tilbage på vor ungdoms år i Helsingør er det med glæde, jeg mindes den tid. Vi havde ikke mange penge at råde over, og jeg måtte stadig se mig om efter privat fortjeneste; men det gik, og vi havde snart en kreds af trofaste venner om os. Lærerne samledes i vort lille hjem under taget på den gamle Borgerskole, og selv om det kneb for dem at være der gik det ganske udmærket. Og det var dejligt en sommerdag at komme ud i den smukke omegn eller ligge på Kronborgs volde med vore små børn. Kronborg og sundet er jo et af verdens skønneste punkter.

Jeg husker en tidlig morgen, da vor ven, toldassistent Rasmussen, kom hen og kaldte på os. Vi skulle i en fart til havnen for at se et syn, vi næppe siden ville få at se. Det havde i længere tid været søndenvind, og der havde efterhånden samlet sig en flåde af sejlskibe mellem Kullen og Sjælland. Nu var vinden sprunget om, og i løbet af en times tid gik 600 sejlskibe forbi Kronborg; det var et pragtfuldt syn. Vi kunne intet se af Skånes kyst for lutter sejl, og vi takkede vor betænksomme ven, at han havde fået os op af sengen for at se dette syn.

Pragtfuldt var det også en vinteraften at se lysene ovre fra Helsingborg og dens omegn. Jeg mindes særlig en fornøjelig udflugt med Zakarias Nielsen og overlærer H. Nielsen, Vridsløselille. Zakarias Nielsen boede nogle dage hos os; han var dengang ansat hos H. F. Ejbe (forlagsboghandleren) og havde udgivet „Sæmninger og Strofer“. Med billedhuggeren Axel Pacht og hans søster kunstnerinden Asta Pacht samt fuldmægtig Thøjring kom

vi også meget sammen. Ja, venner havde vi nok af, Gud ske lov! Justitsråd N. C. Rom og fru Lovise besøgte os også ligesom forfatteren H. FEwald, der morede sig over, at de fangehuller i Kronborgs kassematter, som han havde fundet det passende at placere Oluf Sænvinkel og Henrik Gerner i, nu af den forevisende sergent var blevet ophøjet til faste historiske kendsgerninger.

Om aftenen den 20. marts 1885, medens jeg var på teknisk skole, kom Højbjerg styrtende op til mor og meddelte, at min udnævnelse til Saxkjøbing stod i „Berlingske Tidende“. Han blev noget forbavset over, at hun tog meddelelsen med stor ro. Men hun forstod jo, at det ikke ville blive morsomt at komme fra udsigten til Kronborg og Øresund til udsigten til Saxkjøbing torvepost. Kateket Faartoft, som vistnok var meget glad for at blive af med mig, satte sig i spidsen for et festmåltid for mig i Snekkersten kro, hvor han holdt en meget smigrende tale for mig. Jeg takkede og bemærkede, at jeg ikke gik fra Helsingør med min gode vilje, men at det var ÉhansÉ skoleplan, der fordrev mig.

Børnene ville forære mig en mindegave i lighed med, hvad pigerne i frk. Focks og frk. Sørups skoler havde gjort. Men Faartoft, der tog sig af sagen, bestemte, at hver dreng måtte give 10 øre. Det faldt så ud til 8 fotografier, som højtideligt blev overraskt mig ved afskeden fra skolen, og for hvilke jeg rørt takkede, idet jeg fortalte børnene, at jeg ikke så på gavens størrelse, men på sindelaget, som lå bagved.

Vi tog en bevæget afsked med venneflokket, som fulgte os til toget. På Københavns banegård stod Jens Abrahamsen for at hjælpe med at få min gamle far over i Masnedssundtoget; han havde tillige en klukflaske med til mig, den var fyldt med portvin, hvad jeg fandt såre betænksomt.

Og så holdt vi da vort indtog i Saxkjøbing om eftermiddagen den 28. april 1885, moders fødselsdag. Hun holdt sit indtog med en frembrydende gigtfeber, som længe holdt hende i sengen. Heldigvis havde vi den flinke pige Trine, som havde fulgt os fra Helsingør. Hun havde kendt mor fra barndommen af og var meget flink, hvad der jo var godt, hvor der var fire små børn og en gammel farfar.

En af de første dage, jeg var i Saxkjøbing, måtte jeg på Orebygård for at hilse på udenrigsminister baron O. D. Rosenørn-Lehn. Han tog meget venligt imod mig og sagde, at det ville glæde ham om han kunne gøre mig en

tjeneste. Hertil svarede jeg, at jeg ville være glad, om jeg måtte få adgang til hans bogsamling. Dette gav han mig lov til; jeg fik uindskrænket lov til at komme og låne, hvad jeg ville, en tilladelse, jeg i rigt mål benyttede mig af.

I sommeren 1876 sejlede jeg fra Nakskov til Langeland for over Odense at nå Lemvig. Jeg sad på kommandobroen, og der var også en høj, svær mand med et stort overskæg og et fyldigt hår. „Hvad sker der ved at trække i den snor?“ spurgte han kaptajnen. Det var den snor, som fik dampfløjten til at lyde. „Det koster en flaske portvin at trække i den!“ svarede kaptajnen. Den fremmede trak straks i snoren, og da der kom en opvartøvere, det ikke længe, før flasken var der. Den fremmede spurgte derefter mig, hvem jeg var, og derefter navngav han sig som inspektør Hansen fra Saxkjøbing sindsygeanstalt. „Vil De drikke et glas med?“ spurgte han, og jeg var straks villig dertil. Da jeg nu en af de første dage, jeg var i Saxkjøbing, gik op gennem Vestergade, mødte jeg inspektøren, som jeg straks kendte. Han standsede og sagde: „Det er jo vor nye overlærer?“ Jeg bekræftede det. „Hvem er jeg så?“ spurgte han. „De er inspektør Hansen fra anstalten!“ svarede jeg. Dette svar overraskede ham, og han spurgte: „Hvor har vi set hianden før?“ „På et dampskib til Langeland for 9 år siden. Kan De ikke huske, De trak i en snor, og så kom der en flaske portvin?“ - „Rigtigt“, sagde han, „kom ud og besøg mig på anstalten“. Det gjorde jeg og fandt i ham en trofast ven til han døde. Venskabet fortsatte med hans svigersøn, der efterfulgte ham, Rasmus Nielsen, som endnu beklæder posten og i mange år har været i byrådet.

L. Wiggers havde regeret skolen i Saxkjøbing med spanskrøret i den ene hånd og tobakspiben i den anden. Når han gik fra den ene klasse til den anden, gik en dreng bagefter med tobaksdåsen. Andenlæreren var en brav og hensynsfuld mand (N. F. Rosenstand), men han havde før min tid været et halvt år på Oringe sindsygehospital. Han var en samvittighedsfuld lærer, men aparte og særlig angst for ild. Hver aften gik han gennem alle klasserne og råbte: „Er her nogen, så må I gå! Gå! Gå!“ Han besørgede mod betaling sangen for mig i kirken, mens jeg førte kirkebøgerne. En anden lærer, N. Petersen, var også en særling. Han var 10 år i Saxkjøbing, og skønt han var på yngste løn, rejste han fra byen med 3.000 kr som han havde sparet sammen.

Organisten Fr. Jacobsen, der underviste i sang på skolen, var en meget fin musiker, men blind. Han var en gentleman i ordets bedste betydning. Sognepræsten, Harald Boisen, var flink; han var den yngste af biskop Boisens mange børn.

Byrådets medlemmer var gamle og barnløse, og de ville derfor kun gøre det allernødvendigste for skolen. Kæmneren A. W. Frybschenck, var den, der i virkeligheden regerede byen. Borgmester Bruun havde ikke ret meget at skulle have sagt, da han havde underskud i sin kasse, og blev, ikke længe efter min ankomst, styrtet af den tidligere fuldmægtig på kontoret, A. E. Albinus, en jøde, på hvis mening man ikke let blev klog. Et fremragende medlem af rådet var prokurator Koefoed. Han var skævhovedet, og det hvide halsbind kunne ikke rette på skævheden. Man sagde for spøg, at skævheden skyldtes, at byfoged fuldmægtig Ravnkilde engang på åben gade havde givet Koefoed en forsvarlig lussing, hvad der jo nok har været grund til. Folk sagde, at prokuratoren var ågerkarl; i alt fald efterlod han sig en meget stor formue. Frübschenck og Koefoed var medlemmer af skolekommissionen og gjorde mig ingen fortræd, men heller ikke megen gavn. Så var der smed H. C. Jørgensen, der både var medlem af byrådet og brandinspektør. Hans søn, Johan Jørgensen, var i mange år en af mine bedste venner.

Da jeg kom til byen, var man ved at rydde overlærerens have, hvad der var ganske ulovligt, men børnene trængte i høj grad til en legeplads. Kun det gamle morbærtræ fik jeg lov til at beholde. De byggede også et nyt udhus til skolen, og det var murer Holck fra Guldbog, som havde fået det stykke arbejde. Han var en af de mange tyske murere, som for 80-90 år siden kom til Lolland, og han lærte aldrig at tale dansk. Han klagede over, at hans svende var så urimelige med kosten: „Klipfisch får de, aber dem spiser de ikke. Bøfsteg spiser de, men det får de ikke.“

I Våbensted boede den udmærkede personalhistoriker, provst Imanuel Barfod. Jeg kendte ham fra den tid, jeg var huslærer. Da arbejdede H. J. Jakobsen, som var lærer i Løjtofte, på at få oprettet en efterskole der, og han ville have mig til bestyrer. Provsten, som dengang var sognepræst der, foretrak imidlertid den tre år ældre William Jørgensen, som også havde eksamen i sprog. Dertil var jo intet at sige. Da jeg nu var kommet til Saxkjøbing, fik jeg et venligt brev fra provsten, hvori han bad om tilgivelse for, at han dengang havde skudt mig til side; det havde han fortrudt.

Jeg trøstede ham imidlertid med, at jeg havde fundet hans optræden dengang særdeles rimelig og forsvarlig. Provst Barfod og hans elskelige hustru Johanne J. Thomsen blev vore trofaste venner, og vore små børn holdt meget af at komme til præstegården i Våbensted. Provst Barfod døde som enkemand i 1896; moder og jeg besøgte ham få dage, før han døde.

Biskop Monrad var en højst ærværdig skikkelse, hans hvide hår og skarpe øjne glemmer ingen, som har set ham i hans alderdom. Sidste gang jeg talte med ham, sagde han: „Nu skal jeg snart komme ned til Saxkjøbing og se, hvad De duer til!“ Det var imarts 1887, men 14 dage efter stod jeg ved hans kiste i Nykøbing kirke for at være med til at bære ham ud til hans sidste hvilested ved siden af hans første hustru. Jeg vil her, mens jeg husker det, fortælle et par historier om Monrad, som ikke findes i Freudendahls bog om ham:

Monrad var fattig, da han kom hjem fra New Zealand, og denne fattigdom viste sig også i hans klædedragt. Særlig så hans høje, fordm sorte silkehat ud til at have kendt bedre dage. Da han kom til visitats hos den dygtige og velhavende lærer C. Jensen, Torkildstrup, havde denne købt sig en ny høj hat; men da biskoppen var draget af sted, og Jensen ville gemme sin fine hat, var den borte, og i stedet hang biskoppens „røde ræv“ der. Jensen sendte den straks til Nykøbing og bad om sin egen, som han dog aldrig fik. Selvfølgelig ville Monrad ikke stjæle en hat, han har i sin åndsfraværelse sagt: „Jeg må huske, at Jensen får sin hat“; men så har han ikke tænkt mere på det. Men så blev Monrad gift med den rige Hother Hages enke, og så blev hans klædedragt forbedret.

Hans ny kone gjorde meget godt for ham og gav ham bl. a. brom-kalium med som sovemiddel på hans rejser samt en ske til at tage medicinen med. Så kom han på visitats til Rødby hvor den udmærkede, men ret tørre provst Assens var sognepræst. Da Monrad om aftenen skulle have sin medicin, kunne han ikke finde sølvskeen og tænkte, at hans kone havde glemt at give ham den med. Så ringede han på pigen og fik en sølvske, men da han om morgenen pakkede sin kuf fert, tog han skeen med. Så kom han til Østofte, og her blev han nogle dage. Førstelærer Jens Langkjær (senere skoleinspektør i Nykøbing F.) havde så meget jord, at han havde karl og to heste, og så kørte han og biskoppen om til forskellige omliggende skoler. Da Monrad om aftenen skulle have sin medicin, havde han to sølvskeer, og det gik op for ham, at han havde stjålet en ske fra provst Assens.

Så en dag kom provsten med de to håndværkere på provstesyn i Østofte uden at ane, at biskoppen var der endnu. Monrad stod oppe i stuen og var ifærd med at tage afsked for at blive kørt til Søkkemark. Da han så provsten komme ind i gården, sagde han: „Der kommer provst Assens med rettens folk for at arrestere mig. Jeg har stjålet en ske fra ham!“ Da provsten kom ind ad døren, gik Monrad ham i møde og sagde: „Jeg ser , De kommer for at arrestere mig. De har rettens betjente med!“ Provsten satte et højst forbavset ansigt op og sagde: „Jeg forstår ikke Deres højærværdighed?“ „Jo, jeg har jo stjålet hos Dem forleden dag“, svarede Monrad, og det kom til en forklaring, og provsten fik sin sølvske. Da Monrad nu stod i gangen og skulle have overtøj på, sagde han: „Nu må jeg passe på, at jeg ikke stjæler noget her!“ Og så kørte de. Da køreturen havde varet en halv time, tog Monrad hatten af, så betænkelig på den og sagde: „Det er ikke min hat!“ Karlen vendte sig om og sagde: „Nej, det er lærer Langkjærs, og det er også hans frakke, biskoppen har på.“ Så måtte de tilbage til Østofte igen.

Den anden Monrad-aneddote drejer sig om lærer A. C. Hansen, Gunslev, som i min tid var folketingsmand. Monrad traf ham en dag i Nykøbing F. og sagde: „Jeg ser Dem tit i Nykøbing, Hansen, hvorledes kan De få lov at forsømme skolen?“ - „Ja, det går nemt nok“, svarede Hansen, „Jeg siger til sognerådsformanden, at jeg har et ærinde i Nykøbing, og så er der ikke noget i vejen!“ - „Hvem er sognerådsformand ude hos Dem?“ blev biskoppen ved. „Ja, det er forresten mig selv!“ var svaret.

I sognet er der foruden skolen i Gunslev en skole i Skovby , hvor Pingel var lærer. Monrad foretog prøven i retskrivning på den måde, at han lod læreren udpege den bedste fjerdedel af børnene. Denne part af børnene blev så prøvet ved at skrive en fortælling eller noget diktat på deres tavler som biskoppen så gennemså. Det var forøvrigt ikke let for børnene at forstå ham, da hans stemme var læspende. Så havde han en formiddag været i Skovby skole, og da han om eftermiddagen var i Gunslev, sagde han, da retskrivningen var endt: „Jeg ved ikke, Hansen, hvad karakter jeg skal give Deres skole. I Skovby fik de 0, for der var ingen tavler rigtige; her er der en rigtig tavle, så De skal jo have mere end 0.“ - „Jeg beder Deres højærværdighed“, svarede Hansen, „også at give mig 0, for hvis jeg får mere end Pingel, kan jeg ikke nære mig for ham i fremtiden!“

Ved nævnte visitats i Østofte forefaldt en lille munter episode, da præsten og Langkjær havde en lille bog, hvori der blev optegnet de uoverensstemmelser, som fandtes ved konfereringen af kirkebøgerne. Men i den bog blev der også skrevet andre ting, når den blev sendt fra den ene til den anden. Ved konfereringen fandtes der en uoverensstemmelse, og man fik så fat på den lille bog. Biskoppen studsede, da han så den sidste bemærkning. Den lød sådan: „Så henter De torsken!“ - „T orsken!“ udbrød han, „det er jo mig. Deres karl hentede jo mig i Maribo.“ Men Langkjær kunne berolige ham med, at „torsken“ var den fisk, de havde spist til middagen, og præsten havde skrevet notitsen, for at Langkjær skulle huske, at karlen skulle hente fisken i Bandholm. - Så var Monrad beroliget.

Da jeg kom til Saxkjøbing, fandt jeg en forskole, hvis to klasser under - vistes af dyrlæge Andersens ueksaminerede datter, Hanne (som endnu lever 91 år gammel i Nykøbing.) Hun egnede sig ikke meget som lærerinde. Så var der to friskoleklasser, som var overfyldte; ældste klasse havde til tider 60 elever. Endelig var der „betalingsskolen“, der også modtog elever fra omegnen.

Jeg mindes den nuværende amtsskolekonsulent i Haderslev Ludvig Mortensen, søn af slotsgartner Mortensen, Orebygård, Balthasar Christensen, lærer i Store Heddinge, Erik Hansen, redaktør af „Kolding Avis“, Valdemar Schwensen, stationsforstander i Helsingør søn af kaptajn Schwensen, som var stationsforstander i Saxkjøbing og søstre Olga og Frederikke Hansen fra Rørbæk, to af de mest nøjagtige og samvittighedsfulde elever jeg nogensinde har haft. Blandt andre flinke elever kan nævnes Emil zum Vorde (udtales Forde), en søn af en meget fattig sadelmager, som døde, da Emil var 14 år. Fra dette øjeblik underholdt han sin mor og sig selv og tog styrmandseksamen, hvorefter han i mange år har været i „Det forenede Dampskibsselskab“s tjeneste. Han blev gift med en anden af mine elever Clara Jørgensen, datter af den fattige, men brave murer Niels Jørgensen og søster til Anna, som blev gift med viceinspektør Petersen, Næstved, efter at hun, efter sin mors tidlige død, blev opdraget af lærerinden frk. Hanne Andersen. Så kan nævnes Michael Saxby og Emilie, hoteldirektrice i København og Laurits Jens, slotsgartner på Rosenborg.

Midt i 90'erne købte J. Aldal realskolen i Saxkjøbing. Han blev senere overlærer i Holstebro. Dette embede skaffede jeg ham. Jeg fik nemlig brev fra højremændene i Holstebro byråd, hvori de i al fortrolighed spurgte

mig, om Aldal var højremand. Dette bekæftede jeg ligeledes i al fortrolighed. Nogle dage efter fik jeg brev fra socialdemokraterne i byrådet; de spurgte om han var flink som bestyrer og om han kom godt ud af det med folk. Jeg bekræftede også dette, og man enedes da om kun at indstille ham, der så blev kaldet.

Jeg ville have haft en kommunal realskole, men det ville byrådet ikke. Derfor lavede en forældrekræds en privat kost- og realskole, og det lykkedes mig at få „betalingsskolen“ nedlagt og skolen indrettet med seks fortløbende klasser, hvad den endnu har.

Da jeg var huslærer hos Wrede, stiftede jeg bekendtskab med den daværende kateket ved borgerskolen i Maribo, Plesner, en godmodig, men fugtig mand. Han holdt engang tale for gamle Wrede på dennes fødselsdag og sagde med rørelse: „Gud give, at Vorherre vil lade gamle Wrede leve mange år endnu.“ Denne bøn gik dog ikke i opfyldelse, thi det var gamle Wredes sidste fødselsdag. Jeg traf en formiddag pastor Plesner på gæstgivergården, hvor han delikaterede sig med en snaps og et glas øl. „Ja, De bruger måske ikke denne ret?“ sagde han. „Nej,“ svarede jeg, „men der er jo den forskel, at De er en ældre mand og jeg en ganske ung.“ - „Ja, når jeg skal nyde noget om formiddagen, så er en snaps og et glas øl det bedste, jeg kan få,“ sagde Plesner.

Der var i Maribo en flok svirebrødre med garver Hørup i spidsen. Til dette selskab hørte pastor Plesner også. Biskop Monrad fandt, at han burde bort fra dette kompagni, og så fik han Plesner gjort til præst i Vindeby. Monrad var dog forsigtig nok til at sige: „Tror De nu også, at De passer for dette embede?“ - „Det ved jeg ikke, Deres højærværdighed,“ svarede Plesner frimodigt, „men jeg ved, at embedet passer for mig.“ Desværre for pastor Plesner var der også folk i Vindeby, som holdt af de våde varer; de drak kaffepunche, en drik, som også Plesner kom til at sætte pris på.

Følgende blev fortalt ved et selskab hos vore venner proprietær Skaaning og hustru på „Ornegård“ i Smørum sogn. - Forpagter Holms svigerfar var garver Hørup i Maribo, og da denne var død, drog Holm til Vindeby for at formå Plesner til at tale ved sin gamle ven, Hørups bære. „Ja, kære Holm,“ svarede Plesner, „jeg vil meget gerne tale over vor afdøde ven, men min kone og doktoren har fundet på, at jeg har fået lovlig meget spiritus, så nu er jeg på vandkur. Men denne svækker mig således, at jeg tit går i stå i min tale, og det skulle jo nødigt ske i Maribo. Men kom nu ind og lad os tale

om det. “ Holm kom ind, og der blev serveret frokost. Til Holm blev der sat øl-, portvins- og snapseglas, men til pastor Plesner kun et glas vand. Fruen vartede op ved bordet og havde engang imellem et ærinde i køkkenet. Så snart hun var ude, tog Plesner Holms snapseglas og drak en snaps, idet han sagde: „Skænk dig en ny, Holm, jeg kan ikke døje denne vandkur. “ Og sådan gik det også nogle gange med portvinen o. s. v Da frokosten var færdig, sagde Plesner: „Må du sætte lidt sodavand op i kontoret til Holm og mig, vi skal jo tale om den sag, hvorfor han er kommet. „Da de kom op i kontoret, stod sodavandet der. Præsten gik så hen og lukkede et lille skab op og fremdrog en flaske hvid rom, af hvilken han skænkede rigeligt især i sit eget glas. „Jeg kan ikke døje denne vandkur“, sagde han, „men så bruger jeg hvid rom, den får hun ingen mistanke til. “ Da så konferencen var forbi, og Holm skulle afsted, stod Plesner vaklende på trappen og sagde: „Farvel, kære Holm! Sig så-så-så til vo-vore venner i Ma-Maribo, at jeg des-desværre ik-hikke kan ta-takle ved vor ven_ven Hørups bå-båre, fordi jeg for ti-tiden gennemgår en vand-vand-vandkur!“ - Nå, pastor Plesner var ikke den eneste.

Lad mig fortælle en historie om folketingsmand Højmark. Det var i den værste „provisoriske“ tid, at Højmark blev samlet op i en rendesten i København. Han protesterede mod anholdelsen, fordi han var folketingsmand, men det hjalp ikke; han kom i detentionen, og om mor genen stod det i aviserne. Så blev hans partifæller Villads Holm og Thorup bange for, at Højmark skulle miste sit embede som lærer De gik op til kulturminister Scavenius og sagde, at han vel havde set historien med Højmark. Jo, det havde ministeren. Ja, så ville de bede ham ikke gøre Højmark noget i den anledning, da han havde kone og børn. „Nej“, sagde den højmodige minister, „når der ikke bliver klaget fra hans provst eller biskop, skal jeg ikke gøre ham noget“. Dette beroligede dem, men Villads Holm tilføjede: „Det er nu ikke for det, for Højmark er jo en slem skabdrikker“ - „Skabdrikker?“ spurgte Scavenius, „Hvad er det ?“ - „Jo, har Deres exelence ikke set, at bønderne har et lille skab på væggen. Deri er en flaske og et glas, og der er dem, som lovlige tit ser efter , hvad der er i skabet!“ Så lo Scavenius sin egen hjertelige latter, og så var den audiens forbi.

De eleganteste pigenavne, jeg mindes fra Saxkjøbing, er: Amanda Aga Apia Hansen og Amelie Charla Julietta Antonsen. Den førstes bedstemoder var Mire-Maren, der var i besiddelse af en abe, som en søn havde bragt hjem. Mire-Marens abekat og madam zum Vohrdes papegøje var,

hvad man i Saxkjøbing havde af zoologisk have. Amelie var datter af Store-Mine, en kæmpemæssig kvinde med et åbent hjerte for det mandlige køn. Hendes ærgerrighed var at blive kaldt „fru Nielsen“, da hun engang havde været gift med en Nielsen, fra hvem hun var skilt. Engang skulle Store-Mine plukke pærer i et træ i præstegårdens have. Fru Wagner sagde ængsteligt: „Pas på, lille Store-Mine, at De ikke falder ned!“ „Hvem Gud vil bevare er uden fare!“ svarede Store-Mine fromt; men i det samme plaskede hun ned på jorden, dog uden at komme noget til. Engang skulle jeg efterse et eller andet af hendes papirer, jeg husker ikke anledningen, men det var formodentlig i anledning af hendes forsørgelseskommune, Mine kunne ikke læse, hvorfor hun mødte hos mig med alle sine papirer. Blandt disse var en attest fra læge Halvorsen, hvori denne bevidnede, at hun „for tiden ikke led af veneriske sygdomme.“

Apropos fine navne. Gårdmand Ole Larsen i Oreby, som i 1873 stillede sig i Saxkjøbing-kredsen mod den tarvelige lærer, Christian Pedersen fra Strandbyskolen, havde en datter, som var gift med smed Hansen, Oreby. Da smeden fik en søn, og denne skulle døbes, spurgte jeg: „Hvad skal drengen hedde?“ - „Ja, hvad skal han hedde?“ udbød smeden, „det kunne jeg og pastor Boisen ikke rigtig blive enige om.“ - „Ja, ja,“ sagde jeg, „når blot jeg får navnet til søndag morgen, så skal drengen nok blive døbt“. Så gik smeden og jeg over til præsten. „De kunne nok ikke blive enig med smed Hansen om hans søns navn“, sagde jeg. „Nej, han ville jo have drengen opkaldt, men Ole var ikke fint nok. Så ville han have, at drengen skulle hedde Olivarius, men jeg sagde, at det var et efternavn, som skolefondskassereren i Nykøbing F. havde, og så ville smeden betænke sig til i morgen“. Drengen kom til at hedde Hans Olaf Hansen, og drev det til at blive folketingsmand og fører for et lille parti ved navn „Erhvervspartiet“.

Den pensionerede sognepræst fra Taars, Meldal, boede i baroniets hus i Rørbæk, der oprindeligt var bestemt til lægebolig for baroniet. Han var en original, der skulle passe biblioteket på Orebygård, men selvfølgelig ikke kunne gøre noget ved det. Det generede dog ikke mig, som havde fri adgang til samlingen. Meldal var tunghør, men ville ikke være ved det, hvorfor han i kirken tog opstilling i den nederste stol, men rykkede lidt efter lidt op, til han havnede hos mig i den øverste stol (degnestolen).

En påske havde rigsdagsmændene så travlt med at blive færdige, at de måtte holde møder i selve helligdagene. Midt under prædikenen puf fede

Meldal til mig, og hviskede (højt): „Hvad siger De til, at rigsdagen holder møder i helligdagene?“ Jeg trak på skulderen. „Ja, de giver helligdagslove for os andre, men holder dem ikke selv“. Jeg trak atter på skulderen. Lidt efter „hviskede“ han: „Nu synes jeg, han snart kunne holde op!“ Denne gang turde jeg ikke røre mig. Dagen efter kom jeg om til pastor Boisen, der sagde: „Pastor Meldal var nok i kirke i går“. Jeg: „Ja, De hørte vel, hvad han sagde?“ „Ja, jeg kunne ikke blive fri“, sagde Boisen smilende.

Medens Meldal var præst i Taars, kom han en aften forbi et hus, hvorfra han hørte kvindeskrig. Han fik så den tanke, at manden var ved at prygle sin kone, og så ville han som fredens sendebud stifte fred. Han åbnede døren og spurgte, hvad der var i vejen. En jordemoder åbnede døren og fortalte, at der var ved at komme en ny verdensborger. „Er det noget at skribe sådan for!“ udbrød Meldal. „Har De nogensinde prøvet det?“ svarede den rappe jordemoder og lukkede døren for ham.

Den førnævnte Ole Larsen stillede sig i 1873, og der var da vælgermøde i Bursø skole en dag, da jeg var på Wredeslund. Vi gik til vælgermøde. Både Christen Pedersen og Ole Larsen var to sløje fyre, men Ole var naturligvis den ringeste. Jeg, som på grund af mit skæg så ældre ud, end jeg var, optrådte da og støttede Ole Larsen, til han igen var kommet til kræfter og kunne sige noget. Han havde nogle år i forvejen købt sin gård af baroniet, men havde siden ført proces om en skovlod, som efter hans mening skulle høre med i købet. Hvad resultatet af processen blev, husker jeg ikke, men baronen støttede selvfølgelig efter evne Oles valg, hvad der dog ikke hjalp, han fik ca. 70 stemmer for lidt. En af baronens husmænd, Ole Reimersen, stod ved siden af baronen og stemte på Chr. Pedersen, mens baronen stemte på Ole Larsen. Dagen efter kom Ole Reimersen op til baronen og ville bede om at få sit hus sat i stand. Baronens fader var endnu gnaven fra valgdagen og sagde: „Ja, jeg så jo, at De i går stemte på Chr. Pedersen. Nu kan De jo se, om han kan hjælpe Dem til et nyt hus“. „Det kan gerne være Deres Excellence“, svarede den snu Ole, „at man ikke forstår at stemme rigtigt altid, men så meget er vist, at det aldrig kunne falde mig ind, at stemme på en mand, der har ligget i proces med herskabet“. Baronens fader fortalte mig historien, morede sig over Ole Reimersens snildhed. Han hjalp ham naturligvis med huset.

Baronens fader, kammerherre Rosenørn-Lehn, var en brav mand, der også havde den lykke, at have en udmærket hustru. Der var i det hele taget

gennem flere slægtled et udmærket forhold mellem herskabet og befolkningen. Godsforvalteren var en vis kammerråd Rasmussen.

Så var der en gårdmand i Majbølle, som hed Peter Fynbo (oldefar til den kendte lærer Grønvald Fynbo i Vammen ved Viborg). Peter Fynbo var mistænkt for at være krybskytte, hvorfor man så skævt til ham på gods-kontoret og bl. a. lod ham vente til de andre var blevet ekspederede. Så en dag blev Peter Fynbo ked af at sidde der til nar , han rejste sig og sagde: „Nu går jeg, så kan de kysse min r. !“ „Hvad siger han!“ råbte kammerråd Rasmussen og gav sig til at løbe efter Peter Fynbo. I sin blinde iver løb han lige ind i brystet på baronen. „Hov hov“, sagde denne, „hvad er der i vejen?“ „Det er Peder Fynbo“, svarede den opbragte kammerråd, „han siger, jeg skal kysse hans r. !“ „Haster det da så stærkt?“ spurgte baronen.

Baroniets læge, Axel Halvorsen, der som fattig nyboderdreng var blevet hjulpet frem af udenrigsministeren, var efterhånden kommet til at skylde baronen 20.000 kr. Så sagde baronen engang: „Jeg har tænkt på, Halvorsen, at når De begynder at betale Deres gæld af, så sletter jeg 100 kr hver gang De betaler 100 kr. “ „Ja tak, Deres Excellence,“ svarede Halvorsen, „det kan jeg ikke stå mig ved, for De ved jo godt, at De ikke får noget“. Om denne frejdighed imponerede baronen, ved jeg ikke, den imponerede ihvertfald godsforvalteren, justitsråd Trap, som fortalte mig historien. Da baronen døde, var gælden eftergivet.

Da der blev lagt telegrafledninger over Lolland, kom den gamle lensgreve, F. Reventlow ind hos telegrafbestyrer Bøjesen i Maribo og bad om, at få den mærkelige indretning forklaret. Dette er jo ikke nemt, når man intet har lært om elektriciteten, og det gjorde man næppe, da grev Reventlow gik i skole. Bøjesen forklarede imidlertid så godt, han kunne, og spurgte derefter, om lensgreven havde forstået ham. „Ja, mange tak, hr Bøjesen“, var svaret, „det var meget interessant. Kun forstår jeg ikke rigtigt: disse lange strimler med skriften på, hvorledes får de dem igennem trådene i regnvejre?“

Da der ikke var baner på Lolland-Falster og før Chr IX's bro var lagt over Guldborgsund, måtte de rejsende køre med postvognen og sættes over med færge fra Nykøbing F. til Lolland. Til ekstra fine rejsende over Lolland var der en karet, som stod i „Fær gegården“ på Lolland. Det hændte imidlertid en vinter , at to vagabonder havde udsøgt sig denne karet til vinterkvarter. Så skete det en dag, at greverne Reventlow Knuth og Frijs-

Juellinge skulle køre over Lolland i den fine karet. Man kan tænke sig resultatet! De var ikke nået længere end til Maribo, før de vrimlede med lus, og kareten var så inficeret, at den måtte brændes.

D. 15. august 1888 var for mig en uforglemmelig dag. Det var hundredeårsdagen for de første danske bønders frihedsbreve på de kongelige godser i Nordsjælland, og den dag havde vi valgt til afsløringen af Reventlowmindesmærket i Frederiksborg Slotshave. Det var en fest, som i mange år mindedes i Hillerød. Man samlede på torvet og drog 2-3000 mennesker i følget til monumentet. Foran gik 12 bor gere fra byen, hver med et stort dannebrogflag, så kom musikken, mindesmærkets komitte og talrige medlemmer af slægten Reventlow . Det var jo i den skarpeste politiske krigstid, så det var en sand kunst, at få højre og venstre til at samles om denne sag, men det lykkedes mig med tilbørlig hensyntagen til venstre. Dirigenten var en bekendt møller af venstre, Mouridsen fra Vildbjerg; amtmand, baron Wedell-Wedellsborg holdt talen for kongen, jeg holdt afsløringstalen og over gav mindesmærket til Frederiksborg amtsråd, og landstingsmand gdr Jens Rasmussen, Snertinge i Sydsjælland talte sluttelig for fædrelandet. Men spændingen mellem de politiske partier var så stærk, at dirigenten bagefter sagde til mig: „A vil betro Dem, at Jens Rasmussen skar den værste ende af sin tale, da han havde hørt Dem!“ Ved det påfølgende festmåltid, der talte 600 deltagere, samlede interessen sig særlig om de to grever Chr og Ludvig Reventlow. Den førstnævnte vakte stormende jubel ved at læse et brev fra statsministeren, som var skrevet for 100 år siden, og som tolkede hans glæde over bondens frigørelse og Ludvig Reventlow blev højligt prist af sin soldaterkammerat, Søren Abrahamsen. Denne sidste, som havde skrevet en af sangene (jeg havde skrevet sangen for kongen og Dolleris for fædrelandet), er forfatter af de to vers på mindesmærkets fodstykke:

Vi vil skrive i sand, hvad de gamle led;
men i sten hans navn, som for friheden stred.

og

Frihedstræets friske stamme gav ham kraftig rod,
sund oplysnings dybe kilde grov han ved dets fod.

Både ved min bog om statsministeren og ved dette mindesmærke vandt jeg venner, som jeg satte megen pris på, da både de mandlige og kvindelige medlemmer var udmærkede mennesker . Dette gælder såvel lens-

grevinde Benedice og komtesse Malvine som grev Christian Reventlow til Christianslund ved Randers. Sidstnævnte er fader til den senere gesant i London Edvard Reventlow.

Sophus Bluhme, som jeg havde forberedt til præliminæreksamen, læste til dansk juridisk eksamen, mens jeg var soldat, men det kneb med pengene, da hans farbror, provst Bluhme, var død. Men så kom hjælpen på en mærkelig måde. Jeg kom en aften ud hos ham og fandt ham helt bevæget, hvad der ellers ikke lå for ham. Han fortalte, at da han var 14 år var der kommet en gammel herre fra København til provst Bluhme og havde bedt om lov til at undersøge et par kirker i omegnen. Det fik han lov til, men så ville han gerne have en mand med som vejleder. Provsten mente, at det kunne den lille Sophus besøge, og han drog så med manden en 2-3 dage, og så sagde den rare gamle mand farvel og tak. Nu var han imidlertid død, og da testamentet blev åbnet, var der tilkendt Sophus Bluhme 1000 rdl., en sum, som nu kom ham særdeles til gode. Bluhme blev gift med en datter af godsforvalteren på Pederstrup, Lützen. Hendes to brødre, overretssagfører Chr. Lützen og godsforvalteren på Holsteinsborg, Louis Lützen var blandt mine ungdomsvenner. Bluhmes søn, Niels Bluhme, er nu godsforvalter på Pederstrup.

General Thomsen, som i mange år var folketingsmand, kendte jeg allerede fra min Helsingørtid. Hans hustru, Thore, f. Voss, holdt meget af mig som følge af min omskrivning af Davids salmer på danske vers. Jeg besøgte generalens i deres villa på Bülowvej 24, Frederiksborg, mange gange. Jeg husker særlig 1888, da jeg havde Estrid med til Hillerød. Generalinden var ikke hjemme, da vi kom, men generalen tog straks Estrid ved hånden og satte hende ud i haven ved den største stikkelsbærbusk der, "Nu kan du sidde der, mens din far og jeg snakker", sagde han til Estrid, og da hun rejste sig, var der ikke flere stikkelsbær på den busk. En dag tog generalinden hende med i Tivoli. Der så hun en dykker gå ned i søen, og da generalinden kastede en tokrone ud til ham, som han skulle finde på bunden af søen, forstod Estrid, at det var en rig dame, hun var i selskab med.

Generalinden ville absolut have, at jeg skulle kalde hende tante. Engang skrev generalinden til mor, hvorledes hun bar sig ad med at stege en gås. Dagen efter kom der en gås fra hende, og hun skrev at det var dumt at give anvisning på behandlingen, når der ikke fulgte en gås med som prøveklud. I hendes høje alder besøgte vi hende; hun var da 87 år og meget

åndssvækket, men da hun så mor, udbrød hun: „Men det er jo Malvine!“ Ved hendes jordefærd kom præsten, Frithjof Frandsen, efter begravelsen hen til mig og hilste, idet han sagde: „De er jo min barndoms kærlighed!“ - et vidnesbyrd fra en elev, som man må sætte pris på. Han var også en af mine elskeligste elever.

Forfatteren Frederik Barfod blev min ven, da jeg oversatte „Fänrik S tåls sagner“. Han gennemgik alle digtene og kom med forslag til rettelser. Han var fadder til vor søn, Gustav, og da han dybt rørt kyssede den lille dreng, druknede dennes hoved i Barfods mægtige skæg. Frederik Barfod og provst Immanuel Barfod var brødre. Jeg sad en aften sammen med dem i Våbens-
ted præstegård og hørte, hvorledes de eksaminerede hinanden i historie. Det var folk, der kunne deres ting.

Angående min oversættelse af Runebeg tilføjer jeg, at det i høj grad smigrer mig, at Erik Bøgh sagde, at min gengivelse af „Sven Dufva“ var bedre end hans egen. Foruden min gengivelse af „Salmerne“, nævner jeg min oversættelse af „Luthers salmer og sange“, som udkom i ny udgave hos Gyldendal i 1917.

Den sommer vi kom til Saxkjøbing, var Carl, som dengang var 3 åren tid i Brandstrup hos morforældrene. Biskop Monrad skulle prædike i Tirsted Kirke, og de ville gerne høre ham, men var nødt til at tage Carl med, da pigen ikke var hjemme den dag. Da biskoppen begyndte at tale, sagde Carl: „Du skal tie stille, lille søster skal sove!“ Bedstemoderen tyssede på ham, og lovede ham pandekager, når de kom hjem. Derover blev han glad og udbrød: „Bedstemor lover mig pandekager, når vi kommer hjem“.

I Saxkjøbing var der ved min ankomst en kreds af gode borgere, som jeg snart kom til at være i godt selskab med. De samledes på restaurant „Limfjorden“, hvor nu „Centralhotellet“ ligger, og vi fik en toddy i al beskedenhed. Den ubestridte fører var inspektør H. Hansen, de øvrige deltagere var veteraner fra Isted. Brygger H. L. Brandstrup, som havde vundet sit dannebrogskors i nævnte slag, da han som korporal havde ført den første trop over tyskernes bro over Langsøen. Så var der bager Siedenburger, en god oldenburger, på hvis sprog man ikke kunne høre, at han først havde lært dansk, da han var 22 år. Der var fabrikant Hermansen, garver Otto Olsen og flere. H. L. Brandstrup var formand for våbenbrødrene, og på hans initiativ blev jeg æresgæst i selskabet og var meget velanskreven hos brødrene, fordi jeg ved hvert møde holdt taler til deres ære. Der var 76

medlemmer i Saxkjøbing-kredsen, da jeg kom ind i den, nu er der kun nogle få tilbage. Men selskabets emblem med indskriften „æresgæst“ sætter jeg megen pris på, at have ret til at bære, en ret, der blev mig meddelt officielt af Fr. VIII.

I 1907 foranledigede jeg, at der i Saxkjøbing kirke blev indsat en sten med navnene på de soldater fra Saxkjøbing by og landsogn, som faldt i krigene 1848-49-50 og 1864. Over navnene har jeg skrevet: „Krigsmænd, som med sværd i hånd for fædreland gav deres liyer denne sten til minde sat!“ Da jeg bad baron F Rosenørn-Lehn om et bidrag til stenen, gav han straks 150 kr., så jeg kunne sige, at indsamlingen omtrent med det samme kunne sluttes. Baronen var min ven og hans udmærkede mor, enkebaronessen, født Knuth-Knuthenborg, benyttede mig som mellemmand, når hun i al hemmelighed ville hjælpe trængende mennesker.

Blandt de ikke få adresser, som jeg i sin tid tegnede, kan jeg særlig nævne dem, jeg udarbejdede for baroniets beboere, da baronen i 1904 ægtede grevinde Sigrid Bonde Trolle fra Skåne. De danske læreres adresse til biskop Styr, da denne havde gennemført skoleloven af 1899, må jeg også nævne, da den vandt megen anerkendelse. I 1905 foranledigede min ven, overlærer Remmer og jeg, at lærerstanden satte en mindesten på biskop Styrs grav på kirkegården i Nykøbing F.

Som medarbejder ved Lolland-Faslsters Stiftstidende kunne det ikke undgås, at jeg kom til at deltage i kredsens konservative politik. Kampen stod jo mellem kongemagten og folketinget. Kongemagten holdt på sin ret til landets administration og grundlovens bud i denne retning, mens folketinget hævdede, at det ved at nægte bevillinger på finansloven kunne umuliggøre enhver regering, som ikke var i overensstemmelse med folketingets flertal. At kongemagtens krav var i overensstemmelse med den danske grundlov, er ubestrideligt; men denne ret kunne som bekendt ikke i længden hævdes.

I Saxkjøbing var der i 80'erne kun meget få venstremænd, den mest fremtrædende var en sagfører, S. E. Rosendahl, der var gift med en datter af godsforvalter Ottosen på Christianssæde, hos hvem Rosendahl var begyndt som skriverdreng. Han døde med en underbalance på 200.000 kr. Min gode ven, sognerådsformand i landsognet, ChrSørensen, kom engang ind på Rosendahls kontor, og de blev uenige om bestyrelsen af ChrSørensens svigermors penge. Så sagde Rosendahl irriteret: „Ja, jeg ved nok, De går

omkring og siger, at jeg er en kæltring. “ - „Nej, det har jeg aldrig sagt“, svarede Chr. Sørensen, „men jeg har hørt mange andre sige det“.

Der var en højst ubetydelig folketingsmand dengang i Saxkjøbing, som hed Nielsen-Grøn, Det var mit mål at styrte ham, og det lykkedes til sidst. Den konservative klub, hvis formand jeg blev i 1886, havde en udmærket faneindvielse den 6. juli samme år i et stort telt, som vi var 12 mand om at have tilvejebragt, og som vi lånte ud modbetaling andre steder hen. Indvielsen af fanen skete fra en tribune foran Borgerskolen, og om aftenen fulgte 1.000 mennesker mor og mig hjem fra festen i Holmeskoven. Min gamle far, for hvem den 6. juli var en stor mindedag, glædede sig ved at se sin søns popularitet. Vor første kandidat mod Nielsen-Grøn var sognepræst J. L. Schougaard i Ø. Ulslev Han satte vort stemmetal godt op, men ville så ikke stille sig mere. Jeg fik da, trods en vis modstand, sat igennem, at kaptajn Martin Madsen-Halsted blev opstillet. Han var et fattigmandsbarn fra Vestlolland, som selv havde arbejdet sig frem; han var en udmærket mand og en slagfærdig taler Det lykkedes at få ham valgt i 1892 under mægtig jubel. Når jeg var så ivrig for ham, skyldes det, at han var stærkt interesseret i folkeskolens forbedring og en løftelse for lærernes økonomiske forhold. Han blev altid lærernes sande ven, også da han blev folketingsmand for Odense 2. At Venstre med Rosendahl i spidsen var forbitret på mig, måtte jeg finde mig i. De kunne heldigvis ikke gøre mig noget, eftersom mine venner var så trofaste. I 1895 slog Venstres nye kandidat, læge Holger Rørdam, med to stemmers overvægt og med anvendelse af lyssky midler kaptajn Madsen-Halsted. At Rosendahl tvang enhver, som skyldte ham penge til at stemme på Rørdam, var en of fentlig hemmelighed. Forøvrigt tabte jeg efter min ven, kaptajnens fald interessen for den aktive politik, selvom jeg vedblivende, lige til 1926 skrev ledende artikler i en del konservervative blade, særlig „Fyens Stiftstidende“. Som politiker deltog jeg i Højres delegeretmøder , som blev afholdt i Wittmacks lokaler ved siden af Nationalbanken. Jeg blev snart kendt blandt deltagerne, dels fordi jeg optrådte til fordel for lærerstandens betrængte stilling, og dels fordi jeg efter Lars Dinesens opfordring et par gange skrev den sang, der ved festmåltidet skulle synges til ære for kongen. Disse sange hilstes med jubel, og jeg måtte rejse mig og takke for skålen, som engang udbragtes af selveste Carl Ploug.

Ved en frokost sad jeg sammen med nogle bønder fra Møn, da min ven, landstingsmand, birkedommer Sylow gik forbi med nogle af sine bekendte.

„Der sidder repræsentanten for de forsultne degne“, sagde han og pegede på mig; det skulle være en vittighed, fordi jeg var ret fyldig af korpus. Så lo hans selskab. „Jeg må gøre dig opmærksom på“, svarede jeg, „at de fede bør tale de magres sag.“ Så lo mit selskab.

Men at Højre så varmt tog sig af lærernes sag, tør jeg måske tilregne mig (og Carl Henriksen) en lille part af æren for Det var ingen skade til, at vi to ved hvert møde slog til lyd for sagen. På et af højres delegeretmøder blev der nævnt en højskole, der blev økonomisk forfulgt, fordi forstanderen var højremand. Jeg trådte da op og sagde, at i denne sal, hvor der var så mange rigmænd, kunne der vel nok samles noget til støtte for manden. Så kom kammerherre Howden-Rønnekamp på Næsbyholm og sagde: „Vi De tegne mig for 200 kr“, og før mødet var endt, var der tegnet 7.000 kr.

Lad mig med det samme fortælle et træk fra Næsby skolen. Howden-Rønnekamp var lærernes ven. I de trange tider gav han hvert år lærerne på sine 6 skoler hver 200 kr som et privat tillæg. Da en af dem fik tvillinger fik han 200 kr. ekstra. Hvert år holdt han en stor fest for skolebørnene og deres forældre. Et år havde han budt mig med for at holde et foredrag ved en sådan fest. Han præmierede de flinkeste børn med sparekassebøger. Jeg talte om Johan Ludvig Reventlow, og jeg boede forøvrigt et par dage på Næsbyholm. Så skete det 10 år efter, at jeg sad hos min svigersøn Axel Rossing, købmand i Saxkjøbing, og lærer J. L. Jensen fra Saxkjøbing real-skole var der også. Så sagde Jensen: „I dag er det 10 år siden, vi sås for første gang“. „Det kan jeg ikke vide“, svarede jeg, hvor var det?“ „Det var på Næsbyholm“, sagde Jensen, „jeg var med ved middagen da du holdt foredrag der ved skolefesten“. „Nej, ved du hvad“, sagde jeg, „jeg ved da nok, hvem der var med der!“ „Ja, men jeg var den tjener, som vartede op ved bordet“. „Det er en anden sag“, svarede jeg, „så kan du vel sige mig, om det var passende drikkepenge, jeg gav dig, da jeg rejste.“ „Det var meget godt“, beroligede han mig med.

I landsognet var der to lærere, som på hver sin måde var originaler. H. Marqvorsen med første karakter fra Lyngby var oprindeligt nok en dygtig lærer, men da jeg kom til Saxkjøbing, var han ret fordrunken og blev det endnu mere, da hans 3. kone døde. Denne var også hans sidste kone. Da han i en alder af 68 år selv var død, blev han med stor hæder begravet fra Saxkjøbing kirke. Pastor Boisen og provst Barfod holdt store taler for ham. Men da jeg nogle dage senere kom ud til provsten, sagde denne:

„Det var godt, De kom; sæt Dem der (i sofaen), jeg har noget at spør ge Dem om!“ Jeg: „Ja, så kommer det an på, om jeg kan svare Dem på det!“ Provsten: „Sig mig, var Marqvorsen fordrukken?“ Jeg: „Jeg ved ikke, om det er det man kalder at drikke. Jeg tror nok, at han hver aften i de sidste 30 år er gået i seng efter at have drukket en halv pot rom!“ Provsten: „Ja, er det ikke forskrækkeligt. Det hører jeg først nu efter at han er død og begravet.“ Jeg: „Det undrer mig, for den ting var ellers godt kendt i sognet. Men jeg kan tilføje, at jeg overværede hans 25 års jubilæum som lærer i Rørbæk, og gdr Jørgen Frandsen, som holdt talen for ham, sagde at Marqvorsen i de 25 år ikke havde forsømt skolen en eneste dag. Sagen var den, at der var system i hans drikkeri. Han var fuld, når han gik i seng, og når han så stod op om mor genen, tog han sig et vældigt styrtebad. Så rørte han ikke spiritus, men holdt skole. Når han var færdig med den, drak han enten hjemme eller ude, og så gentog systemet sig.“

I Oreby skole var en C. F. Kunst. Han var søn af en tysk papirmager, som i Napoleonskrigene var flygtet her ind i landet fra den franske hær . Han var dimitteret fra Jonstrup med „duelig“ i 1839 og var fra 1843 i over 50 år lærer i Oreby: Han var en højst loyal og kongetro mand, som satte stor pris på det dannebrogskors, som efter hans guldbryllup blev tildelt ham. Men nogen stor lærer havde han sikkert ikke været. Han var ret hård ved børnene og pryglede dem meget. Engang blev der klaget over det, og pastor Tryde fra Saxkjøbing skulle give ham en irettesættelse. Præsten red da til Oreby, hvor han traf Kunst på legepladsen. Uden at stå af hesten begyndte præsten at sige, at han skulle irettesætte Kunst, fordi han slog børnene for meget. „Men iøvrigt“, tilføjede præsten, „smør dem bare“, hvorefter han vendte hesten og red hjem.

Kunst var en kæmpe af natur og blandt hans sønner havde lokomotivfører Ferdinand Kunst arvet hans kæmpekræfter. Gamle Kunst var en stor selskabsmand, som nød lod en toddy (til en orden) og en l’hombre gå fra sig. En stormvejrsaften skulle han og hans datter Emma (det var i november) op hos min svigersøn Rossing for at spille l’hombre. Der var imidlertid en alen højvande over Rørbækvejen, men de marcherede tappert gennem vandet. Emma fik et par tørre strømper af Estrids på, men Kunst nøjedes med at hælde vandet ud af støvlerne. Så spillede de kort, drak de obligatoriske to toddyer, og så soppede han og Emma hjem gennem vandet. Han var dengang 83 år Dagen efter gik jeg ud for at se, hvorledes han havde det. Han fejlede ikke noget.

En aften kom jeg ved 7-tiden ud hos Kunst og traf ham i sengen. „Hvad, ligger du der?“ udbød jeg. „Ja, her er jeg lagt ned“, svarede han med sorgfuld stemme. „Er du syg?“ vedblev jeg. „Ja, jeg er meget syg, å ja, ja!“ - Jeg: „Det var da kedeligt. Jeg ville have dig med ud hos lærer Rørsø for at spille en l'hombre“. - Kunst: „Åh nej, nej, nej! - Ja, så dårlig er jeg da heller ikke, åh ja, ja, ja.“ - Så stak han et ben ud af sengen, det andet kom bagefter, og så klædte han sig på, og vi fik en l'hombre med tilhørende toddyer.

En sommerformiddag tog Rossing to bajere i lommen og gik ud til Kunst. Denne, som var dygtig tunghør lå bag nogle høje ærter og lugede i et bed. Rossing listede sig ind bag ærterne og lod en bajer falde ned foran Kunsts næse. Kunst tog flasken, så den efter i alle ender og kanter og foldede hænderne, idet han så op mod himlen og udbød: „Ih, du min Gud og skaber!“ Han troede åbenbart i første omgang, at Vorherre lod bajere regne ned til ham.

I Øster Radsted var en fordreven sønderjyde, en vis Poulsen, lærer. Da jeg gik op for at hilse på ham, sagde han: „Er De fornem?“ Jeg mente at jeg ikke var det i nogen høj grad. „Kan De drikke en snaps og et glas øl?“ - Jeg bejaede det, og så sagde vi skål til hinanden.

Ved en eksamen talte Poulsen religion med børnene. Pludselig rejste 3-4 drenge sig og løb ud. „De drenge løb jo ud!“ sagde pastor Jakob Møller noget forbavset. „Ja, de har formodentlig haft et ærinde derude“, sagde Poulsen, som om det var ganske naturligt at løbe ud uden at bede om lov dertil.

I gamle dage havde grever og baroner jo indstillingsret til ledige præste- og dommerembeder på deres godser, hvad der jo i praksis betød, at de også havde besættelsesretten. Så skete det i 1820, at præsteembedet i Radsted blev ledigt. Greven på Hardenberg havde en kusk, som hed Hans, og ham havde greven i sin tid lovet en bestilling på grevskabet, når han ikke længere magtede at køre firspandet. Nu kom Hans kusk op og mindede greven om dennes løfte og bad, om han ikke kunne få præsteembedet. „Du er jo tosset, Hans!“ udbød greven forbavset, „har Du studeret til at blive præst?“ - „Det ved greven jo godt, at jeg ikke har; men se avlingen forstår jeg jo nok at drive, og til at prædike kunne jeg jo holde en kappelant!“ - Han fik ikke embedet, men derimod pladsen som skovfoged i „Fyrrevænget“. Men så længe han levede, kaldte folk ham „præsten i Fyrre-

vænget“. Hans søn var skovfoged efter ham i min tid, men titlen „præsten i Fyrevænget“ hang også ved ham. Lad mig fortælle to historier om Frederik den 7.:

Provst J. C. Høeg i Hunseby som blev Barfods efterfølger som provst, var søn af lærer Høeg i Thorsager. Som ældre mand blev han dannebrogsmænd, og da Frederik den 7. kom til Kalø for at undersøge slotsruinen, var der nogen, som sagde til lærer Høeg, at nu måtte han benytte lejligheden til at takke for udnævnelsen. Det fandt Høeg rimeligt, og en varm sommerdag begav han sig på vej med korset på brystet, mens familien sad hjemme og ventede i spænding på landsfaderens ord. Høeg nåede Kalø og blev vist ind i et værelse. Snart efter kom kongen dampende på sin mer - skumspibe. „God dag“, sagde kongen, „jeg hører, det er skolelæreren, jeg har Satan gale mig sådan en mavepine. Jeg kan ikke tåle tykmælken her på Kalø. Nå, farvel, min gode mand!“ Og så gik kongen og Høeg listede ad Thorsager til for at berette kone og børn om, hvad kongen havde sagt.

Den kendte arkitekturmaler og kyndige på kirkebygningers område, professor Jakob Kornerup i Roskilde havde fødselsdag samme dag som jeg, hvorfor vi i mange år sendte hinanden kort til vor fødselsdag. Det samme var forøvrigt tilfældet med forfatteren, pastor Johs. Paludan-Müller, Snesere. Ved et skolemøde i Roskilde holdt professor Kornerup et foredrag om domkirken. Han tog hele forsamlingen derhen og holdt et meget oplysende foredrag. Styrelsen for mødet bad mig tage ham til bords ved middagen, hvad jeg var meget glad for. Jeg skulle så holde en tale for ham og sagde, at han jo var en berømt mand. Om berømte mænd dannede der sig let sagn. Jeg kunne et sagn om ham, og det ville jeg fortælle nu, så kunne han rette, hvad der var unøjagtigt, for der var jo det ved sagnene, at digt og virkelighed tit var blandet i dem. Sagnet var følgende:

Da Frederik VII var i Jelling for at undersøge højene havde han kammerherre Vaarsaae og professor Kornerup med sig. Ved aftensbordet en dag, blev kongen gnaven og uden at sige noget, skænkede han sit ølglas fuldt af cognac og drak det ud. Så skænkede han glasset fuldt og sagde til Vaarsaae: „Drik, Vaarsaae!“ Denne krympede sig, men kongen bandede på, at han skulle drikke det. Så kom cognacen endelig ned. Kongen skænkede atter glasset fuldt og sagde: „Drik, Kornerup!“ og denne har måske tænkt, at han lige så godt kunne springe i det som krybe i det; han drak det på een gang. „Det var Satan gale mig godt gjort, Kornerup, du skal have en til!“

sagde kongen. Men Kornerup bad for sit liv og kongen blev skikkelig igen. Nu ville jeg spørge professoren, hvort meget, der var sandt af historien og endte med en skål for ham.

Kornerup takkede, men sagde, at det var rigtig nok, at sagnene ikke altid var pålidelige. Dette sagn var i hovedsagen rigtigt. men det forekom ham, at taleren havde sagt cognac om det, majestæten skænkede, det var det ikke; det var genever! Jubelen over denne rettelse var stor.

En del år efter fortalte jeg denne historie i et selskab i Saxkjøbing. Herredsfuldægtig Fabricius-Fengnagel sagde hertil: „Denne historie interesserer mig meget; men jeg har en tilføjelse til den, som De næppe kender . Min far havde dengang en gård i Jelling, og kammerherreVaarsaae boede hos ham. Da kammerherren kom hjem efter det aftensmåltid og skulle i seng, sagde han til tjeneren: „Jeg er meget fuld, Jens!“ „Det er vel ikke så slemt, hr. kammerherre!“ mente Jens. „Jo, jeg er meget fuld efter allerhøjeste befaling!“

I Danmarks Lærerforening var det i 90'erne lykkedes at få den højtansete skoledirektør på Frederiksberg, Joakim Larsen til formand, hvad der var meget heldigt på den tid, da alle kræfter skulle sættes ind på at få lærernes økonomiske stilling forbedret, samtidig med at uddannelsen af lærere blev bedre. Som sekretær i foreningen virkede justitsråd Frederik Thomassen. I den tid blev foreningen ledet mønsterværdigt. Hovedstyrelsen havde kun 7 medlemmer, men det var Joakim Larsen og Frederik Thomassen, der udførte arbejdet. Enhver, der henvendte sig til dem om besked i en sag eller et godt råd, fik hurtigt og rigtigt svar . Da Zakarias Nielsen i sin tid var formand for understøttelsesudvalget, havde han fået anbragt reservefonden i „Den Sjællandske Bondestands Sparekasse“; N. C. Rom, der var kasserer, havde intet herimod at indvende. Da jeg senere blev udvalgets formand, fik jeg Rom til at sætte pengene, der nu androg 14.000 kr . i et andet pengeinstitut (som også gav højere rente). Senere, da det gik galt med Albertis sparekasse, anså man mig for en profet, der i tide havde anet uråd.

Ved skolemødet i København 1879 var overlærer Krajbjer g fra Århus en smuk og værdig repræsentant for hovedstyrelsen. Hele kongefamilien var til stede, og Krajbjer nævnte bl. a. at der ikke alene i kirkerne, men også i skolerne blev bedt for kongen og hans hus. Hertil svarede kong Christian IX, at dette glædede ham, „men“, tilføjede han, „jeg går heller ikke nogen

aften i seng, uden at jeg har bedt til Gud for mit folk og mit land. “ Det var et ord, der fæstede rod i mange hjerter; vi følte, at det kom fra hjertet. I sin tale sagde kongen videre, at han ville gøre alt muligt for at hjælpe lærerne til bedre kår, „og med Guds hjælp også rigsdagen“; men det varede nøjagtigt 20 år, før rigsdagen ville.

Jeg var så heldig at stå i forbindelse med kongens kabinetssekretær , gehejmestatsråd Rosenstand. Jeg var i Helsingør lærer for hans broder , overdommer Rosenstands flinke datter , Astrid, senere grevinde Moltke. Jeg bad da i 1899 kabinetssekretæren minde kongen om hans løfte fra 1879. Det var nemlig et kritisk tidspunkt: Højre med lernsgreve Ahlefeld, Tranekær, i spidsen ville nemlig have indstillingsretten indskrænket, og loven truede med at gå i stykker i landstinget. Så kaldte kongen Ahlefeld til sig og bad ham give efter og dette skete. Jeg fik senere at vide, at denne episode skyldtes min henvendelse gennem Rosenstand. Kongen kendte mig i forvejen og var glad for de sange, jeg lejlighedsvis skrev til ham. Også af dronning Louise var jeg kendt, da hendes overhofmesterinde gennem mange år, gehejmekonferentsrådsinde Raben-Levetzau på Beldringe var gift med den mand, som havde støttet mig på seminariet. Jeg fik gennem hende en tak for den sang, jeg havde skrevet til kongeparrets guld-bryllup 1892.

Frederik VIII var som kronprins i Saxkjøbing for at besøge udenrigsminister Rosenørn-Lehn, det var vistnok i 1890. Biskop S thyr havde tilsagt provst Barfod, pastor Boisen og mig til at møde på jernbanen for at blive præsenteret for ham. Biskop Sthyr var fulgt med fra Nykøbing og foretog præsentationen. Til mig bemærkede kronprinsen, at han havde læst adskilligt af, hvad jeg havde skrevet, særlig bogen om grev Reventlow og „Psalmerne“.

Jeg vender tilbage til skolemødet 1879 i København. Der optrådte den beskedne lærer Simonsen fra Spejlby på Møn og slog til lyd for oprettelsen af en særlig brandassurance for lærerstanden. Dens formål skulle ikke alene være at skaffe billige præmier, men også hjælp til de fattige lærerenker. To år i forvejen havde han talt om samme sag ved skolemødet i Roskilde. Begge steder blev hans tanker mødt med kølighed. Særlig i København blev han fejtet af af lærer Schelderup fra Føllenslev ved Kalundborg. Han påstod, at lærerenkerne nu ingen nød ville lide, da han havde formået sin broder, den rige silkehandler Schelderup i København

til at stifte et stort legat for dem. At legatet kun skulle gælde for Holbæk amt, snakkede han intet om. Men så fik Simonsen støtte af den ansete lærer H. L. Kristensen fra Oppesundby, og da der tillige blev skrevet om sagen i brødrene Holms „Skoletidende“, blev resultatet, at foreningen blev stiftet 1880. Det glædede mig meget, at jeg som medlem af styrelsen i 1919 fik gennemført, at vi rejste en mindesten på Simonsens grav på Kjeldby kirkegård.

År efter år gik, og lærernes stilling blev mere og mere sørgelig. Så kom foreningens fjerde landsmøde 1893 i København. Ved dette var jeg af Joakim Larsen opfordret til at holde hovedtalen om lærernes økonomiske stilling og om indstillingsmåden. Talen blev holdt i Tivolis store koncertsal og blev modtaget med overvældende bifald, hvad der jo ikke var så underligt, da det var et spørgsmål, der lå alle kaldsfæller på hjerte. Da jeg gik ned fra talerstolen, følte jeg, at jeg fra nu af var en af standens førende mænd, skønt jeg forøvrigt først i 1897 blev indvalgt i hovedstyrelsen. Mine vælgere var især lærere fra landet. I den tid var der ikke så skarpe skel mellem de forskellige klasser af lærere, som der siden blev. Jeg fik forøvrigt samme aften - 9. august 1893, da jeg var hovedtaler - en mindelse om, at man aldrig skal være vigtig. Jeg kom sammen med mor lidt forsinket til seksaen i gymnastikhuset i Gothersgade, hvorfor vi fik plads langt nede mellem nogle ukendte mennesker. Jeg sagde så til ham, der sad lige overfor mig: „Da vi nu skal være i hinandens selskab, er det bedst, vi får at vide, hvem vi er. Hvad er Deres navn?“ - „Jeg hedder Willumsen og er lærer ved Slagelse marksskole“. - „Jeg er Hans Rasmussen“, sagde jeg, som jo mente at være kendt fra om formiddagen, da jeg holdt hovedtalen. Men flad blev jeg, da han spurgte: „Nå, De er måske også lærer?“ - „Ja“, sagde jeg. - „Hvor på lav?“ - „På Lolland.“ - og så var den samtale forbi. Ved åbningsmødet gik konseilspræsident Estrup hen og hilste på mig. Den lille episode vakte naturligvis opmærksomhed hos de omstående. Han kendte mig fra Højres delegeretmøder.

Da jeg boede på Frederiksberg, blev der i 1917 stiftet en ny bank, som fik lokaler i Falkoneralle 6. Navnet var Frederiksberg Handelsbank, og da direktøren kendte mig fra Lolland, valgte jeg denne bank til mine forretninger: Jeg fik en aktie på 500 kr. Da der så skulle være generalforsamling, tænkte jeg, at den måtte jeg deltage i, da jeg aldrig før havde været aktionær i en bank. Da jeg kom hen på „Gimle“, hvor generalforsamlingen skulle være, sad direktøren og den øvrige bestyrelse oppe i enden af

salen, men da han så mig og vidste, at mit syn var dårligt, gik han ned og hilste på mig og førte mig op på en plads i styrelsens nærhed. Da jeg havde sat mig, kom en mand og præsenterede sig som direktør Jungersen. „Over lærer Hans Rasmussen“, sagde jeg. Den næste kom, „Folketingsmand, overretssagfører Sven“. - „Det glæder mig, - overlærer H. R.“ - „Bøgmester Godskesen!“ „Er mig en ære, - overlærer H. R.!“ o. s. v. D' herrer troede jo, jeg var stor-aktionær i banken, siden direktøren var så opmærksom mod mig. Jeg morede mig over det.

Docent N. J. Fjord var i mange år dirigent ved skolemøderne i Roskilde. Den vittige lærer, Carl Hansen fra Stenløse holdt engang en tale ved bordet for ham. Han kaldte Fjord for Ise-Fjord på grund af hans forsøg med is-mejerier; Roskilde-Fjord, fordi han var dirigent ved Roskilde-møderne; Holbæk-Fjord, fordi han var etatsråd Holbecks højre hånd, og da vi havde lammesteg på bordet, hvad der også skyldtes dirigenten, så kunne han også kaldes Lamme-Fjord. Fjorten dage før docent Fjord døde, mødte jeg ham på Vesterbro. Vi kom i samtale og gik byen igennem ind til Bredgade i ivrig samtale. Pludselig standsede han og spurgte: „Hvor skulle De egentlig hen?“ - „Jeg skulle hen på Vesterbro og spise middag et sted, men det haster ikke“. - „Ja, lad os så gå tilbage, hvor vi kom fra“, sagde han med sit lune smil. Og det gjorde vi, men fjorten dage efter var han død som følge af en mislykket operation.

Justitsråd Fr. Thomassen var et udmærket menneske, en trofast og tjenstvillig ven, som jeg stod nær, så længe han levede. Ham skyldtes det frem for nogen, at Dansk Skolemuseum blev til det, det nu er. Da jeg rejste fra Saxkjøbing 1914, skænkede jeg en del af min bogdsamling - 1200 bind - til museet. Museets bestyrelse gav mor og mig en middag på Den kongelige Skydebane. Da vi i 1926 flyttede til Frederiksberg, skænkede jeg yderligere en del bøger, medens Danmarks Lærerforening fik min samling af foreningens medlemsblad fra dets begyndelse.

Engang holdt vi møde i hovedstyrelsen af D. L. F. tæt op til jul, og efter mødet skulle Carl Henrichsen og jeg spise til aften hos justitsråd Thomassen. På vejen gik vi forbi et sted, hvor der var gæs til salg; vi gik derind og købte hver sin gås: Jeg lod dem sende min hjem til mor, men Carl Henrichsen fik sin gås pakket ind og fik den under armen. Da vi kom ud hos Thomassen og justitsrådinden lukkede op for os, sagde jeg: „Jeg vil betro Dem, at Carl Henrichsen har købt en gås, som han vil forære Dem.“

Så kom C. H., og hun sagde: „Hvad er det, jeg hører, Henrichsen, vil De forære mig en gås?“ Det var morsomt at se det ansigt han stillede op. „Nej, nej, jeg - jeg har lovet min kone den“, fik han endelig sagt, og vi lo.

General Fr. Wagner, broder til pastor W. og oberst Carl Wagner, havde fattet kærlighed til mig på grund af mine sønderjyske digte og digtsamlingen „Kirkeåret“, som jeg havde foræret ham, og som han hver søndag læste i. Han var tunghør, men kunne alligevel tale i telefon. En dag besøgte han mig i fuld gala; han havde været censor på officersskolen på Frederiksberg slot. Jeg tænkte, hvorledes han, der var så tunghør, kunne være censor, men jeg talte naturligvis ikke om det. Da han var 80 år, aflagde jeg besøg i hans hjem, hvor der foruden ham var fire andre tunghøre generaler; de opfriskede deres krigserindringer, men hørte jævnligt fejl, hvad der gav anledning til munterhed. Året efter var det stærkt tordennejr om formiddagen på generalens fødselsdag, den 29. juli. Jeg havde dengang indskrænket mig til at sende ham en skriftlig lykønskning. Om aftenen kaldte han på mig i telefonen og takkede for lykønskningen. „Jeg ved ikke, om generalen lagde mærke til, at det tordnede i morges?“ - „Jo, jeg hørte det nok. Det var en stærk torden.“ - „Ja, men ved De, hvorfor det tordnede?“ - „Nej, det ved jeg ikke.“ - „Det var Vorherre, som ville vise den gamle artilleri-general en opmærksomhed!“ - „Ha, ha, det var meget godt! Tak skal De ha.“

Engang kom jeg til oberst Wagner og sagde: „Jeg kan hilse Dem fra Deres broder i Saxejølbing.“ - „Tak skal De have!“ svarede han, „min broder er forresten ikke noget rigtigt mandfolk!“ Heri havde obersten ret; pastor Wagner var en mand, der ikke rigtig turde komme frem med sine meninger. Han var alt for ængstelig for at støde nogen. Hans kone, Nancy f. Grønvold, en købmandsdatter fra Slagelse, var forresten en søster til generalinden, men denne sidste var en statelig dame, hvad pastorinde Wagner ikke var. Hun var meget nøjeregnende i pengesager (for ikke at sige sygelig nærig). Når hun klagede over de store udgifter, sagde provst Høeg, der altid morede sig med at drille hende: „Ja, fru W., når jeg skal se efter de rige præster i provstiet, så ved jeg jo nok, at Jacob Møller i Radsted er den rigeste; men efter ham kommer nok Wagner i Saxejølbing“. Så sagde fru Wagner ikke mere. Da pastor Wagners søn skulle giftes som premierløjtnant i ingeniørtropperne, måtte Wagner stille 30.000 kr. til disposition i den anledning. „Det er ikke pastor Wagners sidste mange penge“,

sagde provst Høeg. De tre brødreWagners fortræffelige søster var Ludvig Schrøders hustru på Askov højskole.

I Helsingør havde jeg en del at gøre med „HelsingørAvis“, hvis redaktør, pastor Grüner, i 1835 havde arvet avisen efter sin far, hvorefter han nedlagde sit kateketembede i Holstebro. En dag kom jeg hen på bladets kontor lidt før bladet skulle gå i trykken; men der manglede et lille stykke, som man ikke kunne finde noget passende til. Jeg satte mig da og skrev i en fart en lille beretning om en røverridder i Tyskland, som i middelalderen havde ladet en kirkes tag fygylde med et godt lag guld for at sone sine synder. Nu var der imidlertid gået flere hundrede år, og regnen havde efterhånden vasket guldet af taget. Så var der en tysk kemiker, som regnede ud, at guldet måtte være i jorden rundt om kirkens; han havde fået lov ad kemisk vej at behandle jorden. Historien var udstyret med passende navne, og jeg havde den fornøjelse, at se den passere gennem hele landets provinspresse.

Kort efter at biskop Sthyr var blevet kultusminister, gav han i sit hjem i Nansensgade en middag, hvortil bl. a. skoleinspektør Jens Langkjær i Nykøbing F. og jeg var indbudt. Da vi var samlede, kom bispinden og sagde, at maden var færdig; men Sthyr sagde: „V i mangler skoleinspektør Langkjær, men han må jo snart være her“. Endelig kom Langkjær, dygtig forpustet og rød i hovedet. Så kom forklaringen: han vidste, at ministeren boede i Nansensgade, men han havde glemt nummeret, og han vidste, at det ikke kunne nytte at slå op i „vejviseren“, da ministeren fornylig var flyttet ind. Så var han gået op i alle ejendomme i gaden og havde set på dørpladerne, til han endelig kom til nr. 31, hvor der på døren stod Sthyr. Flov var Jens, men jeg morede mig over ham, da han jo af naturen var meget vigtig.

Da loven af 1899 var blevet gennemført og hovedstyrelsen for D. L. F. mødte for at takke ministeren, sagde denne, at loven ikke var blevet så god, som han ønskede; men det var hans tro, at lavinen nu var begyndt at rulle, så denne lov ville give stødet til andre og bedre love. Hertil sagde jeg, at lovens princip om statens alderstillæg var uvurderlig og ville bevirke, at klagerne over indstillingsmåden ville forstumme. Dette troede ministeren også. Hans forudsigelse af de bedre love gik i opfyldelse 1908 og 1919. Biskop Sthyr var lærernes sande ven. Hans minde bør i høj grad æres af lærerstanden.

Ved en visitats spiste han frokost sammen med lærerne og skolekommissionen hos os. Jeg sagde da: „Må jeg præsentere Deres højærværdighed for et lærerkorps, som altid er enig.“ - „Ja, det er sjældent,“ svarede han. Jeg sagde altid til lærerne: „Vil må holde sammen og komme godt ud af det med hverandre; thi bliver vi uvenner, er børnene de første, der lægger mærke til det, og det kan vi ikke være tjent med.“ Biskop Byr udvirkede i 1894, at Jens Langkjær og jeg fik sølvkorset. Han sagde til mig: „Jeg indstillede Dem til ridderkorset, men i ministeriet sagde de, at De var for ung dertil. Nu må De ikke bedrøve mig ved at nægte at tage mod dekorationen.“ Jeg takkede og sagde, at jeg ikke ønskede at dekoreres højere end lærere i almindelighed, og jeg fandt, at jeg nok kunne være tilfreds, når jeg fik korset i så ung en alder. Det var i anledning af kronprins Frederiks sølvbryllup, jeg blev dekoreret. Vi havde stor fest på Saxkjøbing torv; thi dengang var borgerne i Saxkjøbing meget loyale. Kæmpeteltet var fuldt af festdeltagere. Da min dekoration om aftenen blev bekendt gennem telegram, strømmede mange op på skolen for at lykønske mig. Jeg havde i forvejen belavet mig på det med nogle flasker vin. Oppe på trappen stod Eyvind Lange, præstens søn fra Døllefjelde og improviserede vers til enhver, som gik op til mig, ja, det var fest, så det forslog noget.

Samme Eyvind Lange var handelsrejsende og tjente mange penge, men brugte dem alt for hurtigt; engang var han en i hele landet kendt mand. Da vi i 1895 sejlede fra København til Malmø i et antal af 800 lærere og lærerinder, som skulle deltage i skolemødet i Stockholm, skulle skibet gå kl. 6 om morgenen. Så stod Eyvind Lange på skibsbroen og talte til forsamlingen; han var kommet for at sige farvel til overlærer Hans Rasmussen fra Saxkjøbing o. s. v. Jeg råbte ned til ham: „Er der da ingen steder i verden, jeg kan blive fri for Dem?“ Det benægtede han. Da vi nåede Malmø, stod E. L. på skibsbroen der og råbte: „Vælkommen, danske lærere. Jeg er kommet til stede for at hilse på overlærer Hans Rasmussen fra Saxkjøbing, som siger, han aldrig kan blive fri for mig. Jeg er kommet tidligt op i dag. Hemmeligheden er, at jeg ikke har været i seng i nat o. s. v.“ Han var sejlet til Malmø med et skib, der gik et kvarter før vort skib.

Engang, da pastor Lasnge måtte betale en del penge for Eyvind, sad han oppe hos mig og beklagede sig over E. „Eyvind“, sagde jeg, „han er ligesom en kat!“ - „Hvorledes mener De, kære overlærer?“ spurgte han. - „Jo, ser De, hr. pastor“, sagde jeg, „når man kaster en kat op i luften, falder den altid ned på benene!“ - „Mener De det om Eyvind?“ sagde den skikkelige

fader, „ja, det er da altid en trøst.“ Nogle dage efter kom jeg ud til provst Høeg, og vi kom til at tale om Eyvind. „Ja, det er jo Dem, der sammenligner ham med en kat,“ sagde provsten. „Nå, De har nok haft besøg af pastor Lange“, svarede jeg, „men jeg sagde ikke, at Eyvind altid ville komme ned på benene.“

„Det er så besværligt med Eyvind“, sagde pastor Lange engang, „han kommer hjem med en ung dame og præsenterer hende som sin forlovede; vi gør bekendtskab med hende og hendes familie og synes godt om dem, men så et halvt år efter kommer han med en ny dame, og så skal vi gøre bekendtskab med hende og hendes familie.“ T il sidst blev Eyvind gift i Vordingborg med en dame, som havde en pålægsforretning, så havde han da føden til han døde. Hans broder, skolebestyrer Olaf Lange, Haslev, var mere korrekt, men ikke nær så fornøjelig som Eyvind.

Overlærer Krajberg i Århus var i sin tid den eneste overlærer ved skolevæsenet der i byen. Det var måske derfor, han var meget selvfølende. En varm sommerdag kom han kørende på banen ad Århus til; ved siden af ham sad en mand, som han takserede til at være en pæn bondemand. Da de kom til en landstation, sagde Krajberg: „Det er varmt i dag!“ „Det har De ret i“, sagde den fremmede mand. „Det var rart, om man havde en bajer“, vedblev Krejberg. „Ja, det kunne ikke være så galt!“ svarede den fremmede. „Hør, min gode mand, vil De springe ind og købe to bajere, så betaler jeg dem“, sagde Krajberg. „Det skal jeg gerne“, sagde den velvillige mand, og han løb. Da nu flaskerne var trukket op, og de to mænd havde klinket, fandt Krajberg det rigtigst, at den fremmede skulle vide, hvem det var, han var kommet i selskab med, og han sagde da: „Jeg må måske præsentere mig, jeg er overlærer Krajberg, Århus.“ - „Det glæder mig“, svarede den fremmede, „så får vi i fremtiden noget med hinanden at gøre, jeg er den nye stiftsprovst Sørensen.“ - Jeg har historien fra stiftsprovsten.

Stiftsprovst Hans Sørensen var en gårdmandssøn fra Gladsakse sogn. Da han som 12-årig skulle på latinskole, sagde dr. theol. Kalkars datter, Mathilde (senere gift med klokker Skjoldager), til en bondekone: „V i kan måske opleve at høre Hans prædike i Gladsakse kirke“. - „Den snottede dreng“, sagde konen, „den dag, det sker vil jeg lade mig halshugge.“ Men den dag kom, og Mathilde Kalkar mindede konen om hendes løfte. „Ja, hvem kunne have tænkt sig det“, sagde konen.

Provst J. C. Høeg kom en dag kørende på banen i Jylland. Han lignede ingen præst, men nærmest en pæn bondemand. Ved siden af ham sad en mand, som han kom i snak med. Ved en landstation steg en ældre mand ind, som provsten straks kunne se, var en præst. Den nyankomne sagde ikke noget, men steg ud ved den næste station. Så puf fede provst Høegs sidemand til ham og sagde: „Det var godt at se, hvad det var for en!“ - „Ja, hvad mener De, han var?“ spurgte provsten. „Det var da let at se, at det var en gammel præst“, mente manden. „Hvorfor mener De det?“ spurgte provsten. „Jo, han så da sådan lidt halvforstyrret ud!“ - „Men jeg er også præst“, sagde provsten, „hvad siger De til det?“ Manden vendte sig mod provsten og sagde: „Så siger jeg, der er pæne folk i alle bestillinger.“

Min gode ven, grosserer Jens Abrahamsen og hans kone fejrede i 1916 deres guldbrillup. Festen stod i Sudenterforeningen. J.A. havde ikke meget i sin alderdom; men så havde han været så heldig at erhverve sig patentet på kunsthonning, hvad der hjalp ham på benene. De boede i mange år på det smukke „Lille Rosenborg“ i Frederiksberg Alle. Jeg skrev en vise til festen. Det ene vers lød således:

Ane sidder nu som dronning
hist på „Lille Rosenborg“,
medens Jens af kunstig honning
søger trøst for livets sorg.
Nu kan bier, mener jeg
godt gå hjem og lægge sig.

Da inspektør R. Nielsen var valgt ind i byrådet i Saxkøbing, havde man just på anstalten fået anskaffet kontrolure til brug for nattevagten. Byens vægter, Carl Hansen, ansøgte om at få et beskedent tillæg til sin lille løn. Dette ville byrådet dog ikke tilstå ham; men på anbefaling af R. Nielsen vedtog man at forsyne ham med et kontrolur, som det de havde fået på anstalten. Jeg skrev i Lolland-Falsters Stiftstidende følgende vers:

De, som efter en guldvogn ile,
får dog en „Lundstikke“, siger man.
Saxkøbings vægter taknemlig smile
til det højst nådige byråd kan!
Får han ej tillæg, hvorom han drømte,
når han om dagen tog sig en lur;
trøster det ham, at man ej forsømte

at glæde ham med et kontrol-vækkeur.

Da vi i Saxkøbing havde fået provst A. G. S. Prior som sognepræst (1908), kom hans gamle far, den elskelige D. C. Prior ved Frue Kirke hver sommer til Saxkøbing, og jeg blev altså kendt med ham og kom til at holde meget af ham og hans to svigerinder, frøknerne Andrea og Vilhelmine Sommer. (I sin tid havde de haft en anset skole i Havnegade 13, København).

Gamle Prior kom ofte over på skolen til os. Så var det engang, han sad der efter at jeg havde besluttet at tage min afsked. Så sagde han: „Jamen, kære overlærer, De har jo været en flittig mand, der har læst og skrevet meget, nu har De følgerne: øjnene vil ikke mere!“ - „Det har De ret i, pastor Prior“, sagde jeg, „således forholder det sig, og da jeg nu har den glæde at se Dem i Deres høje alder se og høre så godt, så må jeg gøre den slutning, at De ikke har bestilt noget i Deres tid!“ Hertil kunne han intet svare, han truede bare ad mig. Så forklarede jeg ham, at „stær“ i øjnene ikke havde noget med overanstrengelse at gøre. Da jeg fik mit højre øje opereret hos professor Bjerrum, var der en bondekarl fra Vestjylland på 27 år som også blev opereret for stær; han havde sikkert ikke forlæst sig; og der var en lille pige fra Næstved på 5 år, som ikke kendte et bogstav, hun havde da ikke læst for meget.

I Havnegade 5, som ejedes af Danmarks første øjenlæge, professor Edvard Hansen, boede H. C. Prior som ung kapellan ved Holmens kirke. Da han en dag besøgte mig på klinikken, fortalte oversygeplejerske frk. Nielsen en lille episode fra hin tid. Priors unge kone, Elise, havde sat en temaskine med gløder ude på gangen; derved kom der røg, og Edvard Hansen kom ind og gav ondt af sig. I det samme kom Prior i ornat ovre fra kirken og begyndte at tage sin kone i forsvar. Så vendte professoren sig om mod ham og sagde: „Og så kommer De, en fredens mand i ornat, og holder med den, der har uret.“ Så forlod Prior og hans kone valpladsen.

Den gang cyklerne blev opfundet, havde man først nogle med et meget højt forhjul, oppe på hvilket rytteren sad, og bagefter løb et lille hjul, som styrede ligevægten. Så havde manufakturhandler Pentz Møller i Maribo en neger som kommis, hvad der var en god reklame, da alle skulle hen og se hans neger. En aften i tusmørket gik mor og jeg en tur forbi kirkegården i Saxkøbing. Noget foran os gik en kone fra landet med en kurv i hver hånd. Så kom Pentz Møllers neger svævende højt på hjulet. I munden

havde han en tændt cigar og hver gang han tog et drag, lyste ilden op i det sorte ansigt. Den arme kone, som måske aldrig havde set et sådant kørehjul, satte kurvene fra sig og slog hænderne sammen i forfærdelse, da den sorte svævede hende forbi uden for kirkegården. Mor og jeg vidste nok, hvad hun tænkte.

For nogle år siden rejste mor og jeg fra Hjørring til Grenå. Da vi i Hjørring kom ind i en kupe, kom vi til at sidde ved siden af et par ældre folk, som vi antog for at være mand og kone, men det viste sig at være broder og søster. De var kommet fra Skagen, og mor bemærkede da, at der ingen træer var så de måtte give deres børn ris med en tørv . „Ja, den vittighed var Poul Møller den første som brugte“, bemærkede manden, og da det således viste sig, at han var belæst, kom vi snart i samtale med hinanden. Han fortalte om sine rejser i ind- og udland og om de folk han kendte, hvoraf jeg også kendte nogle, især på Falster. „På Lolland har jeg aldrig været“, sagde han, „men der er en mand derovre, som jeg nok kunne lide at hilse på. Jeg har nogle bøger, han har skrevet bl.a. „Abraham Lincoln“, „Ja den bog kender jeg“, sagde jeg „Han har også skrevet „Grev Reventlow og bondens frigørelse“ vedblev han. „Ja den bog kender jeg også“, sagde jeg. „Jeg har vist næsten alle de bøger, han har skrevet“, sagde han, og nævnte flere andre. „Den mand ville jeg meget gerne hilse på!“ „Det kan De nemt komme til“, sagde jeg, „han sidder ved siden af Dem!“ Det var kosteligt, at se hans og søsterens ansigt, og nu gik samtalen livligt, til vi nåede Randers, hvor vi skulle skilles. Han var også en mand, som havde skrevet noget; det var friskolelærer Jørgen Nielsen fra Nørre Lyndelse på Fyn, der bl. a. har skrevet „N. J. Termansens Levned“.

Ungkarl Hans Jensen, senere kaldet Dønner gård, optrådte på Roskilde-møderne som friskolens ihærdige talsmand. Det var ham en torn i øjet, at Mads Abrahamsen i Kildebrønde var en af de vigtigste ledere af møderne, for han havde en vis grund til at være gnaven på Mads Abrahamsen, og det hang således sammen: Der var i Roskilde amt en brandkasse, som en ældre gårdmand var formand for. Denne plads ville Dønnergård indtage, og formanden bad da Abrahamsen møde og støtte ham ved generalforsamlingen, og dette gjorde Mads Abrahamsen. Dønnergård angreb formanden heftigt og påstod, at han havde skadet kassen „både direkte og indirekte, ja, både positivt og negativt“. Så kom Mads Abrahamsen og sagde: „Ja, er det ikke forskrækkeligt, at Dønnergård sagde sådan noget sludder“, og så forklarede Mads Abrahamsen forsamlingen, hvad positivt og negativt var

så alle forstod, at Dønner gård var gået i vandet, og den gamle formand blev valgt med glans.

Da Joakim Larsen gik ud af hovedbestyrelsen, kom princippet om, at hver fraktion skulle have sin repræsentant, første gang frem. Lærerinderne fik Anne Bruun, købstadlærerne H. Toft, Odense, andenlærerne Frants Rasmussen, Skovshoved, og landsbylærerne Madsen-Vørgod. Frants Rasmussen, der snart blev overlærer, blev formand og var en flink formand, og min gode ven trods vore forskellige politiske standpunkter. Anne Brun, som ikke var nogen ven af mandfolk, blev ved møderne besejret af den store rosendyrker, overlærer Hans Østegård, Ålborg, som overrakte hende en udsøgt rose. Da Frants Rasmussen døde, blev Østegård formand, men han døde 1905, og så blev Chr Balling formand. Han var en retskaffen og besindig mand, og da så skoleinspektør Chr. Dahl på Frederiksberg ikke længere ville være redaktør af medlemsbladet, påtog Chr Balling sig hvervet. Han havde jo i mange år redigeret det lille religiøse blad, Vægteren, men han fik snart at vide, at det var noget andet at redigere medlemsbladet. Da han med møje havde fået det første nummer besørget, kaldte han hovedbestyrelsen sammen i Roskilde, den dag (18. marts) Chr. IX blev begravet. Han erklærede, at han hverken burde eller ville være redaktør, og han så også opslidt nok ud. Man valgte så lærer N. P. L. Kjærgaard i Korsør og mig som redaktører, og vi arbejdede sammen netop i 20 år, uden at der nogensinde var den mindste mislyd mellem os. Jeg fandt i Kjærgaard en pålidelig, dygtig og retsindig medarbejder, som jeg altid vil mindes med hengivenhed.

Medlemsbladet fik nu efter mit forslag navnet, Folkeskolen, og jeg tegnede det hoved, som nu i en del år stod over de Vi skulle straks tage fat på det næste nummer, så der var ingen tid at spille. Til 1. april skulle vi også have et nyt trykkeri til bladet, Andelsbogtrykkeriet i Odense. Kjærgaard og jeg rejste til Odense for at se på forholdene og stifte bekendtskab med trykkeriets direktør, Anthon Petersen, og vi fandt i ham en udmærket mand. Hans hustru, Dorthea, var en datter af min gamle ven, Severin Petersen fra Usserød med de 12 børn. Som et udslag af Ballings utilfredshed med forholdene kan det noteres, at han nægtede at honorere Kjærgaards og min rejse, men vi tilgav denne småtskårne, men ellers højst agtværdige mand.

Nogen tid efter var Balling på Lolland for at holde nogle af sine mor - somme foredrag om de gamle ordsprog. Han boede hos os, og tog derfra

ud til de forskellige steder. Da han så mit skrivebord, hvor der i reolen var særskildte rum til hver af mine afdelinger i Folkeskolen, sagde han med en betænkelig mine: „Nå, sådan har du ordnet det? Jeg havde alle mine papirer i en bunke på skrivebordet, og så kunne jeg ikke finde det, jeg havde brug for“.

Nu til dags, da det er således, at hver kategori indenfor lærerstanden skal have sin repræsentant i hovedbestyrelsen, hvorfor den er blevet uforholdsmæssig stor, er det ret interessant at tænke på, at jeg i 1893 særlig havde været landsbylærernes ordfører og også var det i 1907, ved det møde, som var optakten til skoleloven af 27. maj 1908. Jeg var i 1906 gået ud af hovedbestyrelsen sammen med Kjærgaard, fordi man havde besluttet, at redaktørerne ikke måtte være medlemmer af hovedbestyrelsen, en beslutning, som sigtede til at hævde redaktionens uafhængighed af styrelsen, og som i og for sig kunne være god nok.

En episode fra Saxkjøbing er at den af naturen veltalende arbejdsmand og krigsveteran Anders Hansen (knageme-Anders) engang i en tale sagde: „Der står skrevet: I dit ansigts brød, skal du æde din sved“, og da folk lo, råbte han: „I skal ikke le ad Guds ord, der står skrevet: I dit ansigts brød, skal du æde din sved!“ o. s. v. Det er mærkeligt, at når man har sagt en ting galt, bliver man let ved at gentage det gale.

28. 4. 1927. I dag bliver min trofaste og flittige kone 71 år . Når jeg nu tænker tilbage på den dag for 55 år siden, da jeg for første gang talte med hende på skolepladsen i Brandstrup skole, eller den dag, da hun 19 år gammel gav mig sin tro, så synes jeg, tiden er gået meget hastigt. Snart vil jeg tale fra stenen over min grav, hvad jeg engang har set:

„Du er, jeg var i live; på jorden har jeg lignet dig; hvad jeg er , skal du blive“. Men det kristne håb rækker ud over graven.

Da vi var i Helsingør blev det store skibsværft anlagt, hvorved bl. a. den dejlige gamle alleé ud til Kronbog gik i løbet. Men Helsingør som havde stået i stampe siden sundtoldens ophævelse, rejste sig nu, da 1000 arbejdere fæstede bo der i byen, og dette værft førte desuden flere andre virksomheder med sig. Den, der rejste værftet var Mads Chr. Holm.

Han var en fattig dreng fra Nykøbing Mors, som kom i skibstømmerlære i Thisted og siden arbejdede på træskibsværftet i Helsingør. Så skete det, at

et amerikansk skib manglede en tømmersmand, Mads Holm tog hyre som sådan, og kom til Boston, just som den californiske „guldfeber“ var brudt ud. Han kom med et andet skib syd om Kap Horn og kom til San Fransisco, men i stedet for at løbe til guldminerne begyndte han, at bygge småskibe til sejlads på Sacramentofloden. Ovre på den anden side af San Fransisco-bugten var en ny by, Oakland, ved at rejse sig. Så sagde folk der til Mads Holm, at hvis han ville lægge sit skibsbyggeri over hos dem, så ville de give ham gratis plads til det. Han tog mod tilbuddet, men få år efter skulle hans værft bruges til byens udvidelse, og han tjente i en fart en stor formue. Han kom tilbage til Danmark og giftede sig i Åbenrå. Jeg var korrespondent for Nordsjællend til „Dagbladet“, (i København, og derfor kom jeg tit på værftet. Jeg blev altid indbudt, når der skulle finde en stabelaf-løbning sted. Jeg kom derved til at interessere mig for Mads Holm.

Han var barnløs, og kunne derfor bruge sine penge, som han ville. De kom ikke mindst hans fødeby Nykøbing M. til gode. Han oprettede et børneasyl der og gav 10.000 kr. til dets drift; han indrettede varmeanlæg i kirken m. m. Så skete det i den provisoriske tid, at en deputation fra Nykøbing M. kom til København. De ville bede kultusminister J. Scavenius om et bidrag til deres kirkes restaurering, men de fik den absolutte besked, at der på de provisoriske finanslove kun måtte optage det allernødvendigste. Da de morsingboere havde fået den besked, gik de hen på d'Angleterre for at få lidt frokost, og der traf de Mads Holm. Han spurgte dem om deres ærinde og fik at vide, hvorledes det var gået dem. „Hvorfor kom I ikke til mig, for at jeg kunne hjælpe jer?“ sagde han. Ja, de troede jo ikke, det kunne nytte noget. „Jo I kan få pengene hos mig, men så bygger vi selv uden at tage Scavenius med på råd“. Det, forsikrede de, gik ikke an, for ministeriet havde tilsyn med landets kirker „Ja, så vil jeg ikke have noget med det at gøre“, forsikrede Holm, „men er der ikke noget andet i trænger til?“ Jo, de trængte svært til en ny kommuneskole. „Ja, så giver jeg jer en ny skole!“ Den kom rigtignok til at koste 80.000 kr., men Holm var jo mand for at betale den. Intet under, at byen gjorde ham til æresborger. Da han var død, viste det sig, at han havde betænkt byen med flere store legater. Den by (Nykøbing M.) havde han kun tilknytning til, fordi han var født der, og havde gået som tiggerdreng på dens gader.

Et par måneder før han døde, havde jeg skrevet en biografi af ham med hans billede - han var en meget smuk mand - i det af Zakarias Nielsen og Chr. Vestergård udgivne „Søndagsbladet“. Hans enke sagde, at dette i høj

grad havde glædet ham, og hun gav mig som minde om ham hans lykkeskilling. Det var en 2 dollar fra 1851 (mit fødselsår), den første guldmønt han havde tjent i Amerika, og som han siden havde gået med indsvøbt i et stykke papir i sin vestelomme. Jeg har sat den i min urkæde og beder den af mine børnebørn, som skal have uret og kæden, om også at gemme lykkeskillingen fra Mads Chr. Holm.

Valdemar Hermansen, som vi fik til lærer i 1887, kom desværre for ham i intimt selskab med sagfører Rosendahl, læge Holger Rørdam og andre soldebrødre. Efter sin gamle far, fabrikant Hermansen, arvede han et hus i Søndergade i Saxkjøbing, men han handlede så længe med Rosendahl, at det eneste resultat, han havde af huset, var et ubrugeligt piano til en værdi af 10 kr. I 1904 blev han redaktør af „Adresseavisen“ i København, og han fik cand. jur. Albinus, der ellers var forsigtig i pengesager, til at indskyde 25.000 kr. i dette foretagende. De penge blev snart sat over styrmen hvad der blev hængende ved Hermansen, var den gæld på 12.000 kr., hvormed han forlod Saxkjøbing. Da han var kommet i nød, tog „Politiken“ sig af ham, og han blev redaktør af et lokalblad, som „Politiken“ udgav i Gentofte kommune, en stilling han endnu har.

Vi fik i 1905 en ret uheldig lærer Bro hed han, og han havde været i 10 år ved Landerupgård. Jeg havde to måneders kursus i København dengang, så de havde indstillet ham, mens jeg var væk. Det var særlig pastor Wagner og inspektør Nielsen, der fik ham ind. Bro var meget pågående for ikke at sige fræk. Han prøvede at undegrave os andre lærere hos børnene, og han var ret sjofel. Heldigvis fik Albinus ham et par år efter anbragt som forstander på Bråskovgård. Den kendte folketingsmand, Peder Sabro, havde imidlertid advaret Albinus mod Bro og påstået, at han vidste noget om Bro, som ville umuliggøre ham på Bråskovgård. Albinus brød sig dog ikke om advarslen, og Bro blev fast ansat. Men så skaf fede Sabro uigendrivelige beviser for, at Bro havde haft usædelig omgang med drengene på Landerupgård. Bro blev kaldt til København og måtte bøje sig for beviserne, og han fik sin afsked uden pension.

Da vi i 1899 fik den nye skoleloyvar pastor Wagner og Albinus enige om, at vi skulle nøjes med den laveste skala Wagner som grundtvigsk friskolemand kunne jo ikke forstå, at en lærer skulle have noget videre i løn, men da vi havde prøvet at skifte lærerinder nogle gange, skønt de var virkelig

dygtige, blev man endelig klog på, at vi skulle have højeste skala, hvad vi også fik ved den ny lov i 1908.

I Saxkøbing var vi så længe, at vi fik lejlighed til at modtage flere beviser på vore medborgeres påskønnelse. Ved vort sølvbryllup 5. september 1904 fik vi af borgerne et sølvkaffeservice med en adresse. Dette service har vor datter Benedicte. Ved mit jubilæum som overlærer i 25 år fik jeg af borgerne et kostbart guldur med kæde samt en smukt udført adresse. Endelig fik vi ved vor bortrejse fra Saxkøbing i 1914 et etui med 27 sølvskeer af forskellig slags. Fra eleverne i teknisk skole fik jeg et sølvskrivetøj og af skolebørnene en elektrisk stålampe. Til mit jubilæum gav skolebørnene mig 10 forskellige ting i malm til mit skrivebord. Det har Hans Rossing nu. Da jeg i 1914 på grund af svagt syn var nødsaget til at tage min afsked, holdt Lolland-Falsters lærere en fest for os på „Hotel Saxkjøbing“, hvor der blev overrakt mig en smuk adresse fra 1.100 lærere og lærerinder i landet samt 2.000 kr., som man bad mig anvende til et mindelegat. Jeg bestemte det til støtte for trængende lærerdøtre. Jeg bestemte, at det ikke skulle udbetales før efter min død.

(NB.: Da far var død, samlede lærere over hele landet ind til en gravsten. De penge, de fik til overs, gik også ind i legatet.)

Som politibetjent fik vi i Saxkøbing pensioneret overser gent Olesen fra Fredericia. Han var lærersøn, og han havde taget lærereksamen (med 3. karakter), da han i tre år var gymnastiklærer ved et seminarium; men han havde ellers ikke opfundet krudtet, som man siger Derimod havde han en godt begavet kone; hun var lærerdatter fra Fyn, og de havde en flok flinke børn. Det fortælles om Olesen, at da han var oversergent, var han en dag mødt til øvelse uden sabel. Han skyndte sig hjem for at få fejlen rettet, men fandt på sin dør en seddel, hvorpå der stod: „Overser gent Olesen er ikke hjemme.“ Han gik da tilbage med uforettet sag. I Saxkøbing skulle han engang transportere en fange til Vridsløselille, men da de var kommet til banegården, opdagede Olesen, at han havde glemt sin frokostpakke hjemme. Han sagde da til fangen: „Kan De nu stå hængens jeg henter min mad!“ og han blev meget forbavset, da han kom med sin madpakke og ikke fandt fangen.

Da min søn Christian skulle være marinesoldat, blev de indkaldt et par måneder før på grund af den russisk-japanske krig. Han sejlede som maskinmester på et norsk skib, som hed „Cuba“. Olesen mødte så hos mig og

spurgte, om jeg vidste, hvor min søn var . Jeg sagde: „Det ved jeg ikke, men da jeg sidste gang hørte fra ham, sejlede han på den norske damper „Cuba“ i Middelhavet. “Olesen stod lidt og betænkte sig. Så sagde han: „Nå, så kan jeg gå og sige, at han er sejlet til Cuba på et skib, som hedder „Middelhavet“. „Ja, gør De det“, sagde jeg.

Op imod julen 1894 fik jeg brev fra læreren i Haderup ved Holstebro, i hvilket han skildrede den nød, hvori N. Chr . Nielsen og hans familie i Høgild skole befandt sig. Familien sultede, og klæder og sengetøj var det yderst småt med. Hans løn var 500 kr . om året. Brevskriveren ville bede mig være med i en komite for at foranstalte et opråb i „Folkeskolen“. Jeg svarede, at det var for sent med et sådant opråb; jeg ville prøve en anden metode, men det skulle være straks, da tiden kort før jul måtte benyttes. Jeg sendte så en kort notits om familiens elendighed til en del blade, og i løbet af 14 dage havde jeg samlet over 5.000 kr. foruden en del sengetøj, tæpper og klædningsstykker. N. C. Niensens familie blev mildest talt forbavset, da det ene pengebrev efter det andet strømmede ind, og da de varme klæder og tæpper fyldte huset. Befolkningen blev også forbavset, og en del af dem - bl. a. også en mand af det hårdhjertede sogneråd - ønskede at låne penge af Nielsen, hvad han dog var fornuftig nok til at afslå. Familien kom nu på fode igen, og de forbedrede livsvilkår skaffede hustru og børn helbredet igen. Men Nielsen havde endvidere det held kort tid efter at blive forflyttet. Da han fik ordentlige klæder og kunne vise sig for folk, blev han indstillet til embedet i Bildsø skole ved Slagelse. Han stod dog kun som nr. 2, men jeg skrev til provst Sorterup i Slagelse og til de to andre medlemmer af skoledirektionen og forestillede dem Niensens forhold, og så blev han kaldet. Hans familie har siden haft det godt, og han selv har indtaget en fremragende plads i arbejdet for afholdssagen. En anden mand, som jeg har haft glæde af at hjælpe gennem en indsamling, er lærer Søren Ditlevsen i Elsted ved Snedsted. En af hans sønner er redaktør D. Ditlevsen, Maribo.

Da jeg i 1895 tog del i skolemødet i Sockholm, skrev jeg breve fra mødet til 20 provinsblade og tjente således til rejsen, skønt jeg boede på , Grand Hotel, (lige overfor slottet. Vi sejlede ca. 800 deltagere fra København til Malmø og rejste derfra med et stort ekstratog til Stockholm. I Nässjö var der to timers ophold, for at vi kunne få middagsmad. Der blev en kamp om at komme til bordene, men jeg tænkte: „Al den mad må komme et bestemt sted fra!“ Så tog jeg min tallerken og satte mig ud i køkkenet. Når der blev

båret et fad forbi mig, standsede jeg pigen og tog et godt stykke, og da jeg var færdig, gik jeg ind i ventesalen og så, hvorledes deltagerne endnu kæmpede for at komme til.

Jeg benyttede tiden til at se mig godt om i Stockholm. I det kgl. Lifruskammer på slottet så jeg Carl XII's vagge (vugge) og ved siden af den hans blodige dragt fra Frederikshald. Af Carl X Gustavs 28 dragter så jeg, hvor tyk han havde været. I Upsala beundrede jeg selvfølgelig domkirken med Gustav Vasas gravkapel. På biblioteket fik jeg lov til at tage Ulfeldts berømte bibel i hænderne. Ved en landstation på vejen til Upsala var opstillet et regiment soldater. Jeg fik dem i godt humør ved at tilråbe dem: „Frisk mod, I gossar blå!“ Skolemødet åbnedes ved et mægtigt møde af de 7.000 deltagere i Ladugårds landets kirke. Det gjorde et mægtigt indtryk, da højskoleforstander Jens Nørregaard sprang frem i prædikestolen og råbte: „Lad os syng: „Helddig, du høje Nord““, og sangen derefter mægtigt opfyldte rummet.

Ved 100 års festen på Jonstrup den 25. juli 1890 havde jeg skrevet en kantate. Carl Mortensen komponerede en stemningsfuld og pompøs melodi til denne kantate, som blev modtaget med stærkt bifald. Kulturminister Scavebnius var tilstede og takkede mig for kantaten. Blandt de gamle elever, der var til stede, kan nævnes Erik Bøgh. Da vi efter middagen i gymnastiksalen drak kaffe i fri luft, morede vi os med at fortælle Erik Bøgh alle de sagn, der gik om ham på seminariet. Nogle af dem vedkendte han sig, andre stillede han sig tvivlende overfor, og endelig andre benægtede han kategorisk. Jeg blev dus med Erik Bøgh ved den lejlighed. Jeg kørte fra København derud og tilbage igen til „HoteValdemar“ med mine venner, Emil Sauter og Brøckner-Larsen. Sidstnævnte, som var skoleinspektør i København, redigerede dengang D. L. F. s medlemsblad.

I sommeren 1891 var jeg første gang i Sønderjylland, indbudt til et besøg i Flensborg af gamle Jacob Plaettner, til hvis ære jeg i „Vort Forsvar“ havde skrevet et digt, som i kaligraferet stand var hængt op i „Borgerforeningen“ i Flensborg. Digtet hed: „Til ham, som begrov vore døde“. Det findes nu i min digtsamling „Vers“ og „SønderjyskeVers“. Aldrig har jeg mødt en mere beskeden og jævn mand end den gamle Plaettner. Jeg fulgte med ham gennem Flensborgs gader og fik øje på en anselig bygning, som bar indskriften „Plaettners Stift“. „Nå, der står Deres navn“, sagde jeg. „Ja, det er en bolig for gamle folk, som en boger her i byen har oprettet“,

svarede han stilfærdigt. „Er det en af Deres familie?“ spur gte jeg. „Nej, det er forresten mig selv“, og så gik vi ind og hilste på de gamle beboere.

Da tyskerne havde nedrevet gravmindet over de faldne ved Isted, gik Plaettner om aftenen op på kirkegården og så på den faldne løve. Halen var knækket af, og den tog Plaettner under sin overfrakke og gik hjem og begravede den i sin have. Tyskerne løb dagen efter omkring for at finde halen af løven, men for gæves; den ligger der endnu. Men vor regering forsømte i 1918 at kræve løven opstillet på sin plads ved graven. I en landauer befordrede Plaettner os til Sankelmark, hvor vi gennemgik hele slagmarken, og da det var køligt i vejret, drak vi en grog i Oversø kro

Derefter besøgte vi gamle Tofte på „Aagaard“, som havde været bestyrer af den danske borgerskole i Flensborg, til prøjserne lukkede den. Da han så os, råbte han: „Danske mænd! Velkommen til mit hus! Frøken“, han vendte sig til sin husbestyrerinde, „lad os få en bolle punch“. Og da vi havde fået den, udbragte han en skål for Chr. IX. I samtalens løb forsikrede han, at han kunne kende enhver , som havde gået i skole hos ham, hvor gamle de end var blevne. Så kom der et par halvgamle bønderkoner og ville hilse på deres gamle lærer „Se så, Tofte, nu gælder det“, sagde vi. „Ja, har de gået i skole hos mig, skal jeg også kunne kende dem!“ svarede han og stillede sig hen og så stift på dem. „Åh,“ udbrød han og pegede på den ældste, „du havde nogle dupper i ørene - du hedder sådan og sådan, og den anden sådan“, og det passede.

Senere traf jeg Tofte, som var fader til de to kendte „sønderjyske piger!“, hos svigersønnen, musiklærer H. Tofte på Skårup. Han blev over 90 år Af de to sønderjyske piger døde Helga, som sidder ned på billedet, som ung. Tyskerne ødelagde hendes gravsten på Oversø kirkegård. Den anden, Valborg, står op på billedet og blev, som nævnt, gift med sin fætter H. Tofte i Skårup.

Jeg skriver spredt, særlig fordi jeg ingen optegnelser har at følge, men mere fordi jeg ikke kan se, hvad jeg skriver. Dette bedes tilgivet.

I 1886 og følgende år holdt jeg foredrag i Københavns Industriforening. Den første gang var foredraget om grev Reventlow. Da den tæt fyldte sal havde hilst foredraget med et stærkt bifald, rejste en gammel mand i første række sig og takkede mig bevæget og med tårer i øjnene. Han havde nem-

lig som ung tjent den store statsminister . Herefter fornyedes bifaldet naturligtvis.

Første gang jeg var i den hyggelige Slesvig by, var domkirken uden spir. Nu har den et mægtigt 400 fod højt spir rejst. I kirken viste degnen mig en stump af den lænke, hvormed Erik Plovpenning blev sænket ned i Slien. Jeg siger degnen, men det var forresten hans datter. Da jeg otte år senere igen var i kirken, ville han spise mig af med en mere moderne stump lænke, men jeg sagde: „De må ikke narre mig, jeg er selv degn!“ hvorefter han meget flov indrømmede, at det ikke var den rigtige. Men forøvrigt er der jo nok at se i den dejlige kirke, først og fremmest altertavlen. Jeg vandrede over Lo hede og kom til Lille Dannevirke. Nogle skolebørn vidste godt, at der var noget, der hed ‚(Valdemars Maur, og ‚Thyras bog, ‚(, men hvad det var for en Valdemar og Thyra, vidste de naturligvis ikke. Derimod vidste de besked om den fransk-tyske krig 1870-71, for der havde deres fædre været med.

I Flensborg var jeg altid glad for at komme. Der var mine venner Plaettnør redaktør Jens Jessen og andre medarbejdere ved „Flensbog Avis“ og ikke mindst Gustav Johannsen med de milde øjne og stamkruset i hver beværtning. Jeg har adskillige gange gået gennem Flensborg med ham, eller sidet ved hans side i Bogerforeningen, hvor samtalen gik på dansk, plattysk eller frisisk, som det kunne træffe sig. Jeg har set en 4-års dreng i Flensborg, som talte dansk, plattysk og frisisk. Jeg har også siddet på Sommers hotel med redaktionen af „Flensbog Avis“, medens nogle tyske lirekasser var opstillet udenfor bladets kontor, som dengang lå ved havnen, og spillede „Schleswig-Holstein meerumschlungen“ til vor største fornøjelse.

Vi sad en aften i Bogerforeningen i Flensborg, hvor bl. a. den gamle bogmester fra den danske tid, Hans Jensen, var nærværende. Talen faldt på Frederik VIII‘ s sidste besøg i foreningen, og man fortalte, at han havde danset med Hans Jensens kone. Kongen havde sagt: „Jeg bliver for tyk, sengene kan ikke bære mig. Sidste nat faldt jeg gennem sengen ude på Lyksborg. “- „Gud, Deres majestæt!“ sagde bogmesterinden, „faldt så grevinden med?“ Hun mente, som den gammeldags borgerkone, hun var, at mand og kone lå i samme seng.

Jeg var på Dybbøl første gang 1891, og har været der adskillige gange siden. Engang var jeg vejviser for grosserer Sthyr (biskoppens broder) og frue samt apoteker Hejberg og frue fra Ringkøbing. Da vi kom tilbage til

Sønderborg, holdt min ven, købmand Esben Due, på skibsbroen for at køre mig omkring på Als. Vi kom bl. a. til Spang kro, hvor vi havde været året i forvejen. Den brillante krokone var ligesom rådmand Wessels kone i Trondhjem mor til 18 børn. „Kender De den mand?“ spurgte Esben Due og pegede på mig. „Ja, det er jo ham, som satte sig i æ dagblad i fjor“, og så fik vi en punch, og hun sagde: „Leve gamle Danmark!“

Når jeg så tit kunne rejse i mine ferier var grunden den, at jeg skrev rejsebreve til forskellige blade. Således skrev jeg i 1891 fire breve til „Dagbladet“, som vakte ikke ringe opsigt. Det gør mig ondt, at både krokonen i Spang og Esben Due døde, før Als igen blev dansk. Det samme var tilfældet med min gode ven, redaktør af „Dybbølposten“, Johs. Moldt og hans prægtige hustru, Frederikke, f. Hollænder. Hvor ofte har jeg ikke en varm sommerdag siddet i deres have under det store morbærtræ, mens vi drak et glas kold rhinskvin. I Åbenrå havde jeg en god ven i Marth. Andresen, formanden for sprogforeningen, gift med enken efter rigsdagsmand Junggrens søn. Jeg boede engang fire dage hos dem, uden at politiet fik det at vide, hvad der var blevet ret slemt for både dem og mig, hvis det var blevet opdaget. I Haderslev havde jeg en god ven i redaktøren af „Mordersmålet“, Axel Sabroe. Når jeg var i Haderslev, boede jeg naturligvis på det danske hotel „Harmonien“, hvis vært, Bøllemose, var broder til pastor Bøllemose til Skelby og Gedesby på Falster. Når pastor Bøllemose kom til Saxkøbing og boede på hotellet, sendte han altid bud til mig, om jeg ville komme og gøre ham selskab ved et bæger. En eftermiddag kom jeg fra Fredericia (hvor mine venner, overlærer Erik Johansen og kordegn Vognsen, havde ført mig omkring på slagmarken) til Haderslev og spurgte tjeneren, om redaktør Sabroe var hjemme. „Ja, det er han“, var svaret, „han har stor middag, fordi pastor Bøllemose og hans datter er her.“ Jeg sendte mit kort ned til Sabroe. Så kom der indbydelse, om jeg ville deltage i middagen, som de var midt i. Det gjorde jeg, og siden sad vi i haven og drak champagne i lange baner (en drik, som jeg forresten aldrig har syntes om). Jeg sad mellem pastor Bøllemose og hans 17-årige datter. På et vist tidspunkt sagde pastor Bøllemose: „Jeg kan ikke-hikke finde mit glas“. - „Du kan nok vide, far, at det er dit, der er mindst i“, sagde den unge dame. Jeg rejste mig og udbragte en skål for den skarpsindige unge dame. S tor jubel.

Engang på hjemturen fra en køretur fra Haderslev til havet, sang hele selskabet „forbudte sange“. Det viste sig, at en købmands kone, der var

sachserinde, kunne alle versene og var om muligt endnu mere dansk end de andre. Min ven, købmand Dahl i Hasderslev havde en lille søn på 3 år. Når man sagde til ham: „Hvor er du dansk?“ slog han sig på brystet og sagde: „Her!“ - „Hvor er du tysk?“ - „Der“, sagde han og pegede på det sted, der er højest, når man sanker spåner. „Han bliver aldrig tysk“, sagde jeg. „Det er heller ikke meningen“, svarede faderen. Blandt mine sønderjyske venner må jeg ikke glemme Peter Skau på Bukshave. Jeg har besøgt ham der, og han har besøgt mig i Saxkøbing. Det har M. Andresen og Gustav Johannsen også.

Hele det østlige Holsten er et dejligt land med bakker, skove og smukke søer. Særlig Segeberg med sit høje kalkbjerg er ejendommeligt. Jeg har gået oppe på slotspladsen øverst oppe og ledt efter en lille splint af det gamle slots røde munkesten, men forgæves; der har været andre folk før mig med samme hensigter! Dybt inde i kalkbjerget sprænger man stenkalk ud. Jeg gik bagefter nogle arbejdere dybt ind i bjerget, men skyndte mig på deres advarende råb tilbage, da der kom en øredøvende sprængning, som rystede bjerget. Også Oldeslohe med sine saltkilder er ejendommeligt. Kiel var en by i vældig opkomst på grund af den store flådestation. Der er dejligt ved Kielerfjord; men man mærker på meget, hvilken tysk rede med danskfjendtligt sindelag denne by er, takket være det holstengottorpske universitet. I året 1900 kom jeg gennem Ditmarsken. Ved Hemmingstedt var man ved at rejse et mindesmærke for ditmarskernes sejr for 400 år siden. Et sådant minde kunne man ikke rejse i den danske tid, mente man vel. Danskerne er ellers meget medgørlige.

De, som kommer til Mecklenberg, må ikke, næst det gamle, hyggelige Rostock, glemme at besøge den gamle klosterby Doberan med sin uforlignelige klosterkirke. Overlæreren, som tillige var kordegn, var meget glad for mig, da jeg indtog samme stilling. Fra Doberan kører man med en lille bane ud til Heiligendamm ved Østersøen med sit glimrende badested. Jeg så der vor nuværende dronning og hendes søster Cæcilie, gift med kejser Wilhelm II's ældste søn og altså i sin tid forudbestemt til kejserinde i Tyskland. Tiden er foranderlig og forandrer os alle tillige.

Hvad der er pudsigt hos tyskerne, er deres efternavne; jeg gik en dag gennem nogle gader i Wismar og skrev op de sjove navne, jeg fandt på skiltene; det blev til en artikel, som morede folk. Kurtzhals, Langbein,

Pechvogel, Speerschvejder, Mannteuffel, Scharnhorst o. s. v. i det uendelige. De her to sidst anførte navne er tilmed navne på to berømte generaler

I museet i S tralsund er der ikke få sjældne vendiske oldsager (ligesom forøvrigt i det lille museum i slottet i Neu S trelitz); men blandt dem alle rager en svær guldkæde og et brystspænde af guld frem; det er sammensat af romerske ørne og kom for dagen i stranden ved Svoldr efter stormfloden 1872. Jeg tænkte straks: „Mon det skulle have været båret af Olav Trygvason?“

Rügen er en dejlig ø, hvis befolkning endnu den dag i dag har vendisk præg. Ude ved Sassnitz-Craepas er der masser af badehoteller. Jeg kom, der engang i højsæsonen og blev indfanget af en hotelkarl med en trillevogn; han tilbød mig værelse for 2 mark; men da min kuffert var blevet anbragt på trillevognen, og han var begyndt at trille af med den, blev jeg anholdt af en anden karl, hvis værelse kun kostede halvanden mark. Jeg indvendte, at min kuffert jo nu blev bortført; men han sagde: „Den tager jeg!“ og det gjorde han og smuttede om i en sidegade med mig, medens den første karl uden at mærke noget trillede videre med sin vogn.

Klinterne på Rügen ligner ganske dem på Møn, og der er netop lignende bøgeskovepå dem. Det er et ordentligt knæk, kridtlaget hart fået, det går fra Rügen over Møn til Stevns.

Tre gange har jeg haft understøttelse fra undervisningsministeriet til rejse i Tyskland. Den største var i 1897, da jeg gennemrejste en stor del af Tyskland. Jeg havde ladet mig lave et visitkort, hvortpå der stod: „Hans Rasmussen, Oberlehrer, vom dänischen Unterrichtsministerium ausgesant“. Og dette kort åbnede mig adgang alle vegne. Da jeg tilmed havde ordensbånd i knaphullet, havde alle myndighederne den tilbørlige respekt for mig. Museer og andre samlinger stillede sig til rådighed for mig, så de rejsebreve, jeg sendte til „Nationaltidende“ virkelig var interessante. Bøgmesteren i Wittenberg viste mig rådhuset og fulgte mig midt ud på torvet, hvor vi skiltes under gensidige høflighedsbeviser. Den gamle, hyggelige værtshuskone i „Schwarzer Bär“, hvor jeg boede, følte sig meget beæret, når jeg hver aften fortalte hende, hvilke autoriteter jeg i dagens løb havde besøgt, og så gav hun mig ideer til nye besøg. Hun var meget Luther-interesseret, og hele gæstestuen var fyldt med Luther-billeder. Jeg sagde, da jeg kom hjem: „Jeg er lige glad, hvad bøgmesteren i Saxkøbing mener om mig, for bøgmesteren i Wittenberg nærer den største respekt for mig“.

Når jeg kom til en fremmed by, havde jeg i forvejen studeret kortet over den, så jeg vidste, hvor jeg ville gå hen. Så spurgte jeg en politibetjent eller en sporvognskonduktør, hvor der var et hotel af 2. rang, som han og hans kolleger besøgte, og de anvisninger, som jeg på denne måde fik, var altid gode. De fine og dyre hoteller var ikke noget for mig; de små og beskedne var hyggeligere og billigere.

Ved Erfurt ligger der et stort saltværk 1.400 fod under jorden. Jeg måtte på kontoret fraskrive mine arvinger erstatning, hvis jeg vederfaredes en ulykke nede under jorden. Så fik jeg bjergmandsdragt og do.-hat på og for med en fører ned; det varede nogle minutter, men havde vi brugt stigerne var der gået over en time. Det var pragtfuldt at se saltet glimre i faklernes skær. Ved frokosttid kom vi til en gruppe arbejdere, som var klædt i den sædvanlige dragt hernede: et par lærredsbukser Der var meget varmt; oppe på jorden var det varmt, og hernede var der 17-18 grader varmere; jeg svedte ordentligt. Disse arbejdere gnavede tørt brød med en lille stump pølse til; det var hele frokosten, men de var glade. De fik at vide, at jeg var fra Danmark og spurgte, om vi ikke havde sådanne saltværker hjemme. „Nej, det havde vi ikke“. Heller ikke metal-bjergværker? Heller ikke det. „Så må Danmark være et fattigt land!“ mente de. „Ja“, svarede jeg, „vi har også en sang der hedder: „Danmark er et lidet fattigt land, („.. - Ja, det kunne de forstå; men jeg tænkte: „Man skulle prøve at byde danske arbejdere den mad, I spiser.“

I Berlin var jeg så uheldig at fornærme en opsynsmand i „Die Ruhmee Halle“. I stueetagen her står en del gamle kanoner fra Hansetiden med morsomme plattyske vers støbt ind i løbet. Jeg stod og skrev nogle af disse vers ind i min lommebog og havde straks en opsynsmand ved siden. „Det er vel kanoner, disse her?“ spurgte jeg. Meget forbavset bekræftede han det. „Måske krigsbytte fra 1806?“ mente jeg. Så vendte han mig højst forarget ryggen.

Thüringen er en af Tysklands perler. Aldrig har jeg været så træt, som da jeg boede i Eisenach, hvor jeg besøgte Wartburg; vejen derop er jo stejl, og en varm sommerdag var det. Når jeg så havde været oppe på slottet (borgen) et par timer og var nede i byen igen, kom jeg i tanker om, at der endnu var noget deroppe, og så måtte jeg derop igen, og sådan gik det hele dagen. I Eisenach er den smukke villa, hvor Fritz Reuter levede sine sidste år, lavet til et Reuter-museum. Jeg gik en lang vej for at se hans grav på

den ny kirkegård og for at takke ham for den glæde, jeg har haft af hans skrifter.

Den mægtige domkirke i Köln ser man flere mil før man kommer til byen. Den gør naturligvis et overvældende indtryk, når man står inde i den. I skatkammeret imponeres man især af den guldskat besat med tusinde ædelstene, hvori hovedskallerne af „de hellige tre konger“ gemmes. En af hovedskallerne er sort, fordi han var ætioper. -De brave munke, som har lavet den historie, har ikke vidst, at det er slimlaget mellem læderhuden og overhuden, som bestemmer de forskellige menneskeracers farve. I Westphalen så jeg bønderne skære kornet af med segl; det gik lige så hurtigt som med le, men de måtte bukke sig mere. I den venstre hånd havde de en lille kæp, hvormed de skilte et neg ud af kornmarken, og i der højre havde de seglen, så de med eet snit skar neget af.

I Münster var kirketårnet under reparation; buret, hvori de henrettede førere fra bondekrigen var blevet hængt op, var taget ned under reparationen; men benene var forlængst fortærede. Buret var i alt fald tomt.

En af de smukkeste dale i Rhinlandet er den, hvori den lille biflod Nahe løber. Den har givet dalen og vinen derfra deres navne. Før man ad banen nærmer sig byen, ser man en mægtig lodret klippe fra flodens venstre bred ved byen Oberstein (i fyrstendømmet Birkenfeld, som før verdenskrigen hørte til storhertugdømmet Oldenburg). Oberstein er en lille hyggelig by, hvor befolkningen lever af at slibe ædelsten. Det var så morsomt at se, hvordan det gik til. Men hvad der interesserede mig mest, var den stejle klippe; midt på den var der en mægtig hule, og i denne hule stod en lille kirke. Gammel var den, fra korstogenes tid. Da jeg sad på knæfaldet ved alteret ved siden af den pige, som viste mig kirken, fik jeg dens historie, som var ret mærkelig. Øverst på klippen lå ruinerne af en borg, og noget derfra på en anden klippetop var en lignende ruin, som engang på korstogenes tid var en borg, hvorpå der boede en smuk jomfru. På borgen over kirken boede to brødre, som begge var forelskede i jomfruen. Så kastede den ældste broder den anden ud over klipperanden, så han knustes i faldet; men så slog samvittigheden morderen, og ærkebispens i Trier pålagde ham da som bod at tage del i det første korstog. Ridderen gjorde det, kom levende hjem, men led nu af samvittighedsnag. Så bød ærkebispens ham at lave en hule i den klippe, ud over hvilken han havde styrtet sin broder, samt bygge en kirke i denne hule, så ville hans sjæl få fred. Ridderen

udførte dette kæmpearbejde; men da ærkebispens indviede kirken og højtideligt meddelte den angrende synder absolution, styrtede ridderen om og døde foran alteret. Han blev så sammen med broderens ben begravet foran alteret, og foran dette ligger endnu mindestenen over de to.

13/5 Jeg var i går hos øjenlæge Hugo Thomsen og fik mine øjne undersøgt. Der er „grøn stær“ i dem, og da jeg er stærkt åreforkalket, er jeg spændt godt for. Men, som digteren, pastor Johs. Paludan-Müller skrev til mig, da jeg var 75 år: „Alderdommen er en tilstand, man skal øve sig i“. Ja, tålmodighed og hengivenhed i Guds vilje er det, man trænger til.

I Trier tilbragte jeg i 1897 nogle lykkelige dage hos mors morbror, male- ren Frederik Skafte, hans elskværdige hustru, Emilie og døtrene Frida og Theodora. Den Første af disse har nu i mange år været lærerinde i sprog ved kvindeseminariet i Trier. Theodora døde under en operation få dage, før hun skulle giftes med en godsforvalter.

I Trier er der prægtige kirker og et glimrende museum med romerske oldsager. Da jeg var i byen, var de ved at afdække et pragtfuldt romersk mosaikgulv i en af gaderne. Ved højmassen i domkirken holdt præsten en kort prædiken om en helgen, for hvem der i Trier skulle bygges en mindekirke. Der kom to kordrenge frem med flade tallerkner, hvorpå menigheden kunne ofre til nævnte kirkes bygning. At tallerkenerne var flade, var et træk af praktisk catholicisme; her var ikke tale om bukseknapper i stedet for pengestykker. Domkirkens skatkammer er overordentligt rigt. Der er jo først og fremmest Kristi kjortel, som gemmes i højalteret og kun vises en gang i hvert århundrede. Sidste gang var i 1891, da en million pilgrimme besøgte Trier. Jeg så en tyk bog, der var fuld af beretninger om syge mennesker, som var blevet raske ved at røre ved kjortelen. Den ægte kjortel så jeg altså ikke; men i skatkammeret var på væggen under glas ophængt en nøjagtig kopi af den. Denne relikvie kan jo være rigtig, derimod er den, de har i et kloster i nærheden af Trier, mere tvivlsom. Det er nemlig den kniv, som slagteren brugte, da han slagtede fedekalven til den fortabte søns hjemkomst. I skatkammeret i Trier har de også den kniv, som Kristus brugte, da han skar lammet for ved det sidste påskemåltid; den ligger i en skede, som er besat med store brillanter. Jeg vidste at Napoleons soldater havde brugt domkirken til magasin, og sagde til den domherre, som viste mig skatkammeret, at jeg undrede mig over, at de havde kunnet frelse alle disse rigdomme fra de rovgribske franskmænd. „Det er ikke

nemt, at stride mod den hellige katolske kirke“, svarede han med værdighed. Senere hørte jeg, at skatten i jernkister var sænkede ned i Moselfloden.

På midten af den gamle romerske stenbro over Mosel står et krusifix. Det var interessant at se bønderne og deres koner ærbødigt hilse dette, mens munke og præster kun gav deres hat et ligegyldigt skub med et par fingre. De følte sig åbenbart mere „på lige fod“ med Kristus end den gemene hob.

Når en protestant ægter en katolik, skal der afgives en erklæring om, at børnene skal opdrages i den katolske tro. Denne erklæring måtte Frederik Skaftø også afgive for at blive gift. Fr . Skaftø og jeg kom på et lille værtshus, hvor krokonen var en venlig dame på over 80 år . Fr. Skaftø kaldte hende „Schatz“ og forsikrede, at når hans gamle „mutter“ døde, skulle de giftes. „Men jeg lover at børnene skal opdrages katolsk!“ føjede han til. Så lo den gamle mutter hjerteligt og sagde: „Prosit!“ med sit glas moselvin.

I Trier var der mange danske malere. Den første som havde bosat sig der, hilste jeg på; han var fra Næstved, men havde glemt det meste af sit modersmål; men han kunne det første vers af den gamle bondevise: „Lars Hansen sad og tyssede på pattegluttens skrå!“ . Han huskede rimeligvis dette, fordi han selv hed Lars Hansen. Min elev fra Saxkjøbing Tekniske Skole, Bøje Dorph, var også maler i Trier og havde en dejlig villa på Mosels venstre side op ad bjerget ved Maria-søjlen. Han var gift med maler J. Jørgensens datter, Margrethe, i Sax., men mistede hele sin formue under verdenskrigen.

Jeg kom en aften kørende fra Bremen til Altona og gav mig en hotelkarl i vold. Det viste sig, at det hotel, han førte mig til, lå tæt ved Elben, hvor damperne tudede frygteligt hele natten, så der ikke kunne blive tale om søvn. Da jeg næste formiddag rejste, bad værten mig om at have hans hotel i venlig erindring. Jeg forsikrede ham om, at jeg ikke skulle glemme det, hvad han var meget glad for . Et af de få digte, jeg har skrevet på et fremmed sprog, er skrevet på engelsk til Frida og Theodora, der altid korresponderede med mig på engelsk.

I sommeren 1912, da man havde besluttet at ombygge og udvide borgerskolen i Sax., tog mor og jeg på en rundtur: Fyn, Jylland, Frederikshavn, Göteborg, Helsingør, Roskilde og hjem. Vi besøgte for første gang Helgenæs, da Ida var blevet gift 30. maj og boede der. Jeg havde fået kighoste,

som brød kraftigt frem i Ringe, hvor vi boede hos bogtrykker Jacobs, som havde en stor ide med et forlag for lærere, en forretning, som snart ganske brød sammen. Jacobs var gift med en udmærket dame, en søster til Peter Winther i Ryslinge. Jeg var den nat på et hængende hår døden nær; men en læge i Ringe gav mig nogle lindrende dråber, der hjalp. Estrid passede „Folkeskolen.“, mens jeg var væk; til hende skrev mor fra Ringe: „Far har haft et slemt anfald i nat, jeg var tilfreds, vi var hjemme igen“. Men Estrid anede ikke noget om kighosten, så hun troede det værste. Nogle dage efter var vi på Helgenæs, hvor jeg også hostede bravt. Ida skrev til Estrid: „Far har haft et slemt anfald i nat“, uden at skrive noget om kighosten. Denne kighoste fulgte mig trofast. Hos Mørch-Mogensen i Kilden skole ved Frederikshavn forbavsede jeg familien med min hosten. Så sejlede vi til Göteborg på „Olaf Bager“, hvor vor søn Christian var 2. mester og gav en god frokost; men under frokosten måtte jeg forlade selskabet for at hoste ud på toilettet. Kun „Trollhättan“, som vi senere besøgte, kunne overdøve min hosten. Nå, rejsen fik en god ende. Vi besøgte vore venner i Helsingør og Hillerød og kom så hjem. Vi døjede en del under skolens ombygning, men også det blev overstået.

I sommerferien 1909 boede mor og jeg i en villa, som hed „T rouville“ i Silkeborg hos en gartner Plovborg-Larsen, der havde pensionat. Vi havde det godt i udmærket selskab med en lærer Nielsen og hustru fra Horsens samt en sognefoged Rasmussen fra Fodslette på Langeland. Med ham forholdt det sig sådan, at han skulle på Vandkur-anstalten, men var noget ængstelig for at tage dertil alene. Så tilbød han den forhenværende andenlærer i Fodslette, J. P. Moritzen, som nu var lærer i Løgeskov i Stenstrup sogn, gratis rejse, hvis han ville ledsage ham. Moritzen tog mod tilbudet, og han var en mand, mor og jeg straks kom et at holde meget af, men efter få dages forløb forsvandt han, mens sognefogeden blev tilbage og stadig underholdt os med sin veltalenhed, så vi også befandt os vel i hans selskab. Men om Moritzens forsvinden fik vi først forklaringen mange år efter, da han ved min hjælp var kommet ind i bestyrelsen for „Lærerstandens Brandforsikring“ og mor og jeg besøgte ham. Sognefogeden var uhyre rig, men også uhyre påholdende. Da han havde været i pensionatet et par dage og mærkede, at han kunne klare sig selv i vort selskab, sagde han en skønne dag til Moritzen: „Ja, kære ven, jeg kan jo klare mig selyså det er jo ikke nødvendigt, at De bliver her længere.“ - „De ser altså helst, at jeg rejser?“ svarede Moritzen. „Ja, kære ven, derved gør De mig en tjeneste!“ Og så rejste Moritzen.

Min ven fra ungdomstiden i Helsingør , A. K. Kirkeskov , blev skoleinspektør i Nykøbing F. Vi besøgte ham og hans kone samt deres fem velopdragne sønner. Høfligere drenge har jeg aldrig set. Engang vi kom dervar kun børnene hjemme. De ældste skaffede os af med overtøjet, bød os ind og skaffede os stole m. m. Den mindste, Kaj, en purk på 3 år , kom kravlende hen imod mig med en børste i hånden. „Hvad vil du, min lille ven?“ spurgte jeg. „Mig børste støvler!“ var svaret. Mine støvlers støvede tilstand var faldet ham i øjnene.

Min seminariekammerat, overlærer Svend Rasmussen og hans hustru Anna, f. Münster, opholdt sig også i Silkeborg. Svend skulle på afmagringskur på Kneipp-Kuranstalten, hvad han i høj grad trængte til. Afmagringen bragte dog ikke synlige resultater. En aften var vi indbudt til lærer Mikkel Nielsen (senere skoleinspektør i Tåstrup); der var hans svigerforældre, min ven Mørch-Mogensen fra Kilden og hans hustru. Datteren Eva var nylig blevet gift med M. N. - Svend var der også, men svedte vældigt ved at gå det korte stykke vej derhen. Han sad nu midt i stuen med et stort håndklæde over brystet for at skåne sit kravebryst. Da mor og jeg kom ind, sagde jeg: „Skal du barberes, Svend?“ Så lo selskabet; men hans kone sagde til min: „De skal også altid le ad Svend!“ Det var forøvrigt sidste gang, vi så ham, da han pludselig døde 1910. Der overgik ham det mærkelige tilfælde at blive „codille“ i l'hombre efter sin død. Han havde nemlig følt trang til at komme på wc, hvorfor en anden tog hans kort og satte ham to beter. Da man endelig syntes, at Svend blev lovlig længe borte, sad han derude og var død. Men han døde dog som overlærer i Brønderslev. Han var en mærkelig sammensat natur, underfundig i sin færd, og dette bevirkede, at han en overgang var suspenderet som overlærer.

Frits Jakobsen og hans hustru Iverdine f. Heje, Laurits Manniche og hans hustru Christine, Søren Abrahamsen og hans hustru Johanne Kjærulf, Hans Rasmussen og hustru Malvine Funch -Petersen udgjorde foreningen „Det firdobbelte Firkløver“. Vi fire mænd var de sidste af vor klasse på seminariet. Vi holdt hver sommerferie møder skiftevis i hjemmene, henholdsvis Købelev, Svallerup, Rødovre og Saxkøbing, glade og fornøjelige møder , da ikke alene vi fire mænd var gode venner, men også vore koner kunne sympatisere med hverandre. Vi var alle dus og på fornavn. Søren foreslog, at vi også skulle kysse hverandres koner, hvad vi andre mænd dog modsatte os. Til et af møderne i Saxkøbing, havde jeg fået vævet dækketøj med firkløvere hos damaskvæver Hermansen i Maribo og fået et spisestel

med firkløver-motiv. Ak ja, det var de tider , da et glas vin ved festlige lejligheder var til at overkomme.

I sommeren 1913 blev det konstateret, at jeg havde grå stær i øjnene, og jeg skulle da ind til professor Jannik Bjerrums klinik, Havnegade 5 i København. Det drejede sig om det højre øje, som heldigvis blev opereret i maj 1914; da stæren ikke var „moden“, blev der efterstær; men det gik også godt. Jeg fik vikar og underviste ikke mere på skolen, da jeg besluttede at tage min afsked. Denne bevilgede kongen mig den 19. september 1914, samme dag som min dattersøn Poul Helbo blev født. Det var rart at være på professor Bjerrums klinik. Mor boede også på klinikken, og da vi var meget afholdte af oversygeplejersken, frk. Nielsen, blev vi altid bedt med til de små kaffeselskaber, hun holdt om aftenen, når professoren var taget hjem til sin bolig i Hellerup. Blandt de, der var på klinikken sammen med mig, var sognepræst Nielsen fra Fejø, hvis hustru boede på Missionshotellet og hver dag kom på klinikken. En formiddag kom jeg ind hos dem og fandt hende opløst i gråd. Præsten trøstede det bedste, han kunne. „Det kan ikke nytte at græde, der er ikke noget at gøre ved den ting“. - „Ja, men det er jo forskrækkeligt“, klagede hun, „kan vi dog ikke gøre noget?“ o. s. v. Jeg fik så historien. Fruen havde hørt, at der ikke var sikkert på Missionshotellet, der var nok „hotelrotter“, og nu havde hun 90 kr ., dem ville hun for en sikkerheds skyld bære hen på klinikken, da hun i en anden pung havde nogle andre penge. På vejen skulle hun ind på posthuset og købe frimærker. Så havde hun taget begge pengepunge op; den med 90 kr havde hun lagt forsigtigt ved siden af sig på skranken, mens hun ledte efter penge til frimærkerne i den anden pung. Men da handelen var endt, var pungen med de 90 kr. borte. Hun ledte og postmændene ledte; men væk var pungen. „Det kan ikke hjælpe at græde, mor“, sagde præsten, „de penge får vi aldrig mere, men vi kan da undvære dem“. Hun vedblev at finde det „for skrækkeligt“ og satte sit håb til politiet; men præsten ville ikke engang ulejlige politiet, ja, selv om de fandt tyven, var pengene naturligvis for længe brugt. Jeg holdt så en lovtale om præstens tålmodighed, og fruene lod sig omsider nogenlunde trøste.

Et par år efter var mor og jeg i Vedbæk, hvor jeg holdt foredrag i en forening. Da vi om aftenen skulle tilbage til vort hjem på Frederiksbørg, kom vi ind i en kupe, hvor pastor Nielsen og frue sad. De havde været i Nordsjælland hos en adoptivsøn, som var lærer (men forøvrigt nok en søn af Frederik VIII). Så sagde præsten: „Nu kan jeg ikke bebrejde min kone

noget i anledning af de 90 kr . . Forleden var jeg til begravelse i København. Da jeg kom hjem, opdagede jeg, at en lommetyv havde skåret både gennem min overfrakke og min jakke og stjålet min tegnebog. “

Jeg går tilbage til 1896, da provst Barfod døde. Mor og jeg besøgte ham en søndag; han var meget dårlig, men dog oppe. Han kunne ikke tage del i frokosten, fordi han havde en slem „mavekatarh“, som han sagde; men det var kræft, og han døde søndagen efter. Da hans børn af hans bibliotek havde udtaget, hvad de ville, spur gte de mig, hvad de skulle gøre ved resten af bøgerne. De vidste nemlig godt, at de ikke fik meget for dem hos en antikvarboghandler. Jeg sagde, at hvis de ville give mig frie hænder så ville jeg holde auktion over bogsamlingen; men gik det galt, måtte de ikke skænde på mig. Det lovede de og sagde tillige, at hvis der var nogle, jeg ville have, måtte jeg tage dem. Jeg fik da hele bunken kørt op til mig og brugte påskeferien til at lave katalog, som blev trykt i Stiftstidendes trykkeri; så sendte jeg dem ud til en mængde antikvarer og boghandlere. Så kom auktionen, som holdtes af min gode ven, sagfører Larsen, Saxkøbing. Da auktionen begyndte, var der kun mødt 5-6 nysgerrige; en sådan auktion var jo aldrig før set i Saxkøbing; blandt de nysgerrige var også min politiske fjende, sagfører Rosendahl, som grinede meget hoverende. Jeg tabte dog ikke modet, da jeg var i besiddelse af kommissioner fra mange antikvarer og bogsamlere. Da de første numre blev tilslået L ynge, Zahrtmann, Magnus Hansen, etatsråd Hjorth-Lorentzen o. s. v ., gik Rosendahl noget flov ud af teatersalen. Auktionen indbragte 1. 400 kr ., hvad der måtte anses for et godt resultat. Som en slags tak forærede Barfods børn mig et gulvtæppe og et bordtæppe af brüssel-stof.

Et særligt afsnit vil jeg vie mindet om min gamle ven, lærer O. P. Jensen, Maglemer ved Maribo. Han var dygtig, særlig i matematik, regning og historie; men han vidste også af det. Blandt hans mange børn i to ægteskaber var der en 13-årig pige. Om hende sagde han ved en visitats til biskop Monrad: „Vil Deres højvelbårenhed give hende et hovedregningsstykke, som det er ganske umuligt at regne i hovedet?“ - „De mener vel et svært stykke, Jensen?“ svarede Monrad. - „Nej, et som umuligt kan regnes i hovedet!“ -“Nå“, sagde Jensen, „han gav hende et sådant stykke, og hun regnede det!“ Forøvrigt var pigebarnet god nok; hun tog siden lærereksamen med udmærkelse og blev lærerinde i Rødby, men døde desværre i en ung alder. Provst Høeg, som var Jensens sognepræst, satte megen pris på ham, trods hans grinagtigheder. Når Jensen blev for højbenet i sine udtal-

lelser, sagde provsten til ham: „Ja, Jensen, De husker nok, hvilket skuds-mål De har fået i Deres egen skole.“ Og så sagde Jensen: „Ja, Deres højærværdighed, jeg siger ikke mere.“ Med dette vidnedsbyrd hang det sådan sammen: Der var eksamen, og Jensen talte med børnene om Chr I. De vidste en del om ham, men til sidst spur gte Jensen: „Hvad var det Christian I altid havde fort lidt af?“ - Intet svarhvad der i høj grad for-bav-sede Jensen - og provsten med - for Chr. I ' s pengemangel er jo ellers en kendt sag. „Men det ved I jo, børn!“ sagde Jensen, „hvad er det, jeg altid har for lidt af, det er da en kendt sag her i sognet?“ - „Så dig tavshed. Endelig rækker en lille pige fingeren i vejret. „Det var ret, min pige, jeg tænkte nok, du vidste det,“ sagde Jensen glædesstrålende. Og så sagde den lille, flinke pige: „Visdom!“ Jeg gad set Jensens fortvivlelse over dette svar , der vel var en reminisens fra kong Salomon.

Biskop von Leunback holdt visitats og sagde tilsidst: „Kan børnene nogen gymnastik?“ - „Nå, Deres højærværdighed vil også se gymnastik!“ ud-brød Jensen. „Ja, det er nu ellers ikke min stærke side!“ - „Nej, jeg er også tilfreds med lidt“, svarede den sagtmodige biskop. Blandt tilskuerne var kateket Dujardin og lærer Jørgensen (senere overlærer i Middelfart), Ma-ribo. Jensen fik nu med noget besvær og ved hjælp af skolekommissionen drengene stillet op i en række og så kommanderede han: „Åktgang 5 skridt fremad!“ Drengene gik de fem skridt. „Holdt“ tordnede Jensen og derpå: „Taktgang 5 skridt fremad!“ - og det blev han ved med. „Mange tak,“ sagde biskoppen, „Kan de mere?“ - „Nå, Deres højærværdighed vil se mere! - Stil jer op igen, drenge!“ Det skete, naturligvis med besvær og så kommanderede Jensen: „Taktgang 3 skridt fremad!“ Så var biskoppen til-fredsstillet.

I Kalø var der en lærer Hansen, mod hvem der for forskellige slemme ting var nedsat en provsteret, men da vidnerne skulle frem for denne ret, hændte det ikke usædvanlige, at de ikke vidste ret meget, da de skulle gøre ed. Men der var, desværre for Hansen, nok tilbage for at fælde ham. En dag tog jeg ud, som jeg ofte gjorde, til min ven provsten. Denne sagde: „Nu skal jeg fortælle Dem, hvortledes jeg i går bandt munden på vor fælles ven, Jensen, - De kender jo hans måde at udtrykke sig på; han sagde: „De kan jo ikke få den lærer Hansen afskediget, provst Høeg.“ Jeg mente at det kunne vi nok. „Nej, De kan jo ikke bevise noget om ham!“ Jeg sva-rede, at vi kunne bevise, at han havde været fuld mange gange og lavet skandale. „Ja, det bliver man jo ikke afskediget for“, mente Jensen, „jeg

har været fuld adskillige gange, og jeg er ikke blevet afskediget!“ Så sagde jeg: „Så har De ikke haft mig til provst!“ -Og så sagde Jensen ikke mere. Så lo vi begge over Jensen. En halv snes dage efter kom Jensen op til mig og sagde: „Du kan ellers tro, provsten stak mig en slem en ud forleden dag“ og så fik jeg hele historien, og så tilføjede han: „Nu må jeg altså passe på; men man er jo et svagt menneske; der kan let ske noget; men så giver jeg mig en skriftlig befaling; her skal du se!“ og så trak han op af vestelommen en lap papir. „Hvad står der?“ spurgte jeg. „Der står: Du må ikke drikke dig fuld, Jensen! så nu har jeg det skriftligt!“ og så puttede han omhyggeligt sedlen i vestelommen igen. Det varede ikke mange dage, før jeg igen kom ud til provsten og fik ham fortalt resten af historien, og så lo vi en gang til af vor ven, Jensen.

Dette med skriftlige befalinger havde Jensen brugt før Ved en visitats var han blevet heftig overfor provst Barfod. Da denne et par år efter igen kom på visitats, lå der på katederet et stykke hvidt papir . „Må jeg bruge dette stykke papir, Jensen“, spurgte provsten. „Vær så artig, Deres højærværdighed!“ var svaret. Provsten tog papiret og vendte det om; så stod der på den anden side: „Hold kæft!“ - „Hvad er det, Jensen! Her står: Hold kæft!“ - „Ja, det er ikke til Deres Højærværdighed; det er til mig selv; jeg husker sidst, De var her, at vi kom op at toppes, derfor har jeg nu givet mig en skriftlig befaling om at passe på min mund. “

Før vi, den 26. oktober 1914 drog fra Saxkøbing, kom Jensen op for at sige farvel til os. I løbet af et par timer gav han os så mange historier med tilhørende fagter, øjenrulninger o. s. v, at vi var ved at blive tossede. Blandt alle historierne må følgende bevares: Der kom en kone med en lille dreng, der skulle begynde skolen. „De må tage for sigtigt på ham“, sagde hun, „han er så nem at forskrække, han har sådan enbly natur.“ „Ja, nu skal vi se, hvor den blyhed sidder“, sagde jeg, „Kan han læse?“ Ja, det var han da skrap til; men det viste sig, at han kun kunne læse i en bog, de havde hjemme. „Det gør ikke noget“, sagde jeg, „kan han regne noget?“ Ja, det var hanogså skrap til. „Hvor meget er 2 og 2?“ spurgte jeg. Drengen tav. Så sagde moderen: „Nå, hvad er 2 og 2?“ Så vendte drengen sig mod hende og sagde arrigt: „Jeg kan ikke sige det, når jeg ikke ved det!“ „De tager fejl af den dreng“, sagde jeg, „han er ikke så bly, som De tror.“ Jo, hun mente vedblivende, at han havde sådan en blødkarakter Men mens vi trættes om det, var drengen på en gang blevet borte. Menså opløftede der sig et grueligt hyl nede i klassen. Der havde drengen fået øje på

enkammerat, han kendte, og som han var ved at banke. „De tager rent fejl af dendreng, min gode kone“, sagde jeg, „Han lider ikke af blyhed!“ - Jensen bankede aldrigde uartige børn. - „Jeg vil ikke ligge i spektakkel med bønderkonerne“, sagde han. Nåren havde forset sig, tog Jensen vedkommende ind i sin stue og serverede en skoldende hed kop kaffe for ham. Så satte han sig og gloede på synderen og sagde: „Skynddig og drik!“ og den arme djævel måtte sluge kaffen, men tog sig godt i agt for at blive indbudt til kaffe mere. Og mødrene klagede ikke, Jensen havde jo trakteret deres pøde med kaffe.

I 1908 besøgte Kjærsgaards fra Korsør og forlagsboghandler Chr. Erichsen og frue os nogle dage. Chr. Erichsen, der i sin pureste ungdom havde været huslærer på gården „Saxhøj“ og derfra kendte lærer Jensen, havde bedt os om at få lejlighed til at hilse på ham. Jeg skrev altså til Jensen, at vi kunne ventes kl. 3 en bestemt dag, da vi havde foretaget en køretur om Maribo-søerne. Vi kom og fandt Jensen i kludesko og en meget fedtet diplomatfrakke og med en ulden sportskrave om halsen. Han bemærkede sig straks fru Erichsen og konverserede hende på det kraftigste, og da hun er en fuldendt dame, optog hun hans hyldest på den elskvlærdigste måde, Modsætningen mellem den meget tarveligt klædte Jensen og den meget elegante fru Erichsen virkede morsomt. Jeg sagde da: „Ja, du fik da mit brevkort, om at vi kom, Jensen?“ - „Ja, kære ven“, var svaret „du ser jo, at jeg har fået mit fine tøj på!“ Da vi efter at have fået et glas øl igen befandt os på vognen, sagde fru Erichsen til mor: „Jeg gad vide, hvordan han ser ud i hverdagstøj.“

Da jeg var opereret på det højre øje, var jeg klar over at jeg måtte tage min afsked. For at kunne holde skole skal man have normalt syn og normal hørelse. Både byrådet, skolekommissionen og lærerpersonalet var så venlige at sige, at jeg godt kunne blive ved; der skulle blive taget alle mulige hensyn til mig, men jeg var urokkelig - heldigvis.

I 1910 blev den store sukkerfabrik bygget ved Saxkøbing, og skønt den kom til at ligge i landsognet, fik den dog ikke ringe betydning for byen, især for havnen. Takket være den dygtige borgmester, Gandil, hjalp sukkerfabrikken byen til at få havnen udvidet, bl. a. ved et rentefrit lån i 10 år på 100.000 kr. Bestyrer Barfod var meget opmærksom mod mig, fordi jeg var repræsentant for pressen. Jeg fik således hvert år 100 pund st. melis, hvad de andre repræsentanter for bladene ikke fik. Ved fabrikkens indvielse var

sukkerfabrikkernes hovbedbestyrelse, et par ministre, nogle bankdirektører og andre store folk til stede. Ved den store middag i teatersalen sad jeg midt i salen, hvor bestyrer Barfod havde mig til bords. Der blev først holdt nogle tørre taler med oplysning om fabrikkens tilblivelse m. m. Så mente jeg, at forsamlingen trængte til lidt humør og ville så holde en livlig tale. Nu må man vide, at brygger Carl Jacobsen på den tid havde kaldt kulturminister J. Appel for „sådan en skolemester“ og „Social-Demokraten“ på det voldsomste havde angrebet direktør Gammeltoft (Sukkerfabrikkerne). Jeg sagde da, at jeg ville sige noget, men fandt det nødvendigt at begynde med at sige, hvem jeg var. Jeg var overlærer i byen, men det betød nok ikke så meget, siden Carl Jacobsen havde sagt „sådan en skolemester“ om minister Appel (stille munterhed). Så var jeg også „Stiftstidende“s repræsentant på stedet, men hvad respekt har man vel for pressen; jeg ville spørge direktør Gammeltoft, hvilken værdi man burde tillægge den (stor munterhed). Men så var jeg heldigvis noget, der vejede noget her hvor så mange direktører var forsamlede, jeg var nemlig også så heldig at være direktør for et aktieselskab, nemlig selskabet „Saxkøbings Ligvogn“ (jubel), og nu var det ligemeget, hvad jeg sagde, det blev modtaget med jubel. Jeg hævdede, at et folks kultur kunne måles efter dets sukkerforbrug. Da jeg som en lille bondebrødre begyndte mit livs vandring, så jeg, hvor varsomt de gamle bønder tog kandissukkeret ud af munden og lagde det tilbage i sukkerskålen, når de havde tømt kafebægeret. Jeg lærte hurtigt at finde de skarpkantede stykker (jubel) o. s. v. Da toget til København skulle gå, det var før middagen var endt, kom alle de høje herrer hen til mig og trykkede mig i hånden.

Jeg nævnte „Saxkøbing Ligvogn“, som jeg i nogle år var direktør for. Det var et selskab, som havde anskaffet en ligvogn, to heste, tilhørende dragt til kusken og sorte dækkener til hestene o. s. v. Vi lånte pengene i banken, men da lånet var udbetalt, fik vi årligt udbytte. Når en aktionær rejste fra byen, købte jeg hans aktie, og ejer således fem aktier i vognen. Det har i tidens løb indbragt mig 12-1400 kr. Et andet selskab jeg var aktionær i, var Saxkøbing Kæmpetelt, som blev lavet i anledning af den konservative klubs faneindvielse 1866. Det kunne rumme 700 siddende eller 1.200 stående og var med tilhørende borde og bænke en stor historie. Vi lejede teltet ud over hele stiftet, men solgte det til sidst til Hotel Saxkøbing. Også dette aktieselskab var indbringende.

Under verdenskrigen kom etatsrådinde Monberg og hendes datter ud og besøgte os en dag. Vi beklagede, at vi ingen kaffe havde, så vi fik te. „Så må De snart komme ud til os“, sagde etatsrådingen, „for vi har da kaffe endnu.“ Da mor og jeg senere besøgte etatsrådendens, sagde fru: „Ja, jeg beklager, men vi har ikke mere kaffe, vi får nøjes med te!“ - „Det var da heldigt“, svarede jeg, „så er vi da endelig kommet på lige fod med millionærerne.“ - Ja, den krigstid var mærkelig. En dag gik jeg det meste af København igennem og søgte efter kartofler. De var som blæst væk fra alle grønthandlerne. Jeg kom til sidst til Gothersgade 41, hvor der var trængsel ved en kælderbutik. „Der er kartofler nede“, tænkte jeg, „men jeg vil ikke gå derned, for så bliver jeg maset.“ Jeg gik altså videre; men så fandt jeg en dejlig stor kartoffel på fortovet. Jeg stak den i frakkelommen og kom senere til Købmagergade, hvor jeg gik ind i en grøntforretning og spurgte, om de havde kartofler. „Åh nej“, svarede manden, „det er længe siden, jeg har set en kartoffel. Jeg ville blive forfærdelig glad, hvis nogen ville vise mig en.“ „Det kan jeg“, sagde jeg og fremviste min kartoffel. „Ja, det er virkelig en kartoffel!“ sagde han meget forbavset.

Ved mit embedsjubilæum i 1910 skrev Lolland-Falsters Social-Demokrat: „Det kan ikke nægtes, Hans Rasmussen holder af børnene, og børnene holder af ham. Derfor vil vi bringe overlæreren og mennesket Hans Rasmussen vor lykønskning.“ Da jeg så dette, sagde jeg: „Det blad gemmer jeg, for hvis Peter Sabroe kommer og vil undersøge skolen, så stikker jeg ham dette blad ud.“ Sabroe kom nu ikke i skolen; men 14 dage før han kom ulykkeligt af dage ved jernbaneulykken ved Bramminge, var han i Saxkøbing til et møde i Holmeskoven. Da han fik øje på mig blandt tilhørerne, råbte han: „Der står nu overlærer Hans Rasmussen, han er et udmærket menneske, han har kun een fejl: han er højremand!“ Tilhørerne lo, og det samme gjorde jeg.

Pens. lærer A. P. Hansen-Bødker fra Melby i Nordsjælland boede på Kong Georgsvej på Frederiksberg. Hans hustru var meget svag, og de havde 9 børn. Han selv var også svagelig og havde måttet tage sin afsked på grund af nervesvækkelse. Han bestyrede i 1914 et kontor, som D. L. F. havde i Stormgade 1. Til ham havde jeg sagt, om han kunne skaffe os en lejlighed nær Frederiksberg have. Da vi kom til København en måned efter, havde han 6 lejligheder, vi kunne vælge imellem. Vi valgte Mathildevej nr. 6. - Hansen-Bødker fik senere navneforandring, og da han var fra Djursland, antog han efter mit forslag navnet „Djursø“ (Djursland var optaget.) No-

gen tid efter skrev Martin Attrup i „Folkeskolen, (om sit forslag til et „lærernes hus“ i København. I artiklen klagede han også over, at D. L. F. 's fane var blevet borte, man kunne i et par år ikke finde den, og over at D. L. F. 's kontor var flyttet til Vanløse (hvor Djursø var kommet til at bo). Djursø svarede i en lille beskeden notits i „Folkeskolen, (, at fanen havde han intet ansvar for, men Vanløse lå da i København, så det var ikke så langt borte. Så skulle vi have repsæsentantskabsmøde i Århus, og Djursø, Attrup og jeg sad og talte i salonen på Kalundbogbåden. Jeg hørte Attrup flere gange sige „Hansen-Bødker“ og forstod, at han ikke vidste noget om navneforandringen; men Djursø tog stiltiende mod sit gamle navn. Så sagde Attrup: „Og så, min gamle ven, Hansen-Bødker! Så kan du tænke dig, at der er et fjols, som hedder Djursø, som skriver imod mig; det fæhoved, han kan da nok vide, at jeg ved, Vanløse ligger i København. “ Djursø smilede lunt. Så mente jeg at måtte tage ordet: „Jeg må gøre dig opmærksom på, Attrup“, sagde jeg, „at Djursø er den mand, som sidder der!“ - „Hva- hva- har du fået navneforandring?“ sagde Attrup. - „Ja, han har“, sagde jeg, og bemærkningen om, at Vanløse ligger i København, kan du takke mig for, jeg sagde til Djursø: Lad bare Attrup få den med, det har han godt af. “ Det var den eneste gang, jeg har set den selvfølende Attrup blive flov.

Da jeg i 1887 var på auktion over biskop Monrads efterladenskaber, ville jeg gerne have hans skrivetøj, men det blev mig for dyrt. Derimod fik jeg to store krukker syltede hindbær for 75 øre. Om man deraf kan slutte, at jeg var i besiddelse af auktions-held, er tvivlsomt; jeg har i alt fald aldrig siden benyttet mig af det.

Kort før vi satte bo på Frederiksberg, var de pensioneredes kreds for København og omegn stiftet med slotskantor Bang-Ebbestrup som formand. Men man var enige om, at jeg skulle være formand, når jeg kom derind, og således skete det. Medlemstallet oversteg ofte 120, og vi havde mange fornøjelige sammenkomster. Alle medlemmerne var glade for mor og mig og viste det ved enhver lejlighed, men særlig på min 70 års fødselsdag og ved vor bortrejse fra København i foråret 1926. På min 70 års fødselsdag var vi inviteret til Saxkøbing, hvor kredsen holdt fest for mig. Jeg holdt et foredrag om Grundtvig som børnelærer. Jeg fik overrakt et sølvbæger fra kredsen. -Den 28. november holdt „De pensionerede lærerers kreds“ i København fest for mig på skolemuseet. Førstelærer O. Precht holdt talen for mig og overrakte mig en stor sølvpokal, og mor fik en krystalvase.

Samtidig fik jeg en kaligraferet adresse. Da vi rejste fra København, fik jeg af de pens. lærere en tegnebog med sølvplade og 200kr. De holdt fest for os i „Domius medica“ i Amaliegade. Af D. L. F fik jeg en stor sølvskål med indskrift. Desuden fik vi af de pens. lærere et etui med to sølvskeer og to sølvgafler, som vi skulle bruge hver dag.

Et par historier om lærer Kunst, i Oreby: Han kom altid i snak med sine medpassagerer. Således kom han kort efter I. A. Hansens død til at sidde ved siden af en gårdmandskone i et tog på Sjælland. Hun fortalte, at hendes mand havde sat 10.000 kr. til ved I. A. Hansens bedragerier mod den af ham styrede brandkasse, og at da I. A. Hansens kiste blev sænket i graven på Assistens kirkegård i København, lød der et mægtigt tordenskrald. Dette er rigtig nok; der stod en lille sky over kirkegården, og det omtalte tordenskrald var det eneste, som kom fra den. „Der talte Vorherre!“ sagde Kunst med overbevisningens varme. „Ja, det har De ret i, min herre!“ svarede konen med samme varme.

Grev Chr. Reventlow på Christianslund ved Randers var gift med en udmærket dame. Han var i en del år den nærmeste arving til grevskabet Christianssæde m. m. m, hvis lensgreve C. E. Reventlow ingen arvinger efterlod sig. Man må også vide at C. E. Reventlow havde nogle uligevægtige åndsevner. Medens han interesserede sig for kunst, historie og heste, var han ret blottet for regnekunst og udtrykte sig ret mangelfuldt o. s. v. Dog forberedte han sig meget på en 2-årig udenlandsrejse. Alt dette må man vide for at forstå følgende: F. Kunst gik en dag om bord på en damper i Svendborg for at sejle til Århus. I damperens salon sad en fin dame, som Kunst kom i samtale med. Jeg giver nu Kunst ordet: „Hun spurgte, hvor jeg var fra, og jeg svarede fra Oreby ved Saxkøbing. „Så kender De vel excellencen, baron Rosenørn-Lehn?“ - „Ja, meget nøje“, svarede jeg. „Hvad synes De om ham?“ spurgte hun. „Han er en hædersmand!“ svarede jeg. Det glæder mig“, sagde hun, „det synes jeg også. Kender De nogen af Reventlowerne på Lolland?“ „Nej, desværre“, svarede jeg, „men det er jo beklageligt, at det er noget småt med stamherren i den øverste etage!“ - „Siger man det?“ spurgte hun. „Ja, det har jeg hørt, jeg kender ham jo ellers ikke“, sagde jeg. Så kom jeg op på dækket og spurgte kaptajnen: „Undskyld, hr, kaptajn, hvad er det for en elegant dame, der sidder nede i salonen?“ - „Det er grevinde Reventlow!“ sagde han. „Tak skal De have! Det var jo nydeligt! Hun spurgte mig, om jeg kendte

stamherren til Christianssæde, og så sagde jeg, at det nok var noget småt med ham i den øverste etage!“ Tak skal De have, den er jo gal!“

Jeg trøstede Kunst med, da han fortalte mig historien, at den grevinde Reventlow sikkert var hende fra Christianslund, og at hun som nær arving efter C. F. Reventlow sikkert ikke havde taget hans omtale af ham ilde op. Når Kunst spillede l'hombre og tabte et spil, sagde han til sin datter: „Lad være med at se på mig med dine djævløjne, Emma!“ Denne datter var hos sine forældre og passede dem på deres gamle dage. Hendes anstrengelser for at gøre lykke hos faderens skiftende hjælpelærere mislykkedes. Da Kunst havde taget sin afsked og hans kone var død, købte han et lille hus i Saxkøbing landsogn, hvor Emma holdt poge- og håndgerningsskole. Således gik tiden til Emma var 58, hendes far var knap 90 år. Da skete det, at en dansk-amerikaner, som havde gået i skole hos Kunst, kom hjem på besøg. Han var farmer i Amerika og var enkemand med 6 voksne børn; men nu blev han og Emma enige om, at de ville giftes. Da rygtet nåede os, gik Ida, som dengang var 18 år, ud hos frk. Kunst og spurgte, om det var sandt, at hun var blevet forlovet. „Ja, det er , min pige!“ var det værdige svar. „Så må jeg ønske til lykke!“ „Ja, mange tak“, var svaret, og frk. Kunst, som vist ikke var særlig glad for Ida, føjede til: „Det er da godt, at du skal på seminariet, for du bliver da aldrig gift, så grim som du er!“ (Frk. Emma selv var i sandhed ingen skønhed). Ida svarede sagtmodigt: „Det venter jeg heller ikke, men jeg har da 40 år at håbe i endnu.“ „Hvad der var et svar, den gode Emma ikke kunne give igen på. Da hun kom op til os, spurgte jeg hende, hvad hendes gamle far sagde til, at hun ville rejse fra ham . „Åh, han sagde: Gud velsigne jer børn!“ Jeg var klar over , at det ikke ville ligne Kunst at sige sådan, og da deres rengøringskone kom op til os en dag med bud om et eller andet, spurgte jeg: „Hvad sagde den gamle Kunst til, at hans datter vil rejse så langt væk?“ „Han sagde: „Rejs ad Helvede til, din mær!“ svarede hun. Det kunne bedre passe med hans temperament. Men strengt var det for ham, da hun rejste, og han blev flyttet til en gift datter, der også boede i landsognet. Han var lige ved 90 år og døde 2 mdr. efter Emma rejste og blev lovformeligt viet, men om den unge frue gjorde lykke hos sine stedbørn, forlyder der ikke noget om; hun blev der dog ikke længe; thi 2 mdr efter brylluppet skød manden sig, men da Emma var i besiddelse af vielsesattesten, førte hun proces med stedbørnene og fik 66.000 kr. ; hun var igen på Lolland efter 3 mdrs. forløb. Hun købte så et hus i Skanderborg. Her var en rig gårdmand ved navn Seffensen ved at bygge sig en stor villa med have ned til søen. Han og fru Emma

mødtes på l'hombre-spillet's vegne, og det endte med, at de blev gift; da var Emma 66 år. Hun fik nu 3 voksne stedbørn, som alle var gift og havde børn, så hun blev straks bedstemor. Året efter døde manden af en hjerneblødning, og hun arvede halvdelen af hans formue. (Han regnedes for byens rigeste mand.) Nu har hun i nogle år været enke; men sigøat hun ikke mere vil giftes, skønt hun let kunne blive det. Da hun snart er 80 år (f. 6. 10. 1848), tror jeg nok, hun holder ord. Men havde hun ikke rejst til Amerika, så havde hun siddet med en aldersrente i Saxkøbing landsogn.

Det var ikke nemt at komme over de 70 år; der blev holdt en del fester for mig. Lærerforeningen holdt en fest for mig på „Ny Rosenbor g“ . De to sange, der blev sunget, var skrevet af forfatterinden Ingebor g Volquartz og Chr. . Erichsen. 1918 blev mit venstre øje opereret på professor Bjerrums klinik. Her var jeg denne gang sammen med valgmenighedspræst Karl Poulsen, Ryslinge. Han fortalte meget morsomt om, hvorledes det gik til ved J. C. Hostrups begravelse. Kirken var fyldt med forfattere og skuespillere, folk, som ikke alle var flittige kirkegængere. Talerne holdtes af biskop Rørdam, valgmenighedspræst Jungersen og Karl Poulsen. Da denne som sidste taler trådte frem bag kisten, hørte han en stemme bag sig hviske: „Hvem fa`en er det?“ - En anden svarede: „Det ved jeg s`gu ikke!“ Men en tredje udbrød: „Ih, det er jo 212!“ Det var Karl Poulsens soldatø nummer. Efter talen kom soldaterkammeraten hen til Poulsen og sagde: „Goddag 212 - om forladelse, hr. pastor! Det var Fandenga— undskyld! den bedste tale, jeg længe har hørt!“

Hos Chr. Erichsen har vi tilbragt mange fornøjelige timer. Hans chauffør, Svane, hentede os og kørte os hjem igen. To fester mindes jeg særlig: Da Chr. Erichsen i 1917 fejrede sin fødselsdag på det senere nedlagte hotel „Bristol“, hvor jeg havde fru en til bords, og hvor jeg sammen med Fr . Thomassen og Kjærgaard blev bestyrer af et legat på 20.000 kr, som Chr. Erichsen oprettede til at fremme god børnelæsning. Da dette legat var „opspist“, gav han i 1927, da han var 60 år , 20.000 kr. til D. L. F., for at renterne kunne bruges til støtte for børnebogsamlinger . I bestyrelsen for dette legat ønskede han Kjær gaard og mig som livsvarige medlemmer . - Den anden gang var en afskedsmiddag fru Rita Erichsen gav for mor og mig den 24. marts 1926, da vi skulle rejse fra København. (Chr. Erichsen var i Italien). Da jeg var 70 år kom fru Erichsen med en stor sølv-jardiniere fyldt med vin og frugt til mig.

Fra 1. april 1926 nedlagde jeg på grund af mit dårlige syn posten som redaktør ved „Folkeskolen,“ (og opgav samtidig at skrive politiske artikler til bladene.

Stiftsprovst Hoffmeyer ved Frederiksberg kirke besøgte os undertiden. Da hans søn, dr. theol. Hoffmeyer (senere biskop i Århus) var blevet kaldet til sognepræst i Rårup ved Horsens, efter at hans for gænger Anders Barfod (fra Våbensted) var død, fortalte stiftsprovsten følgende om sidstnævnte: Der var i Jylland en missionspræst, som holdt af at rejse rundt og prædike i andre sogne. Han skrev engang til Barfod, om han ikke kunne få lov til at komme og prædike i Rårup kirke. Herpå svarede Barfod: „Det skal være mig en fornøjelse at få Dem her til kirken, hvis De kan skaffe attest på, at De er en dygtigere præst en jeg!“ Han kom ikke.

Blandt mine venner på Frederiksberg var een, jeg satte særlig pris på, nemlig Ernst Becker, som den 20. marts 1926 døde som Danmarks ældste præst. Hans far var degn i Lysabild på Als og hed Jacob Becker. Han var en god dansk mand, som sendte sine tre sønner, den ene efter den anden, til Jonstrup seminarium. Da den første havde fået eksamen, blev han hjælpelærer hos den eneste lærer, som dengang var på Frederiksberg. Han studerede videre, blev præst og døde som provst i Grejs ved Vejle. Den næste, Ernst Becker, fik eksamen i 1854 og fulgte sin broder som hjælpelærer hos ovennævnte lærer. Også Ernst Becker studerede, blev regensianer og præst, først en del år i Sønderjylland under prøjserne; men da han var dansk, blev forholdene ham til sidst uudholdelige, og så fik han embedet som præst i Dronninglund, hvorfra han i 1912 blev pensioneret. Han var tæt ved de 92 år, da han pludselig døde. Dagen før havde jeg som så ofte før været hos ham, og da han fulgte mig ud, sagde han: „Jeg kommer til at savne Dem, når De nu rejser.“ Jeg forsikrede ham, at denne følelse var gensidig. Men næste morgen telefonerede hans datter til mig, at han var død. Det var netop den dag, da der om eftermiddagen skulle være afskedsfest for mor og mig på skolemuseet, og jeg kunne da begynde mit foredrag med at meddele, at pastor Becker var død. Han var kredsens æresmedlem. Jeg sagde de sidste afskedsord ved kisten, før den blev ført til Dronninglund. Ernst Becker bevarede en sjælden åndskraft til det sidste. Som 90-årig besvarede han en af universitetets prisopgaver for studerende. Da Ernst Becker var 88 år, rejste han til Tyskland for at besøge en datter og svigersøn, som var dommer i Erfurt. Toget fra Berlin sydpå var meget

overfyldt, så E. B. måtte stå op i flere timer, „og det er for meget at byde en gammel mand!“ sagde han.

Ved mødet den 20. marts blev jeg kredsens æresmedlem. På Mathildevej 5 boede den forhenværende præst i Dybbøl, Bülow, en søn af generalen og løjtnant i krigen. Hans optræden i slaget ved Fredericia er kendt. Efter at være blevet fordrevet af tyskerne, var han præst på Sjælland, og efter sin pensionering gjorde han et stort arbejde på hospitalerne i København. Hans sabel lå på mangan våbenbroders kiste. Han besøgte jeg undertiden, og han foralte mig mange historier fra krigens tid og fra hans ophold i Dybbøl.

Hans far, generalen, boede på Sandbjerg i sine sidste år. Noget af det sidste, han sagde til sønnen, var: „Jeg vil begraves på din kirkegård!“ Nu ligger den gamle general i dansk jord. En af de morsomste historiepastor Bülow fortalte mig, var følgende: Ved kampen på Dybbøl 5. juni 1848 var soldaterne iført hvide bukser, da det var en meget varm dag. Da generalen, fulgt af sin stab, hvori sønnen var med, red op ad Dybbøl banke, lå der en soldat i grøften. På bagdelen af hans hvide bukser var der en stor plamase, som generalen antog for blod. Da soldaten så officererne hævdede han sig op på albuerne og råbte: „Fremad kammerater!“ Generalen fik hans navn og nummer, og den tapre soldat blev dannebrogsmænd. Da pastor Bülow var flyttet til Frederiksberg, hvor han havde en lille have i gården, traf han sin nabo, som var en gammel kriger. Han fortalte pastor Bülow, hvorledes det hang sammen med „den tapre soldat“ på Dybbøl. Han var af angst kommet til at lade „noget“ gå i bukserne, hvad generalen fejlagtigt havde troet var blod. „Men Vorherre ville ikke tillade, at han blev ved med at være dannebrogsmænd“, tilføjede den gamle, „han blev efter krigen gårds-karl i København, men blev fordrukken og blev taget op af rendestenen af politiet, og så blev korset taget fra ham.

I Jerne-Boldesager var der i 1920-24 en kæmner ved navn Chr. Jarling, som i løbet af disse år bedrog kommunen for 170.000 kr. Han havde haft en ungdomsskole i Skelund, og ved siden af den drev han en virksomhed, der gik ud på at skaffe unge lærere pladser; men formålet var særlig at snyde dem for deres fattige skillinger. De ansøgninger, han skrev for de godtroende stakler, bar også maskinskrevne navne. En provst skrev til mig og gjorde mig opmærksom på det. Samtidig sendte en vikar mig en opgørelse fra hr. Jarling over en 3-ugers plads, denne havde skaffet vikaren.

Den viste tydeligt, at det hele var bondefangeri. Jeg skrev da en advarsel i „Folkeskolen, (mod hr. Jarling og hans metoder. Han anlagde derefter sag mod mig ved Frederiksberg birk. Det var i 1918, da jeg endnu kunne se at skrive og læse, og jeg førte derfor selv min sag, så overrettsagførererne halvvejs betragtede mig som deres kollega. Jeg vandt sagen, men hr. Jarling gik så til landsretten, hvor han også tabte og blev idømt 60 kr. i sagsomkostninger; dem fik jeg. Da han nu i Boldesager blev afsløret som bedrager, var der nogen, som gjorde sognerådet opmærksom på, at jeg allerede i 1918 havde bevist, at Jarling var en person af tvivlsom karakter. Sognerådsformanden skrev så til mig og bad om oplysninger, hvilket han også fik. Men det skaffede jo ikke sognet de tabte penge tilbage. Jarling fik et par år på Vridsløselille. I Rødby var en fattig toldbetjent Halle, som døde, da hans Sophus var 14 år. Emil Bøgh bad da købmand Vett (bror til Vett i firmaet Vett & Wessel) om at tage sig af den flinke, pæne dreng. Dertil var Vett villig. Da Sophus meldte sig, tog Vett to slips, et rødt og et grønt slips, lagde dem foran drengen og bad ham tage det røde. Sophus tog det grønne, og dermed var det afgjort, at han ikke kunne blive manufakturhandler, fordi han var farveblind. Bøgh fik så lærer Büchmann i Langesø til at tage sig af Sophus Halle. Han var en glimrende musiker og organist. Han blev skoleinspektør i København. Han var min ven og komponerede kønne melodier til tre danske sange, jeg havde skrevet.

For 100 år siden var krigsråd Schou distriktslæge i Saxkøbing: På hans grav stod et jernkors med eskulap-slangen. Jeg var engang ude hos gdf. Fr. Hansen i Rørbæk. Han advarede børnene mod at spise nøddekærner, før de havde set, om der var orm i dem, for hvis en sådan kom ned i maven, så voksede den og bed dem ihjel. Som eksempel herpå anførte han den gamle krigsråd Schou. Den orm, som havde bidt tarmene itu på ham, var afbildet på hans gravmonument.

I 1820 var der en præst i Maribo ved navn Boock, han blev consistorialråd, hvad der jo dengang var en meget fin titel. En af bønderne i Hillested kom ud til ham og sagde: „Jeg må gratulere! De er jo blevet Constantinopelråd!“ „Lad os blive ved det gamle, min gode mand!“ sagde den nye consistorialråd og klappede manden på skulderen.

I Radsted blev pastor Wegener præst, han var broder til biskoppen. Lærer Tom Hougaard, Tågerud, fortalte engang, han havde mor til bords, hvorledes det gik til, da Ernst Wegener som ung kapellan og han selv som ung

hjælpelærer skulle foretage en vielse af en karl og en pige i Skårupør . Ingen af dem havde før været med til et bryllup; men de ransagede alterbogen, skønt de var noget febrilske. Så enedes de om, at Hougaard skulle begynde med at synge en salme, og da den var endt, sagde Wegener noget, og da han gik i stå, tog Hougaard fat og sang nogle vers, hvorefter Wegener igen talte lidt. Således gik det, til Hougaard havde sunget 14 vers, og så var de enige om, at de unge mennesker var blevet mand og kone. Så gik de og forloverne til offers. Brud og brudgom ofrede hver 25 øre, forloverne hver 10 øre. Da Hougaard kom hjem til den gamle lærer , som han var hjælper hos, og som skulle have offeret, sagde den gamle: „70 øre ved et bryllup, det er der dog endnu ingen, der har budt mig!“ „De kan stille mig på hovedet“, sagde Hougaard, „og ryste mig, der falder ikke mere end de 70 øre ud!“ Historien morede os, fordi vi kendte pastor Wegener.

Den kendte politiker, K. M. Klausen var en gårdmandssøn fra Hillested. Hans far hed Klaus Frimand, så det er mærkeligt, at sønnen ikke optog dette familienavn. Men folk, der så skævt til Klaus, kaldte ham „Møg-Klaus“ af følgende grund: Klaus var i Maribo og holdt i købmand Quades gård, da Quade fra sit kontorvindue så, at Klaus stjal en sæk kaffe og lagde den op i sin vogn. Lidt efter inviterede købmanden Klaus ind på et glas vin, og samtidig sagde han til karlen, at han skulle tage sækken af vognen og lægge en sæk med hestepærer i vognen i stedet. Klaus kørte hjem med det, og Quade fortalte historien videre. og deraf kom navnet „Møg-Klaus“.

I gamle dage var høj- og friskolelærere af forskellig kvalitet. Madabrahamsen fortalte om en friskolelærer der holdt foredrag i Kildebrønne kro. Han ville stille tilhørerne ved en flod, det var ikke en af de længste, heller ikke en af de dybeste og heller ikke en af de bredeste, det var nemlig Jordans flod. Der stod den store hærfører, Josva, og førte sit folk over floden, og da de kom over, hvad gjorde de så ? De rejste et mindesmærke. I vor tid rejser man mange mindesmærker; men når så vore børn og efterkommere spørger: Hvorfor har I rejst disse mindesmærker? Hvad skal vi så svare? I København står på Kongens Nytorv et mindesmærke af kong Frederik V, nej, det er måske Christian V? Nej, det er kong Frederik V. Når nu vore børn og efterkommere spørger os: Hvorfor har I rejst dette mindesmærke på Kongens Nytorv i København for kong Frederik V, hvad skal vi så svare dem? o. s. v. “ (Mindesmærket for Christian V er rejst af ham selv, før han døde).

Kammerherre, oberst Rørdam har jeg også kendt; han fortalte mig om den tildragelse, hvorover jeg byggede mit digt „Ruhmeshalle i Berlin“. Jeg skrev digtet en nat, da jeg vågede over mor og børnene, der var meget syge af mæslinger.

Da vi i 1914 forlod Saxkøbing, fulgte en del af byens borgere os til toget. Idet toget satte sig langsomt i gang, istemte hele forsamlingen: Dejlig er jorden: Det var meget stemningsfuldt. I 1914 gav Christian X mig for - tjenstmedaljen.

I Åbyhøj, hvortil vi flyttede i 1926, har vi også fundet venner Jeg nævner min fortræffelige eftermand som redaktør af „Folkeskolen“, (, Jens Mik-kelsen, samt overlærer Lassen og overlærer Agerskov i Åbyhøj. De pensionerede lærere i Århus er også elskværdige mod os, så vi også her kan sige med kvinden i det gamle testamente: „Jeg bor midt iblandt mit folk!“

Jeg har været en lykkelig mand; jeg har engang kunnet sige: Enhver dør i danske lærerhjem står åben for mig og min kone. Det kan jeg vel ikke sige nu, hvor der er kommet en ny slægt ind i skolerne; men alle ældre lærere kender mig og så med velvilje på mig: Denne kendsgerning er mit livs store lykke.

Ved en middag i 1899 røg jeg min sidste cigar; det var hos minister biskop Sthyr. Min hals ville ikke tillade mig at ryge mere, hvad jeg har befundet mig særdeles vel ved.

Nedenstående er en fortegnelse over de af mig udgivne bøger:

1. »N. L. Højberg og Hans Rasmussen: Den danske skønlitteratur 1880 (Thanning og Appel)
2. »Om undervisning i Katekismus, et indlæg om religionsundervisningen i skolerne. (F. H. Eibes forlag) København 1881
3. »Dr. Martin Luthers Psalmer og åndelige sange. (Kbhvn. og Kristiania, V. Thanning, Appel og Comemeyer 1889).
4. »Helsingør, en vejledning for rejsende, (Jens Møllers forlag, Helsingør 1885)
5. »J. L. Runeberg: Fænrík Ståls Historier, autoriseret oversættelse med forord af Fr. Barfod. 2 oplag. København 1886 (Thanning og Appel)
6. »Sønderjyske sagn og gamle fortællinger . 2 oplag. (Helsingør og Odense 1898)
7. »Til Sønderjyderne, tre digte i anledning af begivenhederne i jan. 1899. (Jens Møllers forlag.)
8. »Psalmerne, en gengivelse i danske vers. 1887.
9. »Davids Psalmer. frit oversatte i danske vers. (Kbh. 1888A. Schous forlag)
10. »Læsestykker af den hellige skrift. Kbh 1886 (N. C. Roms forlag).
11. »Lærebog i kirkehistorie. Kbh. 1882 (N. C. Roms forlag).
12. »Grev Reventlow og Bondestandens frigørelse. Kbh. 1884. (A. Schous forlag).
13. »Abraham Lincolns Liv og Levned. Kbh. 1882. (Thanning og Appel).
14. »Børnene på Borgø. 5 oplag. (Chr. Erichsens forlag.)
15. »Dromning Kirsten. Flere oplag. (Chr. Erichsen).
16. »Knud Lavards Søn. Flere oplag. (Chr. Erichsen).

17. »Erik Kongesøn og Jarlens Datter. Flere oplag. (Chr. Ericvhsen)
18. »Udvalgte Eventyr af 1001 Nat. (Chr. Erichsen)
19. »Retskrivnings- og Fremmedordbog. (Jens Møllers Forlag.)
20. »Danmarks Historier for Folkeskolen. 3 oplag. (Jens Møller.)
21. »Folkeskolens Danmarkshistorie. (Gyldendals Forlag.)
22. »Skriftslæsningsbog for Folkeskolen. Kbh. 1904. (N. C. Roms Forlag.)
23. »Kirkehistorie for Folkeskolen. Flere oplag. (Jens Møllers Forlag.)
24. »Sange og Salmer. 1892. (Jens Møllers Forlag.)
25. »Ti Eventyr. 2 oplag (Gyldendal).
26. »Bibelhistorie, tre størrelser. (J. H. Schultzs Forlag.)
27. »Kortfattet dansk Sproglære med Øvelser. (Jens Møllers Forlag.)
28. »Fra Kampen om Sønderjylland, Digte. (Odense 1919.)
29. »Kirkeåret. Tekst til den gamle Tekstrækkes Epistler og Evangelier (Maribo 1920).
30. »Skolesalmebog. (Kbh. 1890).
31. »Troldkæppen og andre Eventyr. (Odense 1926).
32. »M. Luther: Udvalgte Salmer og aandelige Sange. Kbh. 1917. (Gyldendal).
33. »700 historier (i manuskript).
34. »200 Historier til Genfortælling.
35. »300 Historier til Genfortælling.

Da jeg var 83 år udkom en digtsamling, „Vers“. Desuden skrev jeg „Dagens Vers“ i Lollands-Posten, i alt godt 3. 300 vers.

d Den 8. juli 1927.

Min kære datter !

I dag er du altså 39 år gammel, og hvis du når de 78 år har du nu altså levet halvdelen af dit liv. Jeg ønsker og beder til, at de kommende år må blive lykkelige og af Gud velsignet for dig og dine kære. Her har du nu de optegnelser fra mit liv, som du har ønsket. De minder om den ret, man har kaldt „Ruskomsnusk“, idet alt er rodet om imellem hinanden, fordi jeg på grund af mine svage øjne ikke har formået at ordne stoffet.

Jeg håber dog, at du og måske nogle af dine børn vil læse disse bøger med interesse, når jeg engang ligger i min grav , og tænke med venlighed på mig, fordi jeg altså har omfattet jer med kærlighed. Også din mor , håber jeg, I vil se velvilligt på, fordi hun altid har haft hjerte for jer.

Der er et gammelt ord, som siger: „Fædrenes velsignelser opbygger børnenes huse. „Min velsignelse vil altid følge jer når jeg ikke mere er blandt jer.

Din trofaste fader
Hans Rasmussen.

Efterskrift.

Hans Rasmussen er mange gange blevet opfordret til at udgive sine erindringer; men han svarede altid: „Jeg vil ikke plage mine medmennesker med mine historier“. I 1927, da han var over 75 år bad jeg ham skrive ned, alt hvad han kunne huske, og da han havde en glimrende hukommelse, blev det jo til meget. Jeg syntes, det ville være interessant for hans efterkommere at have det. Han blev godt 87 år. Lige før han var 87, holdt han foredrag ved Reventlow-monumentet i Frederiksborg. Da han gik ned fra talerstolen, omfavnede professor Vilh. Andersen ham, idet han sagde: „Det er det, jeg altid har sagt, overlærer, De er en svend helt igennem. “

Bagefter fik han et guldur med kæde af lensgreve Rudolf Reventloygesant Edv. Reventlow, London og stiftamtmand Fr. Reventlow. Efter at han var fyldt 87 år, holdt han foredrag i Framlev skole. Jeg håber , at mine børn gennem disse optegnelser vil forstå mig, da jeg jo har kendt og er opvokset mellem disse personer. Det var en ovegang for mig, da jeg blev gift og kom til det yderste Thule, Helgenæs. Jeg havde aldrig været sammen med

landmænd, og de første år savnede jeg f. eks. tit selskab af lærere. Men da jeg altid har haft let ved at indordne mig under forholdene, gik det jo. Det sidste far sagde til mig, var: „Jeg dør snart, men jeg har været meget lykkelig. Jeg siger som Carl X Gustav: Er dette døden, jeg frygter den ikke og har aldrig frygtet den“. - Næste morgen døde han af hjertelammelse.

Der var stor lighed mellem min far og min mand; de var begge fine mænd helt igennem, dertil dygtige, flittige og begavede. De var mine to bedste kammerater, hvorfor savnet af dem også har været stort; men sådan er livets gang. „Jeg kun erindringer har nu tilbage, Gud, lad mig aldrig - aldrig miste den.

Ida Helbo.

